

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKONOMETRİ ANABİLİM DALI

EKONOMETRİ PROGRAMI

GÜVEN VE İLİŞKİLER BAĞLAMINDA SOSYAL SERMAYENİN

AKADEMİK VERİMLİLİĞE ETKİSİ :

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samet TÜZEMEN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa KÖSEOĞLU

HAZİRAN-2013

TRABZON

ONAY

Samet Tüzemen tarafından hazırlanan Güven ve İlişkiler Bağlamında Sosyal Sermayenin Akademik Verimliliğe Etkisi: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği adlı bu çalışma 20.06.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ekonometri Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KÖSEOĞLU (Başkan - Danışman)

Doç Dr. Hüseyin Sabri KURTULDU (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Zehra ABDİOĞLU (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. ... / ... / 2013

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Samet TÜZEMEN

25.06.2013

ÖNSÖZ

Sosyal sermayenin, Karadeniz Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinin akademik performansı üzerindeki etkilerini araştırdığım bu çalışmada tez danışmanlığımı yürüten Prof. Dr. Mustafa KÖSEOĞLU'na teşekkür ederim.

Hayatım boyunca aldığım her kararda hesapsızca arkamda duran ve üzerimde sonsuz emeği olan canım annem ve babama çok teşekkür ederim.

Sosyal sermaye konusunda çalışmaya beni ikna eden, tez çalışmam süresince sabırla bana destek olan ve her konuda her zaman yanımda duran kıymetli eşim Özge'ye çok teşekkür ederim.

Haziran, 2013

Samet TÜZEMEN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOSYAL SERMAYE	4-41
1.1. Sosyal Sermaye Kavramı	4
1.1.1. Sosyal Sermaye Olgusunun Geçmişteki İzleri	5
1.1.2. Sosyal Sermaye Olgusunun Kavramsallaşma Süreci	8
1.2. Sosyal Sermayenin Tanımı ve Özellikleri	11
1.2.1. Sosyal Sermayenin Tanımı	12
1.2.1.1. Ne Kadar Sosyal	20
1.2.1.2. Ne Kadar Sermaye	21
1.2.2. Sosyal Sermayenin Özellikleri	25
1.2.2.1. Sosyal Sermayenin Kökeni	25
1.2.2.2. Sosyal Sermayenin Kaynağı	26
1.2.2.3. Sosyal Sermayenin Yapısı	28
1.2.2.4. Sosyal Sermayenin Sınıflandırılması	31
1.2.2.5. Sosyal Sermayenin Sonuçları ve Eleştirileri	34

1.3. Sosyal Sermayenin Ölçülmesi	37
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR	42-59
2.1. Dünyada Sosyal Sermaye	42
2.2. Türkiye’de Sosyal Sermaye	51
2.3. Lisans Üstü Tezlerde Sosyal Sermaye	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KTÜ ÖĞRETİM ÜYELERİNİN SOSYAL SERMAYE STOĞU ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA	60-103
3.1. Çalışmanın Temel Özellikleri	60
3.1.1. Çalışmanın Konusu	60
3.1.2. Çalışmanın Önemi	60
3.1.3. Çalışmanın Amacı	61
3.1.4. Çalışmanın Evreni ve Örneklem Seçimi	62
3.1.5. Çalışmada Kullanılacak Verilerin Toplanma Aracı ve Süreci	62
3.1.6. Çalışmada Kullanılacak Verilerin Analiz Yöntemi	63
3.1.7. Çalışmanın Hipotezleri	64
3.1.8. Çalışmanın Sınırlılıkları	65
3.1.9. Çalışmanın Varsayımları	66
3.2. Çalışmanın Bulguları ve Yorumlar	66
3.2.1. Öğretim Üyelerinin Demografik ve Mesleki Özellikleri	66
3.2.2. Çalışmanın Hipotezlerine Dair Bulgular	77
3.2.2.1. Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğu	77
3.2.2.2. Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu	78
3.2.2.3. Öğretim Üyelerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	80
3.2.2.4. Öğretim Üyelerinin Medeni Hallerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	81

3.2.2.5. Öğretim Üyelerinin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu	83
3.2.2.6. Öğretim Üyelerinin Çalışma Sürelerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	84
3.2.2.7. Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Durumlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu	85
3.2.2.8. Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Düzeylerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	87
3.2.2.9. Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Durumlarına Göre Yazdıkları Ortalama Makale Sayısı	89
3.2.2.10. Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğuna Göre Yazdıkları Ortalama Makale Sayısı	91
3.2.2.11. Öğretim Üyelerinin Genel Güven Düzeylerine Göre Yazdıkları Ortalama Makale Sayısı	93
3.2.2.12. Öğretim Üyelerinin Mesleki Güven Düzeylerine Göre Yazdıkları Ortalama Çok Yazarlı Makale Sayısı	96
3.2.2.13. Öğretim Üyelerinin Tek Başına Makale Yazma Tutumlarına Göre Yazdıkları Ortalama Tek Yazarlı Makale Sayısı	98
3.2.3. Anket Çalışmasına Ait Regresyon Analizleri	100
SONUÇ VE ÖNERİLER	104
YARARLANILAN KAYNAKLAR	108
EKLER	120
ÖZGEÇMİŞ	123

ÖZET

Sosyal sermaye görece yeni bir kavram olmasına rağmen günümüzde ekonomiden siyasete, kamu yönetiminden işletme yönetimine, sağlıktan eğitime, yoksulluktan çevre ve iklim sorunlarına kadar bir çok alanda üzerine çalışılan gözde bir konu haline gelmiştir. Bu tez çalışmasında ise Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde görev yapan öğretim üyelerinin sosyal sermayeleri ile akademik verimlilikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yıllık ortalama makale sayısının akademik verimlilik göstergesi olarak ele alındığı çalışmada, öğretim üyeleriyle elektronik posta aracılığıyla anket çalışması yapılmış ve elde edilen veriler Ardahan Üniversitesi anket sistemi ve istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğu nisbeten yüksek çıkmıştır. Bununla beraber yapılan regresyon analizi göstermiştir ki sosyal sermaye düzeyi ile akademik verimlilik arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal sermaye, Karadeniz Teknik Üniversitesi, akademik verimlilik.

ABSTRACT

At the present day, despite being a relatively young concept, social capital is become a popular subject that has been studied a wide range of field from economics to politics, from public administration to business administration, from health to education and from poverty to environmental and climate issues. In this thesis, the nexus between social capital and academical efficiency of the faculty of Karadeniz Technical University is investigated. Annual average number of written articles are taken as the indicator of the academical efficiency and then a survey is done with the aforecited faculty by e-mail and finally the data that collected from this survey are processed with the survey system of Ardahan University and statistical package program. In conclusion, the social capital of the faculty of Karadeniz Technical University is estimated relatively high. Nevertheless, it is observed from the regression analysis that there is a positive nexus between social capital and academical efficiency.

Keywords: Social capital, Karadeniz Technical University, academical efficiency.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Safya Nr.</u>
1	Sosyal Sermayenin Tanımları	19
2	Sermaye Teorileri	24
3	Tutuklular İkilemi	26
4	Sosyal Sermayeyi Ölçme Teknikleri	39
5	Anket Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Tablosu	63
6	Öğretim Üyelerinin Akademik Ünvanlarına Göre Dağılımı	67
7	Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özelliklerine Göre Dağılımı	67
8	Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Cinsiyet Özelliklerine Göre Çapraz Dağılımı	68
9	Öğretim Üyelerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	68
10	Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Medeni Durumlarına Göre Çapraz Dağılımı	69
11	Öğretim Üyelerinin Ünvanları, Cinsiyet Özellikleri ve Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	69
12	Öğretim Üyelerinin Çocuk Sahipliğine Göre Dağılımı	70
13	Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Çocuk Sahipliği Durumuna Göre Çapraz Dağılımı	70
14	Öğretim Üyelerinin Ünvanları, Cinsiyet Özellikleri ve Çocuk Sahipliğine Göre Dağılımı	71
15	Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre Çalışma Süreleri	71
16	Öğretim Üyelerinin Üyesi Oldukları Sivil Topluluk Sayıları	72
17	Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Üyesi Oldukları Sivil Topluluk Sayısına Göre Çapraz Dağılımı	72
18	Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özellikleri ve Üyesi Oldukları Sivil Topluluk Sayısına Göre Çapraz Dağılımı	73

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Safya Nr.</u>
19	Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre “İnsanlara Güvenirim” Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı	74
20	Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özelliklerine Göre “İnsanlara Güvenirim” Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı	75
21	Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre “Meslektaşlarıma Güvenirim” Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı	75
22	Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özelliklerine Göre “Meslektaşlarıma Güvenirim” Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı	76
23	Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğu	77
24	Birinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	78
25	Varyansların Homojenliği Testi	78
26	Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu	79
27	İkinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	79
28	Öğretim Üyelerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	80
29	Üçüncü Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	80
30	Öğretim Üyelerinin Medeni Hallerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	81
31	Dördüncü Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	82
32	Öğretim Üyelerinin Çocuk Sahipliğine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	83
33	Beşinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	83
34	Öğretim Üyelerinin Mesleki Çalışma Sürelerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	84
35	Altıncı Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	85
36	Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluk Üyeliğine Göre Sosyal Sermaye Stoğu	86
37	Yedinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	86
38	Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Boyutuna Göre Sosyal Sermaye Stoğu	87

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Safya Nr.</u>
39	Varyansların Homojenliği Testi	88
40	Sekizinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	88
41	Sekizinci Hipoteze Ait Post Hoc Değerleri	89
42	Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluk Üyeliğine Göre Yıllık Ortalama Makale Sayısı	90
43	Dokuzuncu Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	91
44	Onuncu Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	92
45	Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğuna Göre Yıllık Ortalama Makale Sayısı	92
46	Modelin Determinasyon Katsayısı Değeri	93
47	Öğretim Üyelerinin Genel Güven Düzeyine Göre Ortalama Makale Sayısı	94
48	Varyansların Homojenliği Testi	94
49	Onbirinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	95
50	Onbirinci Hipoteze Ait Post Hoc Değerleri	95
51	Öğretim Üyelerinin Mesleki Güven Düzeyine Göre Çok Yazarlı Makale Sayısı	97
52	Onikinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	98
53	Öğretim Üyelerinin Mesleki Güven Düzeyine Göre Çok Yazarlı Makale Sayısı	98
54	Onüçüncü Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri	99
55	Hipotezler ve Sonuçları Özet Tablosu	99
56	Anket Sorularına Ait Regresyon Analizi Sonuçları	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekilin Adı</u>	<u>Safya Nr.</u>
1	Sosyal Sermayenin Tasarım Modeli	27
2	Güven Ağbağları	30
3	Sosyal Sermayenin Sınıflandırılması	32

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIFS	: Australian Institute of Family Studies
ANOVA	: Analysis of Variance
BİT	: Bilgi İletişim Teknolojileri
DDA	: Dünya Değerler Araştırması
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
IMF	: International Monetary Fund
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OSTİM	: Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi
PRI	: Policy Research Initiative
SPSS	: Statistical Package for the Social Science
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAD	: Türkiye’de Aile Değerleri
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation

GİRİŞ

İnsanlığın gelişimi birikimle ilişkilidir. Yaşam döngüsünün bugününü dünden üstün kılan şey, dün edinilenlerin bugün edilenlerle yer değiştirmesi yerine, üstüste eklenerek artması ve birikmesidir. Bu birikim gerek fiziksel gerekse sosyal anlamda düşünölsün, tanımında bir farklılık oluşturmayacaktır.

İnsanlığın gelişimi bin yıl öncesinde, günümüze nisbeten ağır bir seyir izlemiştir. Ancak bu seyir, yine günümüze kıyasla, birikimini fiziksel ve sosyal anlamda dengede tutarak devam etmiştir. Bir alandaki birikimi oluştururken öteki alandaki birikimini harcamamıştır denebilir. Fakat sanayi devrimi ve dünya savaşları sonrasında bu denge fiziksel birikim lehine değişmiştir. Bu değişim sürecinde insanlık yeni bir toplumsal yapıyla tanışmaya başlamıştır. Fiziksel gelişmişlik bir çekim oluşturmuş ve bu çekim adeta bir mıknatıs etkisi yaparak beşeri yer değiştirmeye zorlamış ve bir araya toplamaya başlamıştır. Böylelikle dağınık kırsal yaşam ve onun bir özelliğı olan düşük çevresel etkileşim giderek kaybolmuş, yerine şehirleşme olgusu ve farklı kültürel özelliklere sahip olan insanların bir araya geldiğı daha yoğun etkileşime sahip yeni bir toplum yapısı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yapı son iki asrın en önemli unsuru ve konusu haline gelmiştir. İnsanoğlu daha kalabalık bir toplumsal hayata alışmaya çalışırken yeni bir sosyal çevrenin de etkisi altına girmiştir. Bunun bir sonucu olarak, insanın doğası gereğı olan korumacılık güdüsü, diğer insanlara karşı önyargılarla birleşerek, ön plana çıkmış ve güven olgusu derinden sarsılmaya başlamıştır. Böylelikle toplumlar en yakın kültürel bağların veya benzer düşünce yapılarının bağlayıcı unsur olduğı küçük guruplara bölünmeye başlamış ve gittikçe ötekileşme olgusunun hakim olduğı toplumsal bir yapı günümüze kadar oluşumunu sürdürmüştür.

Günümüz dünyası, ekonomik buhranların, finansal krizlerin, siyasi istikrarsızlıkların ve artan suç ve şiddet olgusunun ana renkleri oluşturduğı bir tablo haline gelmiştir. İnsanoğlu son yüzyılda, denebilir ki bin yıla denk gelebilecek bir bilimsel ve teknolojik atılımı başarmış ancak buna karşın toplumsal hayatın temel ögesi olarak

düşünülebilecek olan karşılıklı güven olgusunu kaybetmiştir. Bu durum insanlığın fiziksel anlamda yoğun bir üretkenlik göstermesini sağlamasına karşın sosyal anlamda kısır kalmasına sebebiyet vermiştir. Bilimsel ve teknolojik anlamda elde edilen bu birikimi oluşturabilmek için, milletler bazı olguları feda etmişlerdir. Ülkeler inanılmaz bir hızla gelişirken ve bu gelişim sırasında akılalmaz bir yarışın içerisinde sürüklenirken gözardı ederek kaybettiklerinin önemini son bir kaç yıla kadar anlayamamışlardır. Bugün ise dünya sözü edilen bilgi birikimini, onu oluştururken yok ettiği beşeri doğasını geri kazanabilmek için kullanmaktadır. İnsanlığın beşeri doğası ancak ve ancak sosyal olması temelinde tanımlanabilir. Zira insan sosyal bir varlıktır.

Beşeri sermaye, beşerin en önemli belirleyici unsuru olarak tanımlanan sosyal olma niteliğiyle ele alındığında ancak anlamlı bir hale gelecektir. Klasik bakış açısının gördüğü gibi beşer sadece beyin veya kas gücü olarak algılanamaz. Belki de son birkaç on yıla kadar bu şekilde algılanan insan, tüm varlığının bu olduğu ve bunun da asla yok olmayacağı düşünülerek, sonuna kadar kullanılmış ve harcanmıştır. Ancak günümüzde anlaşılmıştır ki insanı oluşturan temel unsur, beyin ve kas gücünden öte, onu insan yapan sosyal güçüdür. Bu güç bugün sosyal sermaye olarak tanımlanmakta ve günümüzde dünyanın karşılaştığı başta yoksulluk, az gelişmişlik, cehalet, şiddet ve suç, istikrarsızlık hatta küresel ısınma sorunları olmak üzere sayısız sorunun nedeni ve çözümü olarak öne sürülmektedir. İşte bu durum fiziki sermaye oluşturulurken aslında neyin feda edildiğini gözler önüne sermektedir.

Dünyada bilim, onu meydana getirenleri harcamak pahasına sınırları zorlayarak ilerlemeye devam etmektedir. Türkiye’de bugün, bilim insanları, dünün bilim insanlarına göre sosyal anlamda daha fazla fedakarlık yapmak zorunda kalmaktadır. Günümüzde bilim insanlarının sayısı giderek artmakta ancak özellikle bir kısım beşeri ve sosyal ihtiyaçlar, bu artışla aynı oranda karşılanamamaktadır. Bu ihtiyaçların en önemli ikisi olarak, sadece bilim insanlarının değil günümüz insanının da sorunu haline gelen, güven duyma ve bu bağlamda başkalarıyla sosyal ilişki kurma ihtiyacı söylenebilir. Buna karşın bilim insanları kendilerini çevreden soyutlanmış ve çevresel etkilere karşı savunmasız hissetmektedir. Elbette ki bu durum, karşılıklı güven ortamının yok olmaya yüz tutmasından kaynaklanmaktadır. Halbuki güven duyma ve güvenlik ihtiyacı, Maslow’un herkesçe bilinen ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinde fiziksel ihtiyaçlardan hemen sonra ikinci basamakta yer almakta, sosyal ilişki kurma ve aidiyet ise, sözü edilen ihtiyacın

karşılanmasının ardından, sıradaki ihtiyaç olarak üçüncü basamakta yer almaktadır. Bir bilim insanının kendisini ancak öz gerçekleştirme ile güdüleyebileceğini ve ancak bu ihtiyacını karşıladığında tatmin olacağı göz önüne alınırsa durumun ne ölçüde büyük bir sorun olduğu anlaşılabilir.

Bütün bunlardan, Dünya’da ve tabi ki Türkiye’de fiziki sermaye artarken, beşeri sermaye ve daha da önemlisi sosyal sermaye bu artışa feda edilmiştir ve edilmektedir sonucuna ulaşmak mümkündür. Günümüzde bu fedanın etkileri giderek günyüzüne çıkmaktadır. Sosyal sermayedeki bu yokoluş elbette geri dönülemez değildir. Ancak bunu sağlayacak olan bilim, dolayısıyla bilim insanları da bu sosyal sermaye tükenişinden payına düşeni alıyorsa, işte o zaman bu yokoluş kısır bir döngü haline gelebilir ve sosyal çöküş kaçınılmaz hale gelebilir.

Bu çalışma sosyal sermaye çerçevesinde akademik verimliliği anlamayı amaçlamıştır. Buna göre bilim insanlarının sosyal sermayeleri ile akademik verimlilik olarak tanımlanan yazdıkları makale sayıları arasında bir ilişkinin var olup olmadığı bu çalışmanın test edilen temel hipotezidir.

Çalışmanın ilk bölümünde sosyal sermaye teorik çerçevede detaylı bir şekilde incelenmiş, ikinci bölümünde ise bu konu üzerine, gerek dünyada gerekse Türkiye’de yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Üçüncü bölümde uygulanan anket çalışmasının sonuçları değerlendirilmiş, elde edilen bulgular ortaya konmuş ve yapılan yorumlar ışığında öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOSYAL SERMAYE

1.1. Sosyal Sermaye Kavramı

Gözde bir kavram olarak sosyal sermaye hakkındaki araştırmalar ve kavramsal olarak tanımlanması çabaları birkaç on yıldan öteye gitmemektedir aslında. Batı dünyasında kavramsal olarak ortaya atılışının üzerinden yaklaşık 30 yıl geçmişken, bu genç kavram dünyanın her yerinde ekonomi, siyaset, sağlık, güvenlik, çevre, yoksulluk, refah, kalkınma, verimlilik, kamu yönetimi, yönetişim, sosyoloji, sosyal psikoloji, demokrasi ve örgütlenme gibi neredeyse tüm sosyo ekonomik sorunların ilacı olarak algılanmış ve bu doğrultuda yapılan bir çok araştırmanın konusu haline gelmiştir. Dünya bu yeni keşvettiği kavrama o denli sıkı bağlanmış ki anahtar sözcük olarak “sosyal sermaye”nin kullanımı son 20 yılda hızla artmış ve sadece 2000 yılında tüm atıfların dörtte birini oluşturmuştur (Sabatini, 2005a: 3).

“Terim olarak sosyal sermaye yeni ve dağınık bir terimdir.” diyerek söze başlamıştır Collier (1998: 1). Bugün bu söz, üzerinden 15 yıl geçmesine rağmen geçerliliğini korumakta ve kavramın, olanca hızıyla gelişmesine ve çeşitli alanlara yayılmasına karşın tanımı ve içeriği hakkında ortak bir dile ulaşmak hala tam olarak mümkün görülmemektedir.

Fukuyama (2000: 3) da bu duruma atıfla sosyal sermayenin bir çok tanımının yapıldığını ancak tüm bu tanımların, sosyal sermayenin kendisinden çok onun göstergelerine odaklandığını ifade etmiştir. Daha sonrasında yaptığı tanımla da yine sosyal sermayenin ne olduğundan çok nasıl oluştuğuna vurgu yapmıştır. Bunu destekler şekilde Hobbs (2000: 1), yapılan çalışmalar içinde sosyal sermayenin tanımıyla ilgili yaygın bir anlaşmanın olduğunu ve buna göre sosyal sermayenin tanımı yapılırken onun ne olduğundan çok ne yaptığına odaklanıldığını savunmuştur.

Sosyal sermayenin kavramsal olarak ne olduğunun tanımlanmasındaki güçlük yine sosyal sermayenin kendi doğasındaki soyutluktan kaynaklanır. Zira sosyal sermayenin varlığı, onun sonuçlarının etkisiyle kanıtlanabilmektedir. Yani sosyal sermaye kendini ancak sonuçları ortaya çıktığında açığa vurur. Dolayısıyla ortaya çıkan sonuç sosyal sermayenin kendisi haline gelmektedir.

Sosyal sermayenin, bu erken dönem araştırmacılar tarafından, yalnızca sonuçlarıyla değerlendirilmesi elbette bir çok araştırmacı için eksiklik olarak görölmüştür. Üstelik sosyal sermaye, ekonomiden siyasete, sağlıktan güvenliğe bir çok alanda yapılan çalışmaların baş aktörü haline gelmişken bu kabullenilebilir bir eksiklik olarak görölmemiştir. Böylelikle araştırmacılar sosyal sermayeyi neyin tetiklediğine ve neden vücut bulduğuna odaklanmışlardır. Bu arayışın en önemli sebeplerinden biri ise sosyal sermayenin, politika yapıcılar arasında, kamu yönetimi alanında da kullanılabileceğinin görölmesidir. Bunu destekler nitelikteki çalışmalar çoğaldıkça ve sosyal sermaye ile kamu yönetimi arasında anlamlı ilişkiler ortaya çıktıkça politikacılar, bu fenomeni yönetmenin yollarını aramaya başlamışlardır. Bu durum daha sonra sosyal sermayenin oluşturulup oluşturulamayacağı sorusuna öncülük etmiştir.

Nihayetinde sosyal sermaye kavramı günümüze kadar bu süreci yaşamaya devam etmiştir ve sosyal sermaye ile ilgili araştırılan her yeni alanla birlikte kavrama yeni bir tuğla ilave edilmeye devam etmektedir. Dolayısıyla kavramsal olarak sosyal sermaye günümüzde hala nihayi formunu bulma çabasıdadır.

1.1.1. Sosyal Sermaye Olgusunun Geçmişteki İzleri

Günümüzde göreceli olarak artık sosyal sermaye bir çok yönüyle incelenebilen, ölçülmesi konusunda en azından ölçülmesinin zorluğu konusunda az çok fikir birliğine ulaşılmış, kavramsal olarak kendini belirli bir çerçeveye oturtmuş, içinde hala bir çok gizemi barındırır ve araştırılabilir daha bir çok alana sahip olsa da ilk ortaya atılıp üzerine çalışıldığı dönemdeki kapalı kutu özelliğini artık pek de bulundurmeyen bir araştırma alanı haline gelmiştir. Ancak elbette bu bir anda gerçekleşen bir süreç olmamıştır. Hatta süreç olmasının gereği olarak sosyal sermaye kavramının değişimi ve gelişimi hala devam etmektedir.

Kavramsal olarak bu şekilde anılmadan önce de, sosyal sermayenin varlığının izlerine yüzlerce yıl önceki bazı eserlerde ve kurumsal yapılarda rastlanmaktadır. Adam

Smith herkesçe bilinen ve çağının önde gelen ahlak felsefecilerinden birisidir. 1776 yılında ortaya çıkardığı, “İktisadın açılış kitabı” olarak da tanımlanan “*Milletlerin Zenginliği*” adlı eserinde sosyal ilişkilere, emek kavramı ve bu kavramın sermaye ile ilişkisi üzerinden değinmiştir. Bunu, işbölümü özelinde kaleme alan Smith, emeğin üretici güçlerindeki en büyük gelişmenin işbölümünden ileri geldiğini belirtmiştir (Derin, 2010: 5).

Smith’in burada vurgu yaptığı husus, fiziki sermayeyi kullanırken, beşeri sermayenin işbölümünü esas alması ve bunu yaparken de şimdiki anlamıyla sosyal sermayesini kullanması hususudur. Eser bu özelliği ile sermaye kavramını da sosyal ilişkilerle yanyana getiren ilk eserlerden biri olmuştur.

Aydınlanma çağının en önemli filozoflarından olan ve aynı zamanda Adam Smith’in de çağdaşı İskoç David Hume’nin 1737 yılında yazdığı, ortak iş görme ve onun doğasını kısa ve net bir şekilde anlatan yazısını aktaran Putnam, kaleme aldığı makalede, güvene dayalı işbirliği bağlamında geliştirdiği sosyal sermaye kavramına dayanak noktası olarak sunmaktadır. Hume iki mısır üreticisinin yaşadığı güven ve ortak işgörme ikilemini şu şekilde aktarmaktadır (Hume, 1896’dan aktaran: Putnam, 1993: 1):

“Senin mısırın bugün olgunlaşacak, benimkisi ise yarın. Bizim için en karlısı bugün senin mısırını toplarken benim sana yardım etmem, senin ise yarın benim mısırımı toplarken bana yardım etmen olur. Benim senin için iyi niyet beslediğim yok ve biliyorum ki sen de benim için pek az iyi niyet besliyorsun. Dolayısıyla ben senin için acı çekecek değilim, ama kendim için sana, mısır toplamakta, yardım etmeli miyim? Biliyorum ki hayal kırıklığına uğrayacağım, ve biliyorum ki senin minnet duymanı beklemem boşuna. Ve böylece seni yalnız bırakıyorum mısır toplarken. Ve sen de aynısını bana yapıyorsun. Mevsimler geçiyor ve her ikimiz de ortak güvensizliğimizden ürün kaybediyoruz.”

Hume bu parçada sosyal sermaye kavramını tam anlamıyla vücuda getirmiştir. Öyle ki, bu parçada sadece sosyal sermayeyi tanımlamakla kalmayıp eksikliğin de doğurabileceği sonuçları gözler önüne sermeyi başarmıştır.

Bu iki örneğe ek olarak Karl Marx’ı da, özellikle sermaye konusunda ortaya attığı fikirlerden ötürü, sosyal sermayenin gelişimine katkı sağlayan düşünürlerden birisi olarak

göstermek mümkündür. Genel olarak sermayenin tanımı, kullanımı ve ticari mal üretim süreci üzerinden kapitalizme eleştiriler yönelten Marx (2000: 8); düzen, özellikler ve çeşitlerine göre sınıflanmış sosyal işgücü bölümünü (social division of labour) ticari mal üretiminin gerçekleşebilmesinin gerekli şartı olarak tanımlamış, tersi durumun yani bir sosyal işgücü bölümü oluşabilmesinin öncelikle ticari mal üretimiyle mümkün olacağı savına karşı çıkmıştır. İşte bu noktada Smith'in (2010: 5) işbölümünün ticari mal üretimi esnasında yaşanan güçlüklerden doğacağını öne sürdüğü ve iğne üretimini örnek olarak gösterdiği savına ters düşmektedir. Ancak hangisinin hangisine sebep olduğu tartışması bir kenara bırakılırsa her iki düşünür de işbölümüne vurgu yaparak sosyal sermayenin temeline çimento attıkları söylenebilir.

Görüldüğü üzere sosyal sermayeyi kavramsal olarak değilse bile anlamsal olarak kullanan bu üç filozof da örneklerini ve çıkış noktalarını iktisada dayandırmışlardır. Yani sosyal sermaye bugün her ne kadar çok geniş bir çalışma alanına konu olsa da ilk olarak sosyo ekonomik düzenin konusu olarak ortaya çıkmıştır. Örnekler Veblen, Durkheim, Weber, Engels, Parsons ve Rousseau gibi çok önemli sosyolog ve düşünürleri de içine alarak çoğaltılabilmektedir.

Sosyal sermayenin çıkış noktası olarak iktisadı ele almak oldukça mümkün görünse bile bazı istisnalar olduğu söylenebilir. Örneğin bu konuda çalışma yapan birkaç araştırmacının üzerinde uzlaştığı Alexis de Tocqueville gibi. Fransız asıllı olan Tocqueville "*Amerika'da Demokrasi*" adlı kitabında, modern bir demokrasinin oluşumunda sosyal sermayenin siyasal fonksiyonunu en iyi şekilde açıklamıştır (Fukuyama, 2000: 7). Tocqueville kavram olarak sosyal sermayeyi kullanmamıştır ancak "birlik sanatı" deyimini kullanarak Amerikalıların sivil topluluk oluşturmaya olan eğilimlerine işaret etmiş ve kendi ülkesindeki durumu, devrim arefesinde "*ortak bir nedenle bir araya gelen 10 tane Fransız bulunmazdı...*" cümlesiyle izah ederek Eski Rejim ve Fransız Devrimi'ni tanımlamıştır (Fukuyama, 2000: 7). "Ortak bir nedenle bir araya gelmek" deyişi sosyal sermayenin tanımının kalbinde yer alan güven ve ilişkilerin temelini oluşturan işbirliğine açık bir atıf niteliğindedir. Tıpkı Hume'nin çiftçilerinde olduğu gibi, Tocqueville'in de fikri örneklerinde kavramsal olarak sosyal sermaye bulunmazken, içerik olarak sosyal sermayenin izleri açıkça görülmektedir.

Benzeri bir başka örnek ise, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk dönemine fikirleriyle ışık tutan Türk aydını ve düşünürü Ziya Gökalp'ın ta kendisidir.

Gökalp de tıpkı Tocquville gibi direk olarak sosyal sermaye terimini kullanmamasına rağmen gerek dayanışma kavramı bağlamında, gerek kültür-medeniyet yaklaşımı bağlamında, gerekse de aile ve eğitim gibi konulardaki fikirlerinde olsun sosyal sermayenin temel varsayımlarının izlerini bulmak mümkündür (Anık, 2011: 100).

Bütün bu örnekler sosyal sermayenin kavramsal olarak dile getirilmemesine rağmen kapsam olarak içinde parçalarını barındıran, yani kendisinden izlerin okunabildiği, fakat sosyal sermaye kapsamında kurumsal olarak uygulamaya dökülmeyen, bireysel fikir ve savlardır. Ancak sosyal sermaye kavramının ortaya çıkmasından yüzlerce yıl önce, gerek fikirsel olarak gerekse kurumsal uygulama alanı olarak sosyal sermayenin vücut bulup canlandığı bir örnek vardır. Ahilik Teşkilatı olarak bilinen Ahi Evran-ı Veli tarafından 13. yüzyıl Türkiye'sinde temelleri atılan bu kurumsal yapı, zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye ve vatandaş ile devlet arasındaki ilişkiyi düzenleyerek sağlam ve güvenilir kılmayı hedef almış ve bu bağlamda yayılıp güçlenmeye başlamıştır (Karagül, 2012: 2).

Karagül (2012: 7), Ahilik Teşkilatı'nın sahip olduğu ve geliştirdiği kişiler ve kurumlararası ilişkinin niceliği ve niteliğinin kuşkuya yer vermeksizin yoğun bir sosyal sermaye birikimi olduğunu öne sürmüştür. Bu örnek anadolu coğrafyasında yüzlerce yıl önce kurumsal bir sosyal sermaye yapısının oluştuğunu ve bugünün batı dünyasının savunduğu gibi, bu sosyal sermaye birikiminin sağlam bir toplum yaratarak Osmanlı Devleti gibi büyük bir devlete uzun yıllar boyunca güçlenip büyümesinde toplumsal anlamda bir temel oluşturduğunun en açık örneklerinden birisidir.

Henüz kavramsal olarak sosyal sermayeden bahsetmek mümkün değilken, onun içeriğinin, yani bugünkü kavramın yapısını oluşturan elementlerin, izlerine tarihte yaşamış çeşitli düşünür, sosyolog, filozof ve iktisatçıların fikirlerinde ve uygulamalarında rastlandığı görülmektedir. Bu örnekler sosyal sermaye olgusunun ismen değilse de cismen varlığının, sosyal bir varlık olarak insanın varlığıyla paralel olduğunu göstermektedir. Daha eski çağlarda başka şekilde de olsa insan ilişkilerini inceleyen her düşünür bu olguya mutlaka dokunmuş, adını koymasa da bu olgunun varlığını hissetmiştir.

1.1.2. Sosyal Sermaye Olgusunun Kavramsallaşma Süreci

İnsan ilişkilerini iyiniyet, güven ve mütekabiliyet bağlamında değerlendirmek çok da alışılmışın dışında bir şey değildir. Zira sağlıklı insan ilişkilerinin güven ve karşılıklılık

özelliklerinden yoksun olması düşünülemez. Ancak bu özellikleriyle beraber insan ilişkilerinin ekonomik bir değer olduğuna ve ekonomiden siyasete, sağlıktan eğitime kadar çok geniş bir alanda kullanılabileceğine dair bulgulara sadece son birkaç 10 yılda ulaşılabilmektedir. Bu sözü edilen keşfi sağlayan, insanın varolan herşeyin amacı ve aynı zamanda aracı olması ve bunun da yine insanın ilk olarak sosyal olmasıyla tanımlandığı gerçeğiyle ilişkilendirilmesidir. Yani insan doğadaki herşeyin ya amacı yada hem amacı hem aracıdır. Öyleyse onu tanımlayan gerçeklere ulaşmak ona ulaşmak demek olacaktır. Böylece insanın ilişkileriyle var olduğuna ulaşılmış ve bu ilişkilerin ölçülüp değerlendirilebilmesi halinde insanla ilgili olan ne varsa ona katkı yapılabileceği anlaşılmıştır. İşte bu insanın kendini keşif süreci olarak da adlandırılabilir.

Bu süreç yüzlerce yıldır devam eden fakat sadece birkaç onyıldır adı konabilmiş bir süreçtir. Önceki bölümde tarihteki izlerine ulaşmaya çalışılan sosyal sermayenin günümüzdeki kavramsal haline ulaşmasının 20. yüzyılın başına dayandığına dair ortak kanılar bulunmaktadır. Konuyla ilgili çalışan araştırmacıların hemen hepsi kavramsal olarak sosyal sermaye deyişine ilk 1916 yılında sosyolog Lyda J. Hanifan'ın yazdığı bir makalede rastlandığına dair fikirbirliğine sahiptir. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin Batı Virjinya eyaletinde okul müfettişi olarak da görev yapan Hanifan, okul performansının artırılmasında toplumun katılımının önemine vurgu yaptığı yazısında sosyal sermaye kavramına değinerek bu ilişkinin pozitif yönlü bir ilişki olduğunu şu şekilde açıklamıştır (Hanifan, 1916: 130):

“şu somut esaslar insanların günlük hayatında çok önemli bir yere sahiptir: bireyler arasında ve sosyal birliği oluşturan aile içindeki iyiniyet, arkadaşlık, sempati ve sosyal ilişki... Eğer bir birey komşusuyla iletişime geçerse ve onlar da diğerleriyle iletişim kurarlarsa, orada bir sosyal sermaye birikimi olacaktır ki bu onların sosyal ihtiyaçlarını anında tatmin edebilecek ve tüm topluluğun yaşam koşullarında sayısız gelişmeyi sağlamaya yetecek sosyal potansiyeli doğurabilecektir.”

Woolcock ve Narayan (2000: 5) Hanifan'dan sonra sosyal sermaye teriminin bir süre kaybolduğunu ancak 1950'lerde bir grup kent sosyoloğu, 1960'larda bir değişim teorisini ve bir kent bilgini ve 1970'lerde ise bir iktisatçı tarafından “yeniden bulunduğunu” söylemiştir.

Ancak kavramın kendini tam anlamıyla bulması ve formüle edilerek içeriğinin ortaya çıkarılması, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nun 1970'lerde başlayıp 1986'da "*Sermaye'nin Türleri*" adlı kitabıyla nihayet tamamladığı bir dizi çalışmanın sonucunda sağlanmıştır. Bu üzerinde fikir birliği sağlanmış bir yargı olmamakla birlikte çoğu yeni dönem araştırmacısı bu yargıya olumlu bakmıştır. Ancak isimleri daha sonra da sık sık anılacak olan bazı sosyal sermaye teorisyenleri bu yargıya katılmamış kendi bakış açılarından sosyal sermaye terimini ilk kavramsallaştıran kişilerin farklı kişiler olduğunu iddia etmişlerdir.

Örneğin sosya sermaye olgusunun günümüzde bu denli gözde hale gelmesinde çok büyük katkısı olduğu tartışılmaz olan isimlerden biri olarak siyaset bilimci Robert D. Putnam kavramı Jane Jacobs'un ortaya attığını ileri sürerken yine bir diğer önemli isim olarak James S. Coleman ise kavramı Glen Loury'nin ortaya attığını ileri sürmüştür (Erbil, 2008: 7). Bu fikre bir diğer tanınmış sosyolog olan Alejandro Portes de katılmış ve "*Sosyal Sermaye: Kökenleri ve Modern Sosyolojideki Uygulamaları*" başlıklı makalesinde Loury'nin, neo-klasiklerin ırksal gelir eşitsizliği teorisine ve onun politik uyarlamalarına getirdiği eleştiriler çerçevesinde bu kavramı ortaya attığını belirtmiştir (Portes, 1998 :4).

Kavramı ilk kimin kullandığı tartışamsı bir yana önemli olan elebttte ki bu kavramın bugünkü haline gelmesine kimlerin katkı sağladığı gerçeğidir. Zira diğer tüm tartışmalar bu gerçeğin gölgesinde kalacaktır.

Bu bağlamda kavrama en az Bourdieu kadar sosyal sermaye kavramının oluşup gelişmesine katkı yapan Amerikalı sosyolog James S. Coleman (1988: 98), yayınladığı "*Beşeri Sermaye Oluşumunda Sosyal Sermaye*" (Social Capital in the Creation of Human Capital) başlıklı makalesinde, toptan elmas satışında yaşanan süreç ve 6 çocuk sahibi bir annenin büyük şehirden küçük şehire taşınması gibi örnekler ile sosyal sermayeyi, değişik türlerine vurgu yaparak ve gerek ekonomik olan gerekse ekonomik olmayan sonuçlarını da ortaya koyarak, açıklamaya çalışmıştır.

Sosyal sermayenin kavramsallaşma sürecine en büyük katkıyı sağlayan isimlerden birisi de ünlü siyaset bilimci ve Harvard Üniversitesi kamu politikası profesörü Robert D. Putnam'dır. En çok bilinen iki çalışmasından birisi olan "*Demokrasiyi İşler Kılmak: Modern İtalya'da Sivil Gelenekler*" isimli eserinde 1970'lerden itibaren İtalya'nın güçlü yerel hükümetler kurmaya başladığını ancak İtalya'nın tamamında kurulan bu yerel

hükümetlerin her yerde aynı başarıya ulaşamadığını belirtmiş ve bunun da nedeninin bazı bölgelerde, özellikle İtalya'nın Toskana ve Emilia-Romagna gibi kuzey bölgelerindeki insanların birbirlerine daha fazla güvenip kurallara daha çok uyma eğiliminde olmasına rağmen Sicilya ve Calabria gibi diğer bazı bölgelerinde ise insanların sosyal ve kültürel birliklere katılımının çok az olmasından ve güven duygusunun kuzey bölgelerine oranla çok düşük kalmasından kaynaklandığını kaleme almıştır (Putnam, 1994: 8). Putnam bu eserinde sosyal sermayeyi güven, işbirliği ve sosyal katılım bağlamında ele almış ve kavramsallaştırmıştır.

Yine Putnam (1995a) sosyal katılımı ön planda tutarak, güven olgusunu da içine alan bir sosyal sermaye tanımıyla Amerika'lıların eskisine nazaran daha az bir araya geldiklerini "*Tek Başına Bowling: Amerika'nın Azalan Sosyal Sermayesi*" başlıklı makalesinde kaleme alarak kavrama katkıda bulunmuştur.

Sosyal sermaye kavramını birbirlerinden farklı bakış açılarıyla ve birbirlerinden farklı noktalara değinerek açıklamış olsalar da Bourdieu, Coleman ve Putnam tartışılmaz olarak kavramı şekillendiren en önemli isimler olmuştur. Bu isimlerin yanına Francis Fukuyama, Nan Lin, Michael Woolcock ve Deepa Narayan, Janine Nahapiet ve Sumantra Ghoshal, Alejandro Portes gibi düşünür ve sosyologlar da eklenerek sosyal sermaye kavramına katkı yapanların listesi genişletilebilir. Tüm bu adı geçen sosyal bilimcilerin kavrama dair düşünce ve önerileri ileriki bölümlerde detaylı olarak incelenmiştir.

1.2. Sosyal Sermayenin Tanımı ve Özellikleri

Sosyal sermayeyi tanımlarken, gerek kavramın çıkışına öncülük eden araştırmacılar olsun gerekse yeni dönem sosyal sermaye araştırmacıları her zaman onun içinde barındırdığı zorlukları ifade ederek söze başlamışlardır. Tanımlanmasındaki zorluklar, oluşturulmasındaki zorluklar, uygulamadaki zorluklar, ölçülmesindeki zorluklar ve en önemlisi de anlamlandırmadaki ve anlaşılmasındaki zorluklar hep ön planda olagelmıştır.

Günümüzde de durum farklı değildir elbette. Halihazırda içinde bir çok zorluğu barındırmaya devam etmektedir sosyal sermaye kavramı. İşte bu yüzden ki bu bölümde görülecek olan tanımlama ile daha sonraki bölümlerde incelenecek olan ölçme sorunları hala nispeten güncelliğini korumaktadır.

1.2.1. Sosyal Sermayenin Tanımı

Sosyal sermaye kavramı günümüzde temel bileşenleri hakkında fikir birliği sağlanmış bir kavram olmakla birlikte anlamı ve tanımı kullanım amacına göre değişiklik gösterebilmektedir. Hammaddesini insanın ve onun diğer insanlarla olan ilişkisinin oluşturduğu sosyal sermaye bu yaklaşımla çok disiplinli bir kavram olagelmiş ve özellikle yakın dönemde bir çok alanın araştırma konusu olmuştur. Bu durum sosyal sermayenin tanımı da etkilemiş ve her çalışma alanının, sosyal sermayenin özelliklerini kendine göre yorarak onu tanımlamasına neden olmuştur. Burada bahsi geçen kendi alanına uygun tanımlama durumu, tanımların uyumsuzluğu ve zıtlığı anlamına gelmemektedir. Zaten soyut olarak nitelendirilen ve ölçülmesi zor olan sosyal sermaye sözü edilen bu çok disiplinli özelliği ile iyice tanımlanması zor bir kavram haline gelmiştir.

Bu bölümde tüm bu zorluk göz ardı edilmeye çalışılmış ve sosyal sermayenin tek bir tanımı olacağı varsayımı yerine değişik boyutlarını ele alan birden çok tanımına göz atılmıştır.

Kavramı ilk kullanan bilim insanı olarak kabul edilen Hanifan “*Kırsal Okul Topluluk Merkezi*” isimli makalesinde okullarda iyileşmenin ve başarının sağlanabilmesini insanlar arasındaki ilişkilerin gelişmesine bağlamıştır. Hanifan (1916: 138) bunu şu cümleleriyle kaleme almıştır:

“İnsanlara ne yapmaları gerektiğini söylerseniz size işinize bakmanızı söyleyeceklerdir. Ancak eğer neler yapabilecekleri konusunda kendilerini keşfetmelerini sağlarsanız o şeyi gerçekleştirene kadar tatmin olmayacaklardır. İlk olarak insanlar bir araya gelmelidir. Sosyal sermaye birikmelidir. Ancak daha sonra topluluğun gelişimi başlayabilir.”

Parçada görüldüğü gibi Hanifan (1916) sosyal sermayeyi, biriken bir olgu olarak nitelendirmiş ve sosyal sermayenin olmazsa olmazı olarak görülen, bir araya gelerek ortak hareket etme temeline oturtmuştur. Dolayısıyla sosyal sermaye onu ilk kavramsallaştıran araştırmacı tarafından insanlar arasındaki iletişim ile başlayan ve ilişkilerin boyut kazanması sonucu birlikte hareket edip ortak iş görme faaliyetiyle biriken bir değer olarak tanımlanmıştır. Buradaki birikim olgusu sermaye kavramına ilişkiler ve katılım olgusu ise

sosyal olma kavramına atıf niteliğindedir. Yani Hanifan (1916) kavramın içini boş bırakmamış aksine tam anlamıyla doldurmuştur da aynı zamanda.

Sosyal sermaye kavramının gelişimine öncülük eden bilim insanları arasında önceki bölümlerde de ismi geçen Bourdieu (1986: 51), “Sermayenin Türleri” adlı kitabında sosyal sermayeyi; *“Ortak tanışıklılığın veya tanınmanın az yada çok kurumsallaşmış ilişkisine, güvenilir ağbağlar (network) yoluyla bağlanan fiili veya potansiyel kaynakların toplamı...”* şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımdan Bourdieu’nün (1986) tanışıklığa verdiği önem açıkça görülmektedir. Yani Bourdieu’ye (1968) göre sosyal sermaye “kimi tanıyorsun” sorusuna verilen yanıttır. Bu tanışıklığı kurumsallaşmış ilişki çerçevesine koyan Bourdieu, bu ilişkinin çimentosunun da güvenilir ağbağlar olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bu ilişkinin temelinde yatan şey güvendir.

Bourdieu (1986: 52), ilişki ağının varlığının doğal olarak oluşmadığını, yani en baştan bir anlaşmayla bir kez kurulup sonsuza kadar var olacak bir yapı olmadığını aksine sürekli tekrarlanan sonsuz bir çabanın ürünü olduğunu kaleme almıştır. Dolayısıyla sosyal sermaye varlığının sürdürülebilmesi için taraflarca sürekli çaba gösterilmesi ve stoğunun sürekli artırılması gereken bir birikimdir. Bu sebeple sosyal sermaye edinilmiş mal varlığı veya bilgi birikiminin sürekliliğinden çok uzakta bir yerde konumlanmıştır. İnsanlar arası ilişkiler ancak sürekli iletişim kaydıyla ayakta kalabilir. Bourdieu’nun sosyal sermaye hakkındaki bu görüşleri onu diğer meslektaşlarından ayırır ve kavramın bu yönünü anlama bakımından hepsine üstün kılar.

Önde gelen sosyal sermaye teorisyenlerinden birisi olan James S. Coleman (1988: 98) sosyal sermayenin kendi fonksiyonuyla tanımlandığını, dolayısıyla sadece tek bir öğeden değil, iki ortak temelde birleşen, farklı öğelerin karışımından oluştuğunu ifade etmektedir. Sosyal sermayenin tanımlanmasında yaşanan sorunları, henüz kavramın ilk ortaya çıktığı o tarihlerde bu şekilde dile getiren Coleman, sosyal sermayenin tanımlanabilmesi için onun sağladığı faydaların tanımlanması gerekliliğine değinmiştir. Dolayısıyla sosyal sermayenin tek bir tanımı olamayacağını bunun yerine birden çok fonksiyonuna karşılık birden çok tanımının olması gerektiğini savunmuştur. Bu görüşünde Coleman’a destek olan Hobbs (2000: 1) da sosyal sermayenin ne olduğundan çok ne yaptığıyla tanımlandığını belirtmiştir.

Coleman (1988), sosyal sermayenin ne olduğunun derinlemesine anlaşılabilmesi için birkaç örnekle onun hangi şekillere bürünebileceğinin görölmesi gerektiğini düşünmüştür.

İlk örneğinde Coleman (1988: 98), toptan elmas satışı sırasında, satıcının ürününü, teşhir ve inceleme amaçlı, potansiyel alıcıya birkaç günlüğüne vermesi ve alıcının o değerli taşları, taklitleriyle değiştirmeyeceğine dair bir garantinin bulunmaması ve bu konuda herhangi resmi bir sigorta veya sözleşme olmaması durumuna dikkat çekmiştir. Coleman’a göre elmas sektörünün düzgünce işleyebilmesi için gerekli olan bu serbest değişim elmas piyasasındaki aktörlerin oluşturduğu sosyal yapının bir eseridir. Bu sektördeki aktörler birbirlerine, gerek ilişkinin sıklığı sebebiyle gerekse ırksal veya ailevi bağlar sebebiyle oldukça yakındırlar. Dolayısıyla bu sıkı ilişki ve bağlar, yazılı bir sözleşme ve sigortanın yerine geçen bir güven olgusu şeklinde piyasaya hakim olmaktadır.

İkinci örneğinde 6 çocuklu bir annenin kocası ve çocuklarıyla beraber Detroit şehir merkezinden Jerusalem adında bir kasabaya taşınmasından ve bu taşınmayı çocukları için büyük bir özgürlük olarak nitelendiren annenin taşınmasının ardındaki nedenlerden bahsetmektedir Coleman (1988: 99). Sözü edilen anne, şehrin aksine, kasabada çocuklarını okula otobüsle gönderirken ve onlar parkta başlarında bir gözetmen olmaksızın oynarlarken kendini güvende hissetmektedir. Coleman’a göre bunun en önemli sebebi ise kasabada, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki tüm şehir merkezlerinin aksine gözetimsiz çocukların civardaki yetişkinler tarafından gözetilmesi ve kollanması gibi bir normatif yapının var olmasıdır.

Son olarak Mısır’ın başkenti Kahire’deki Kahn El Khalili pazarını ele alan Coleman (1988: 100), buradaki dükkanların sınırlarının anlaşılmasının dışarıdan bakan bir yabancı için zor olduğundan bahseder. Zira deri üzerine uzmanlaşmış gibi görünen bir dükkan, nerede bulunabileceği sorulduğunda bir anda bijuteriye dönüşmekte veya müşteriye ziynet eşyası satan bir dostunun dükkanına götürmektedir. Döviz bürosu olmadığı halde bir anda gelen müşterinin parasını değiştirmek de bu pazar için alışılmışın dışında bir durum değildir. Bu durumu aile ve dostluk ilişkilerine bağlayan Coleman, bu ilişkilerin meydana getirdiği organizasyonun uzmanlaşmış dükkan sistemi kadar kuvvetli olduğunu ileri sürmüştür.

Bu örneklerden açıkça görülebildiği gibi sosyal sermaye tanımının karşılıklı güven temelinde oluşan ilişkiler şeklinde yapılması mümkün görünmektedir. Zira Coleman burada değinilen tüm örneklerindeki yapının ayakta kalmasını güven bağlamında açıklamıştır.

Kavramın oluşmasına öncülük eden bir diğer isim ise Robert D. Putnam'dır. Sosyal sermayenin klasikleri arasında gösterilen Putnam İtalya üzerine yaptığı çalışmasında sosyal sermaye olgusunun bölgesel kalkınmaya etkisini inceleyerek, güven ve ilişkiler bağlamında sosyal sermayenin ne olduğuna dair resmi gözler önüne sermiştir.

Çalışmasında İtalya'daki bölgesel gelişmişlik farklarına dikkat çeken Putnam (1994: 18), bu durumun bölgesel toplum farklılıklarından kaynaklandığını ve bir bölgede sosyal normlara uygun olarak geliştirilen güven esaslı ilişkiler ve katılım yüksek iken bir diğer bölgede düşük olduğunu belirtmiştir. Ancak çalışmasının sonucunda bu durumun, sosyal sermayeyi etkin kamu politikasının yerine geçirmemesi gerektiğini savunmuş bunun yerine sosyal sermayenin, kamu politikasının önşartı olarak hatta kısmen sonucu olarak değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Putnam (1995b) daha sonra bir başka çalışmasında, yukarıda sözü edilen İtalya deneyimine atfen sosyal sermayeyi Coleman'ı takip ederek katılım temelinde kavramsallaştırmıştır. Toplumu ilgilendiren meseleler hususundaki sivil katılımın, hükümetin ve diğer sosyal kurumların performansını güçlü bir şekilde etkilediğine vurgu yapan Putnam (1995b: 664), sosyal sermayeyi; *“katılımcılarını, paylaşılan bir amaca giderken, etkin bir şekilde birlikte hareket etmelerini sağlayan, ağbağlar (networks), normlar ve güven gibi sosyal hayatın özellikleri”* şeklinde tanımlamıştır.

Putnam (1995b: 667), bu çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sosyal sermaye erozyonuna değinmiş ve bunun muhtemel sebepleri olarak meşguliyet ve zaman baskısı, ekonomide yaşanan zor zamanlar, insanların sürekli taşınması, şehirleşme, kadınların işgücüne katılımı ve sonucunda artan aile içi stres, evlilik ve aile bağlarının zarar görmesi, Amerika'daki ekonomik yapının değişmesi, 60'lı yıllarda yaşanan politik skandallar ve zorluklar, refahın artışı, sivil haklarda yaşanan evrim, televizyon ve benzeri elektronik ve teknolojik değişimler gibi etmenler olarak göstermiştir.

Görüldüğü üzere sosyal sermayenin giderek azalıp yok olması için günümüzde bir çok sebep sıralanabilir. Ancak Putnam bu sıralamayı yaparken ilk sıraya zaman baskısını

ve insanların eskiden olduğundan daha çok çalışmak zorunda olmasını koymuştur. Bu kesinlikle bir tesadüf değil aksine günümüz insanının en büyük sorunlarının da altında yattığına inanılan yoğun çalışma temposu, aşırı rekabetçi ekonomik yapı ve sonucunda çağın hastalığı olarak tanımlanan stres de zaman baskısının bir ürünüdür. Listede zaman sorununun ardından gelen sorunlar az ya da çok bu sorunla ilgilidir.

Putnam (1995a) denince günümüzde ilk akla gelen hiç şüphesiz “*Tek Başına Bowling*” isimli eseri olmaktadır. Daha önce sosyal sermayenin kavramsallaşması süreci incelenirken de adı geçen bu çalışma, konunun öncelikle Amerika Birleşik Devletleri’nde daha sonra ise tüm dünyada, günümüzdeki boyutuyla, ilgi çekmesine ön ayak olmuştur. Çalışma, bu açıdan, araştırma konusu olarak sosyal sermayenin isim babası olarak nitelendirilebilir. Zira bu çalışmanın ardından, sosyal sermayenin insanla ilgili olan tüm sorunlara çözüm olabileceği fikri ortaya çıkmış ve bu fikir üzerine ekonomiden siyasete, sağlıktan eğitime, güvenlik ve refahtan çevre ve demokrasiye, kamu yönetiminden sosyoloji ve sosyal psikolojiye kadar hemen her alanda çalışmalar yaygınlaşmıştır.

Sözü edilen çalışmasında Putnam Amerikalılar’ın eskisine oranla daha az biraraya geldiklerini, ve evde televizyon seyretmeyi toplanıp bowling oynamaya tercih ettiklerini ileri sürmüş ve tek başına bowling metaforunu bu bağlamda sosyal sermaye alanında literatüre yerleştirmiştir (Putnam, 1995a).

Sosyal sermaye kavramını sivil inisiyatif ve katılımı ilişkilendiren Putnam (1995a: 65), gelişmekte olan ve özellikle komunizm sonrası yeni demokratikleşen ülkelerde bağımsız sivil inisiyatifin yok denecek kadar az olduğunu vurgulamış, bunu da eski Sovyet rejimlerinde kamusal her sorunun devlet tarafından çözülmesine alışan insanların devlete bağımlılık anlayışından kurtulamamasına bağlamıştır. Buna karşın batılı ileri demokrasilerdeki gelişmiş sivil toplum uygulamalarının dünyanın geri kalanına örnek teşkil ettiğinden bahseden Putnam, özellikle Tocqueville’nin Amerika’da Demokrasi adlı eserinden sonra, Amerika Birleşik Devletleri’nin demokrasi ve sivil toplum arasındaki bağlantıyı inceleyen çalışmalarda merkezi rol oynamaya başladığını belirtmiştir (1995a: 65). Ancak Putnam’a göre bu durum son zamanlarda değişmeye, Amerika’da sivil toplum erimeye başlamış ve Tocqueville’nin deyimiyle her yaştan herhangi bir sebeple biraraya gelebilen Amerikan toplumu yerini gittikçe yalnızlaşan ve bireylerinin kendisini soyutladığı bir topluluğa bırakmaya başlamıştır (1995a: 65).

Sözü edilen tezini bir takım istatistiklerle ve anket sonuçlarıyla destekleyen Putnam, Amerikalılar'ın 1960 yılından 1990 yılına kadar, en temel vatandaşlık görevi olan, seçimlerde oy kullanma oranının dörtte bir azaldığını ve yapılan bir ankette “Geçen yıl bir kasaba veya okul etkinliğine katıldım” cevabını veren Amerikalı oranının 1973 yılından 1993 yılına kadar %22'den %13'e düştüğünü kaleme almıştır (1995a: 67).

Sonuç olarak Putnam çalışmayı yaptığı dönemde Amerikalılar'ın eskisine nazaran daha az biraraya geldiğini ve birbirlerine daha az güvendiğini iddia etmiştir. Sosyal sermaye kavramının öncü isimleri arasında sayılan Putnam kavramı güven ve ilişkiler bağlamında ele almış ve daha sonraki bölümlerde değinilecek olan sosyal sermayenin ölçümünde kullanılabilecek ipuçları vermiştir.

Sosyal sermayenin tanımlanması yolunda ilk taşları dizen ve artık klasikler olarak anılan teorisyenlerin tanımlamalarına bu şekilde değindikten sonra diğer araştırmacıların tanıma yaptıkları katkıyı da göz ardı etmeksizin incelemek gerekir.

En az sosyal sermayenin klasikleri kadar bu konuya katkı sağlamış olan Francis Fukuyama (2000: 3), “*istikrarlı bir liberal demokrasinin olmazsa olmazı*” olarak nitelendirdiği sosyal sermayeyi, iki ya da daha fazla birey arasında işbirliğini sağlayan, ani oluşmuş gayriresmi norm şeklinde tanımlamıştır. Fukuyama (2000: 3), bu normların iki arkadaş arasındaki mütekabiliyet normundan, daha karmaşık olan ve itina ile eklenmiş Hristiyanlık gibi öğretilere kadar geniş bir yelpazede olabileceğini belirtmiştir.

Fukuyama, sosyal sermayeyi kısaca normlar olarak tanımlarken, bu normların grup içerisinde işbirliğine önderlik etmesi gerektiği dolayısıyla bahsi geçen normların, dürüstlük, ahde vefa, verilen görevde iyi performans, mütekabiliyet ve beğenmek gibi geleneksel erdemlerle ilişkili olduğunu ifade etmiştir (2000: 3).

Bir başka ünlü sosyal sermaye teorisyeni olarak Nan Lin'in de sosyal sermaye kavramına katkıları göz ardı edilemez. Lin (1999: 30), sosyal sermaye kavramının altında yatan önermenin oldukça basit ve doğrudan olduğunu düşünmekte ve sosyal sermayeyi “*beklenen geri dönüş ile sosyal ilişkilere yapılan yatırım*” olarak tanımlamaktadır. Kavramın mütekabiliyet özelliğine vurgu yapan Lin'e göre sosyal sermaye ilişkileri daha sonra fayda sağlamak amacıyla kuvvetlendirme temeline dayanır. Bu açıdan Lin'in, kavramı oldukça faydacı bir yaklaşımla değerlendirdiğini söylemek mümkün görünmektedir.

“*Mesele ne bildiğin değil, kimi tanıdığındır.*” genel deyişinin, sosyal sermayenin geleneksel ilmini özetlediğini belirterek söze başlamıştır Woolcock ve Narayan (2000: 3). Bu söz, daha önce kavramı tanımlayan tüm teorisyenlerin parmak bastığı ilişkiler ve mütekabiliyetin önemini, tek bir satırda vurgulamayı başarmıştır. Bu ilmin, önemli kulüplere üyeliklerin kulüp içinden birilerini tanımaktan geçmesi veya yüksek rekabet içeren iş başvurularını kazananların çoğunlukla “*yüksek yerlerde tanıdıkları*” olması gibi tecrübelerden doğduğunu ve zor zamanlara düştüğünde son güvenlik ağının aile ve arkadaşlar olduğunu vurgulayarak sosyal sermayenin temelini ilişkiler ve bu ilişkilere duyulan güven olduğunu belirtmiştir (Woolcock ve Narayan, 2000: 3).

Nahapiet ve Ghoshal, beşeri sermaye içerisinde entelektüel sermayeyi ayrı tutmuş ve bu konu üzerinde yaptığı bir çalışmada, sosyal sermayeyi, entelektüel sermaye oluşumundaki rolü bağlamında incelemiştir. Sözü edilen çalışmalarında Nahapiet ve Ghoshal (1998: 243), sosyal sermayeyi, “*birey veya sosyal birim tarafından, içinde barındırdığı, süreçte kullanılabilir olan ve ilişki ağlarından türeyen, gerçek ve potansiyel kaynakların tümü*” cümlesiyle tanımlamışlardır. Bu tanımda Bourdieu ve Putnam’ın tanımlarından izler açıkça görülmektedir. Bu tanımda, diğerlerine göre farklı olan şey, gerçek ve potansiyel kaynakların fonksiyonuna yapılan vurgu olmuştur.

Bazı önde gelen teorisyenlerin kaleminden sosyal sermaye bu şekilde literatüre geçmektedir. Ancak görüldüğü gibi sosyal sermayenin kaynağı konusunda temel bir uzlaşma olmakla birlikte kavramın uygulanabileceği çalışma alanı kadar çeşitli tanımlar ve yaklaşımlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durumun yarattığı zorlukları bir nebze olsun hafifletebilmek ve kavramın tanımı konusunda araştırmacılara daha sade bir kaynak sağlamak amacıyla OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Organizasyonu), Unesco (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu), IMF (International Monetary Fund - Uluslararası Para Fonu) ve Dünya Bankası, Türkiye’den de KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) ve DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) gibi kurumlar ve Avustralya, Kanada, Danimarka gibi çeşitli ülkeler, konuyla ilgili çalışmalar yapmış ve kavramın tanımlanması sürecine katkıda bulunmuşlardır.

Örneğin OECD’nin Insights adlı yayın serisinde “Beşeri Sermaye” başlıklı eserde sosyal sermayeye değinilmiş ve sosyal sermaye basitçe “*bireylerin veya grupların*

birbirlerine güvenerek birlikte çalışmalarını sağlayan bağlantılar, paylaşılan değerler ve anlayışlar” şeklinde tanımlanmıştır (Keeley, 2007: 102).

Türkiye’den örnek olarak KOSGEB’in hazırladığı “Ekonomik Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü” başlıklı çalışmada sosyal sermaye politik ekonomi ve sosyoloji olmak üzere iki alanın konusu olarak görülmüş ve buna göre, her ne kadar çok küçük olsa da farklı tanımlar olabileceği öne sürülmüştür. Bu bağlamda sosyal sermaye genel olarak *“bir toplumun üretkenliğini ve sağlıklı olmasını etkileyen normlar, sosyal ağlar ve insanlar arası itibar, güven ve inanılabilirlik”* şeklinde tanımlanmıştır (KOSGEB, 2005: 7).

Özetlemek ve toparlamak gerekirse sosyal sermaye kavramı, hala şekillendirilen bir heykel gibi son halini aramaktadır. Zira hakkında, günümüzde dahi, tek ve her yönünü içine alabilen bir tanım yapılamamış, yapılan her tanım tanımı yapanın baktığı perspektifi yansıtmakla sınırlı kalabilmiştir. Bu durum da onu fonksiyonlarına göre tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Kavrama ilişkin geliştirilen çeşitli tanımlar Tablo 1’de görülmektedir. Sözü edilen durumla ilgili olarak Siisiäinen (2000: 22), Bourdieu ve Putnam’ın sosyal sermayeye getirdikleri tanımlamaları kıyasladığı bir yazısında, sonuç olarak hangi konseptin seçileceğinin hangi soruna odaklanıldığına ve sosyolojik entegrasyon veya çatışma arasında alınan pozisyona bağlı olacağına vurgu yapmıştır. Ancak yine söylenebilir ki sosyal sermaye, temelde insan ilişkilerinin ölçülebilir olmasına duyulan istegin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sözü edilen ilişkiler ise güven ve mütekabiliyet bağlamında kavrama dahil edilmektedir. Zira ilişkileri besleyen ve koruyan güven olgusudur.

Son söz olarak bir tanım yapmak gerekirse, sosyal sermaye; *kendine has kuralların çerçevesini çizdiği, güven, katılım ve mütekabiliyetin ana renkleri oluşturduğu, ilişkiler ve sonuçlarının ahenkli uyumuyla tamamlanmış bir resim* olarak nitelendirilebilir.

Tablo 1: Sosyal Sermayenin Tanımları

Yazar	Tanımı
Coleman, J.	“Sosyal Sermaye” sorumluluklar, beklentiler, bilgi kanalları ve sosyal normlardan oluşan, insanların gruplar içinde birlikte çalışma becerisi ve işlerin gerçekleşmesini kolaylaştıran sosyal organizasyondur.
Bourdieu, P.	“Sosyal Sermaye” ekonomik sermaye ile yer değiştirebilen ve gerektiğinde kurumsallaşan sosyal ilişkilerden oluşur.

Putnam, R.	“Sosyal Sermaye” paylaşılan hedefleri gerçekleştirmek için birlikte daha etkin eylemde bulunulmasını mümkün kılan normlar ve güven gibi sosyal organizasyon özellikleridir.
Fukuyama, F.	“Sosyal Sermaye” bir toplumda güven duygusunun hakim olmasından kaynaklanan ve insanların ortak hedefleri için organizasyonlar halinde birlikte çalışma becerileridir. Aynı zamanda grubun üyeleri tarafından paylaşılan ve onların işbirliği yapmasını sağlayan biçimsel olmayan değerler veya normlar kümesinin varlığıdır.
Woolcock, M.	“Sosyal Sermaye” insanların birlikte hareket etmesini mümkün kılan normlar ve ağlardır.
Ostrom, E.	“Sosyal Sermaye” bireylerin ortak problemlerini çözme yeteneklerini geliştiren anlayış, normlar, kurallar ve beklentiler gibi özellikleridir.
Lin, N.	“Sosyal Sermaye” sosyal ağlar aracılığıyla insanların eylemlerinde eriştikleri ve kullandıkları kaynaklardır.
Lehtonen, M.	“Sosyal Sermaye” sosyal yapıyı geliştirip şekillendirecek ve normlara yer verecek olan sosyal ve siyasal ortamdır.
Baker, W.	“Sosyal Sermaye” spesifik sosyal yapıdan türeyen ve aktörlerin amaçları için kullandığı bir kaynaktır.
Burt, R.S.	“Sosyal Sermaye” ekonomik ve insan sermayesini kullanma imkanı yaratan meslektaş veya arkadaşlık ilişkileridir.
OECD	“Sosyal Sermaye” ağlar ve gruplar içinde veya gruplar arasında işbirliğini kolaylaştıran normlar, değerler ve davranışlardır.

Kaynak: İnal Çekiç, 2009: 28.

1.2.1.1. Ne Kadar Sosyal

Sosyal sermayenin ne olduğunu anlayabilmek ve onu bir çerçeveye oturtarak tanımlayabilmek için kavramın içinde barındırdığı alt kavramları da anlamak gerekir. Dolayısıyla sosyal sermayenin ne kadar sosyal ve ne kadar sermaye olduğu hakkındaki tartışmalara bakmaksızın onu anlamlandırmaya çalışmak eksik bir çaba olacaktır.

İki ayrı kavramın birleşmesiyle oluşan sosyal sermaye olgusunun temeli sosyal kavramına dayanır elbette. Zira sosyal sermaye kavramının bizzat kendisi insana ve onun diğer insanlarla olan ilişkisine yöneltilmiş bir penceredir. Sosyal kelimesi Türkçeye, Fransızcadan geçmiştir ve Türk Dil Kurumu’nun internet sitesinde, toplumsal olan, toplum bilimiyle ilgili anlamına geldiği yazmaktadır. Kelimenin kökeni ise Latince “socius” kelimesinden türemiştir ve dost, müttefik anlamlarını taşır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi insanın diğerleriyle olan ilişkisi kelimenin anlamsal temelini oluşturmaktadır.

İnsan sosyal bir varlık olmasıyla tanımlanır. Yani sosyal olmak insanın sonradan elde edebileceği, yokluğunu ise başka birşeyle ikame edebileceği bir özelliği değildir.

Sosyal sermayenin sosyal nitelmesine sahip olmasının insanın sosyal bir varlık olmasından öte ekonomistleri ilgilendiren bir diğer potansiyel anlamını Collier (1998: 2) şu şekilde ifade etmiştir: *“Ekonomik etkisi olmayan kişilerin birbirleriyle olan piyasa dışı etkileşiminden ortaya çıkmasından dolayı sosyal sermaye sosyal olabilir.”* yine Collier (1998: 2), Putnam’ın, 1993 yılında İtalya üzerine yaptığı çalışmada kaleme aldığı, amatör koro örneğiyle ilgili ifadelerini şu şekilde aktarmıştır: *“Bir koro tek bir şarkıcıdan oluşamayacağına göre kendine has düzeni koordinasyon sorununu aşmaya ihtiyaç duyar.”* Burada Putnam bir koronun ekonomik bir değer olduğunu çünkü ona katılmanın sonucunda katılanların istemeden de olsa birbirine güven duymayı öğreneceğini öne sürmüştür (Collier, 1998: 2).

Sosyal sermaye bireyler veya gruplar arası, güven temeline dayalı, sosyal iletişim ve etkileşimin ürünü olarak bu etkileşim ölçüsünde ortaya çıkan bir birikim olgusudur. Dolayısıyla sonuç olarak, sosyal sermaye iktisat diliyle *dışsallık* oluşturan bir etkiye sahip olan sosyal etkileşimden meydana geldiğinden sosyal olarak nitelendirilir (Collier, 1998: 4).

1.2.1.2. Ne Kadar Sermaye

Sosyal sermaye kavramını anlamaya yardım edecek bir diğer olgu ise sermaye kavramıdır. Sermaye kavramı Türkçe’ye, Farsça “ser-maye” kelimesinden geçmiştir (Ersözlü, 2008: 8). Türk Dil Kurumu’nun internet sözlüğünde sermaye; bir ticaret işinin kurulup yönetilebilmesi için gereken anapara veya paraya çevrilebilen malların tamamı, meta anlamlarında kullanılır. Bu tanıma göre sosyal sermaye, sermaye tanımına uygun değil gibi görünmektedir fakat tanımın ötesinde kullanım anlamı bakımından bir takım sermaye türlerine benzerken bir kısmından ise ayrılır. Zira tamamen meta üzerine kurulmuş bir sermaye tanımı, sermayenin aslını anlamaya engel olmaktadır. Sermayenin aslı oluşumundan gelir ve oluşumu ise birikimle ilgilidir.

Ağbağ temelli sosyal sermaye kavramının önemli teorisyenlerinden birisi olan Lin (1999: 28), sermayenin kavramsal izlerini Marx’a kadar sürmüş ve sonuçta klasik sermaye teorisi olarak adlandırdığı kavramın iki birbiriyle ilişkili elementle açıklanabileceğini ileri sürmüştür ki bunlardan birincisi, kapitalistler tarafından üretilen ve iç edilen *artık değer* iken, ikincisi ise yine kapitalistler tarafından piyasada geri dönüş beklentisiyle gerçekleştirilen *yatırımdır*. Klasik iktisatın bu tanımı birikimi göz ardı etmeksizin

ekonomik artık değer ve yatırım döngüsünü gözler önüne sermektedir. Daha sonra neoklasik olarak tanımlanabilecek beşeri sermaye kavramı ortaya çıkmış ve bu kavram bireylerin kendilerine, bilgi ve beceri anlamında, yatırım yaparak beşeri birikim sağlayabilecekleri fikrini ileri sürmüştür.

O döneme ait bu yeni görüş meta birikiminin yanında ilmi birikimin de bir değer olabileceğini ortaya koymuştur. Hatta bu konuyla ilgili olarak Coleman (1988: 100), geçmiş 30 yılın belki de en önemli ve orijinal gelişmesinin, ekonomide, aletler, makineler ve diğer üretime dair ekipmanlardan meydana gelen fiziki sermayenin beşeri sermayeyi de içine alarak genişletilebileceği fikrinin doğuşu olduğunu iddia etmiştir.

Birikim başlıbaşına sermayenin temel yapı taşıdır. Sermayenin; hemen ve doğrudan paraya çevrilebilen “Ekonomik Sermaye”, bazı şartlar altında ekonomik sermayeye çevrilebilen “Kültürel Sermaye” ve yine belirli şartlar altında ekonomik sermaye dönüştürülebilen, sosyal bağlardan meydana gelmiş olan “Sosyal Sermaye” olmak üzere üç temel kisve altında oluştuğunu iddia eden Bourdieu (1986: 46) sermayeyi birikmiş işgücü olarak tanımlar ve sosyal dünyanın birikmiş tarih olduğunu ifade eder. İnsanoğlunun bugünü dününün, dünü ise önceki gününün edinimlerinin birikimiyle oluşmuş bir yapı gibidir. Her katının bir diğerinin üzerine inşaa edildiği çok katlı bir yapı. Ve her yeni tecrübeyle yükselmeye devam eden bir yapı. İşte, sosyal dünya için, Bourdieu’nun “birikmiş tarih” derken kastettiği budur.

Sermaye kavramı sosyal sermaye üzerine araştırma yapan bilim insanlarınca genellikle üç başlığa ayrılarak incelenmiştir. Bunlar; ekonomik (finansal) sermaye, beşeri sermaye ve sosyal sermayedir. Sosyal sermayenin sermaye olup olmadığı kararı ise genellikle sözü edilen diğer sermaye türlerinin özellikleriyle yapılan kıyaslamanın sonucuna bakılarak verilebilecek bir karardır.

Konuyla ilgili en detaylı kıyaslamayı yapan araştırmacılardan ikisi olan Adler ve Kwon (2002: 21), sosyal sermayenin, tanımı gereği, tıpkı diğer sermaye türleri gibi, diğer kaynaklarla, ileride fayda sağlamak beklentisiyle yatırım yapılabilen, uzun ömürlü bir değer olduğunu vurgulamış, bununla beraber sosyal sermayenin diğer sermaye türlerine dönüştürlebileceğini, onların yerine veya onların tamamlayıcısı olarak kullanılabileceğini, dikkatle korunması ve yenilenmesi gerektiğini belirtmiş, dolayısıyla bu yönleriyle de diğer sermaye türlerine benzediğini öne sürmüştür.

Bu noktada Coleman (1988: 98), sosyal sermayenin, diğer sermaye türleri gibi üretken olduğunu yani yokluğunda ulaşılmaması mümkün olmayan başarılarla ulaşılmamasını sağladığını iddia etmiştir. Elinor Ostrom (2000: 176) bu konuda Coleman'ın görüşüne bir başka boyut katarak sosyal sermayenin fiziki ve beşeri sermaye gibi bazı fırsatları ortaya çıkarırken, aynı anda bazılarının da yokolmasına neden olduğunu dile getirmiş ve sosyal sermayenin olumsuz yanlarının olabileceğine dair ipuçları vermiştir. Yine Coleman (1988: 100) değişim ortak paydasında sermaye türlerini kıyaslarken, fiziki sermayenin, meteryallerin, üretimi sağlayan aletlere dönüşmesiyle oluşurken, beşeri sermayenin de bu aletlerin yeni yollarla kullanımını sağlayacak olan bilgi ve becerinin kişiler arasındaki değişiminden oluştuğunu, ancak sosyal sermayenin kişiler arası ilişkinin içinde barındırdığı değişimden meydana geldiğini vurgulamıştır.

Bütün bu benzer özelliklerinin yanısıra, sosyal sermayenin diğer sermaye türleriyle ayrıştığı noktalar da vardır elbette. Sosyal sermaye üzerine yapılan en büyük eleştiriler de bu konu üzerinden yani sosyal sermayenin gerçekte sermaye olmadığı yargısından yola çıkarak yapılmıştır. Bunlardan ilki ve en ilgi çekici olanı OECD'nin Insights adıyla yayınladığı eserler dizisinden birisi olan *“Beşeri Sermaye: Ne Bildiğiniz Hayatınızı Nasıl Şekillendirir”* isimli kitapta bahsi geçen ve ekonomistlere atfen kaleme alınan eleştiridir. Buna göre ekonomistler, sermayenin tanımı gereği gelecekte kazanç yaratmak için -tıpkı çocukların dışarıda oyun oynamak yerine okula giderek beşeri sermayelerine yatırım yapması gibi- bugün fedakarlık etmekle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Keeley, 2007: 105). Bu tanıma göre sosyal sermayenin birikimi, herhangi bir fedakarlığa gerek olmaksızın sağlanabildiği için sermaye olarak nitelendirilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Bununla beraber Coleman (1988: 98), diğer sermaye türlerinin aksine sosyal sermayenin, aktörlerin kendi arasında veya ötesinde başka aktörlerle olan ilişkisinin yapısından meydana geldiğini belirtmiştir. Yani Coleman fiziki ve beşeri sermaye gibi sosyal sermayenin aktörlerin kendisinden vücut bulmadığını ileri sürmüştür. Bu düşünce, bu sermaye türünü anlam gereği sosyal kılan etkenlerden de biri olmuştur.

Bir diğer en önemli ayrışma ise sosyal sermaye kavramının daha önce sayılan güçlüklerinden birisi kapsamında ortaya çıkmıştır. Fiziki sermaye tamamen gözle görülür elle dokunulur bir sermaye türü olduğundan varlığı ve ona yapılan yatırım ölçülebilir. Beşeri sermaye en azında prensipte, bilgi ve tecrübe düzeyi ile onun varlığı, öğretmen,

okul, bilim adamı sayısıyla da ona yapılan yatırım ölçülebilir ancak ekonomistlere göre sosyal sermayenin varlığı daha da önemlisi ona yapılan yatırım, prensipte dahi, ölçülmesi mümkün olmayan bir durumdur. Bu durumu Solow (2000: 7) şu cümlelerle izah etmeye çalışmıştır: “Eğer size sosyal sermayenin hasılat oranı 1975 yılından bu yana yılda yüzde 10 seviyelerinden, yüzde 6 seviyesine kadar gerilediğini söylesem kafanızda net bir resim ortaya çıkar mı?” Solow bu cümleyle sosyal sermaye olgusu için rakamların ne denli anlamsız olabileceğini somut bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Sosyal sermayenin, elle tutulur olup olmaması konusunda ise Coleman (1988: 100), gözlemlenebilir meta formunda olan fiziki sermayenin tamamen elle tutulur (maddi) olduğunu, bireyin sahip olduğu beceri ve bilgiden oluşan beşeri sermayenin ise nisbeten daha az maddi olduğunu belirtmiş ve buna karşın, kişiler arası ilişkide var olan sosyal sermayenin ise bu durumda en az maddi olan sermaye türü olduğunu ifade etmiştir.

Elle tutulur olma konusunda Bourdieu ve Coleman ile aynı izi takip eden Portes (1998: 7) de sermaye türleri arasındaki farka değinirken ekonomik sermayeyi insanların banka hesapları, beşeri sermayeyi ise insanların kafasının içindekiler olarak tanımlamış ve son olarak sosyal sermayenin ise bireyler arası ilişkilerin yapısından meydana geldiğini kaleme almıştır.

Son olarak Lin, yalnızca sermaye sahiplerinin değil işçilerin ve dahi herkesin yatırım yaparak sahip olabileceğini savunduğu ve “yeni sermayeci teori” olarak adlandırdığı bu yeni yapıyı ve sermayeye getirdiği sınıflandırmayı Tablo 2’de gözler önüne sermiştir.

Tablo 2: Sermaye Teorileri

	Klasik Teori	Yeni Sermaye Teorileri			
		Beşeri Sermaye	Kültürel Sermaye	Sosyal Sermaye	
Teorist	Marx	Schultz, Becker	Bourdieu	Lin, Burt, Marsden, Flap, Coleman	Bourdieu, Coleman, Putnam
Açıklama	Sosyal ilişkiler: Proleteryanın kapitalistler tarafından sömürülmesi	Emekçiler tarafından oluşturulan artık değer toplamı	Baskın sembol ve anlamların (değerler) çoğalması	Sosyal ağbağlar içerisinde gömülü olan kaynaklara ulaşım ve	Gurubun birliği ve çoğalması

				kullanma	
Sermaye	A.)Metanın değişim ve kullanım değeri arasında kalan artık değerin parçası. B.)Metanın üretim ve sirkülasyonuna yapılan yatırım	Teknik beceri ve bilgiye yapılan yatırım	Baskın değerlerin içselleştirilmesi veya yanlış kabulü	Sosyal ağlara yatırım	Ortak kabul ve onaylamaya yatırım
Analiz Seviyesi	Yapısal (sınıf)	Bireysel	Bireysel/sınıf	Bireysel	Gurup/bireysel

Kaynak: Lin, 1999: 30.

Görüldüğü üzere, sosyal sermaye gerçekte sermaye mi değil mi tartışması bu çerçevede süregelmektedir. Tartışmalardan ortaya çıkan en önemli sonuç aynı bilim insanlarının sosyal sermayenin sermaye olup olmadığı konusu üzerine hem olumlu hem olumsuz yaklaşımlarının bulunmasıdır. Tek başına bu durum bile sosyal sermaye kavramı hakkındaki şüpheleri ve kafa karışıklığının boyutunu açığa vurmaktadır.

1.2.2. Sosyal Sermayenin Özellikleri

Önceki bölümlerde kavramsallaşma süreci ve anlamlandırma çabalarına değinilen sosyal sermaye olgusunun özellikler başlığı altında, kökeni; kaynağı; yapısı; sınıflandırılması; sonuçları ve üzerine yöneltilen eleştiriler incelenecektir.

1.2.2.1. Sosyal Sermayenin Kökeni

Sosyal sermaye, iki ve daha fazla birey arasında işbirliğini sağlayan, ani oluşmuş gayriresmi norm olarak tanımlanırsa, ekonomistlerin sosyal sermayenin kökenin ne olduğuyla ilgili basit bir açıklaması vardır: Sosyal sermaye, tekrarlanan “tutuklular ikilemi” oyununun ürünü olarak kendiliğinden ortaya çıkmıştır (Fukuyama, 2000: 13).

Sözü edilen tutuklular ikilemi matematiğin yan alanı olmakla birlikte sosyal bilimlerde de sıkça uygulama alanı bulan oyun teorisinin bir parçasıdır aslında. Oyun teorisi temelde, karar verme konumunda olan bireylerin, değişik alternatiflerin seçiminde olasılık ve varsayımsal değerleri dikkate almak suretiyle fayda fonksiyonlarını daha üst düzeye taşıma gayreti güdülerinin sonucu olarak yaygınlaşan bir analiz tekniğidir (Çolak ve Bekmez, 2007: 5).

Oyun teorisinin bir çok uygulaması ve örneği bulunmaktadır. Ancak en çok bilineni “Nash Dengesi” adıyla anılan oyun teorisi yaklaşımıdır. Nash dengesi, her hangi bir oyunucunun kendisi için mutlak en iyi seçeneği değil, rakibinin seçmiş olduğu strateji sonucunda kendisine en fazla getiriye sağlayacak olan stratejiyi seçmesi sonucunda oluşan dengedir (Çolak ve Bekmez, 2007: 11).

Tutuklular ikilemi de oyun teorisine bu çerçeveden bakarak, iki karar vericinin tek hamlede her ikisinin de faydasını çoklayıcı stratejiyi seçip seçmeyeceği noktasından hareketle ortaya çıkmıştır. Şöyle ki; iki zanlı polis tarafından aynı soruşturma kapsamında tutuklanır, ancak polis elinde yeterince delil olmadığından zanlıları iki ayrı hücreye kapatır ve aynı anda önlerine bir anlaşma sunar. Anlaşmaya göre tanıklardan biri diğerinin aleyhine tanıklık eder ve diğeri de suskun kalmayı tercih ederse, aleyhe tanıklık eden serbest kalacak öteki ise 10 yıla mahkûm edilecektir. Eğer her ikisi de sessiz kalırsa, Tablo 3’te de görüldüğü gibi, sadece 1’er yıl hapis yatacak, ancak her ikisi de aleyhte tanıklık ederlerse o zaman da 5’er yıl hapis yatacaklardır. İşte bu durumda birbirlerinden habersiz olan mahkûmların hangi tercihi yapacakları hem kendilerinin hem de diğer mahkûmun ne kadar ceza alacağını belirleyecektir (Kuhn, 2009).

Sosyal sermayenin kökeni olan bu ikilemde eğer tek atımlık oyun oynanırsa her iki oyuncu için de Nash dengesindeki ihanet olgusu devreye girer ve işbirliği sonucunu doğurmaz ancak eğer oyun tekrarlanırsa basit bir misilleme stratejisi devreye girer ve sonuç olarak işbirliğine işbirliği yaklaşımı hakim olur (Fukuyama, 2000: 13). İşte sosyal sermaye de bu tekrarlanan ikilemin işbirliğiyle sonuçlanmasından doğmuştur.

Tablo 3: Tutuklular İkilemi

A \ B	Aleyhte tanıklık	Sessiz kalma
Aleyhte tanıklık	(-5, -5)	(0, -10)
Sessiz kalma	(-10, 0)	(-1, -1)

Kaynak: Poundstone, 1992.

1.2.2.2. Sosyal Sermayenin Kaynağı

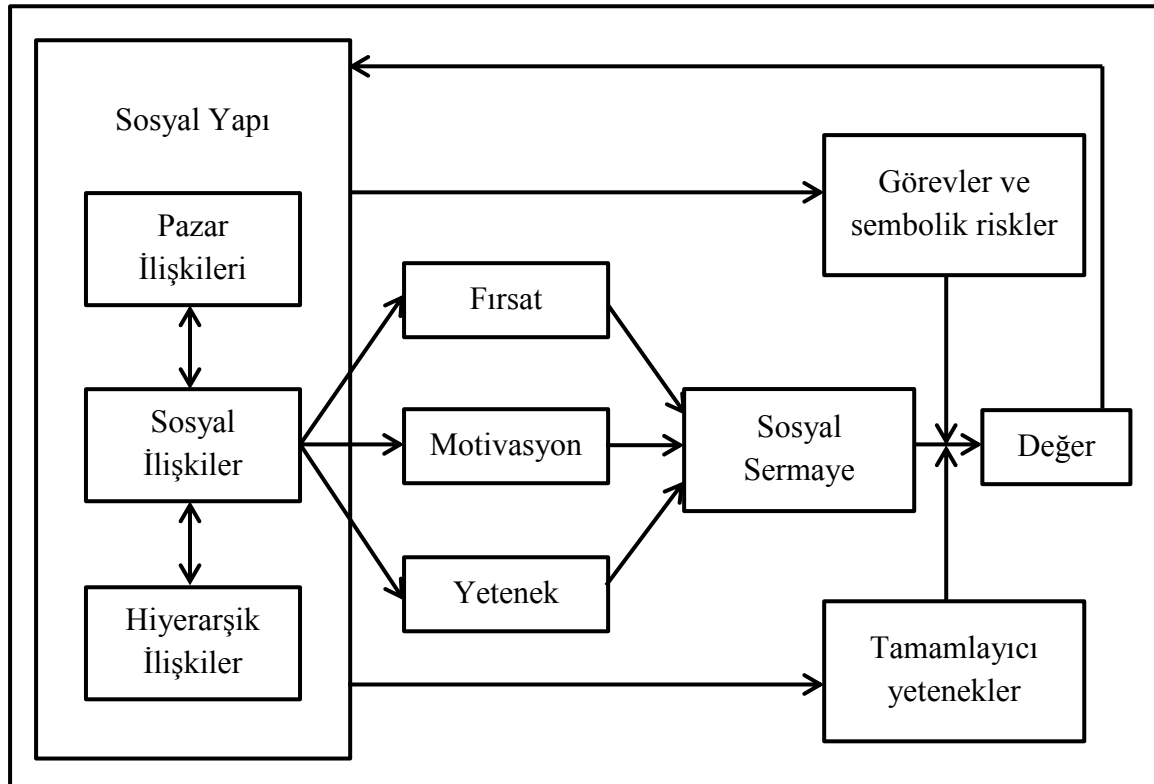
Adler ve Kwon (2002) sosyal yapıyı üç ana boyutuyla incelemiş ve pazar ilişkilerini, malların veya hizmetlerin para veya trampayla değişimi, hiyerarşik ilişkileri,

otoriteye itaatin maddi ve manevi güvenlik için değişimi ve son olarak da sosyal ilişkileri, iyiliklerin ve hediyelerin değişimi şeklinde açıklamışlardır (Adler ve Kwon, 2002: 18).

Sosyal sermayenin, sosyal ilişkilerden meydana geldiği bilinmektedir. Bu ilişkiler yapısı gereği hem ilişkilerin temelini oluşturan insandan beslenerek ayakta kalır, aynı zamanda da yine bu kaynağı, yani insanı, besleyerek ilişki kurmaya devam etmesini ve bundan çeşitli faydalar sağlamasını sağlar. Bu iki yönlülük sosyal ilişkilerden sosyal sermaye doğmasını sağlayan temel yapıdır. Bununla ilgili olarak Hobbs (2000: 5), “...sosyal sermaye, hem sosyal güç yapısını etkiler hem de ondan etkilenir...” diyerek bu çift yönlü ilişkiye dikkat çekmiştir.

Adler ve Kwon (2002) işte bu sorunun cevabını, ortaya attıkları yapısal sınıflandırmanın içinde aramaya koyulmuşlar ve sonuç olarak üç temel olguya ulaşmışlardır. Bunları, fırsat, motivasyon ve yetenek olguları şeklinde sınıflandırarak Şekil 1’deki gibi bir yapı ortaya koymuş ve bu olguların yine sosyal ilişkilerin kendisinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir (Adler ve Kwon, 2002: 24).

Şekil 1: Sosyal Sermayenin Tasarım Modeli

Kaynak: Adler ve Kwon, 2002: 23.

1.2.2.3. Sosyal Sermayenin Yapısı

Sosyal sermaye olgusunun yapısı onun teorisinin ötesinde, gerçek hayatta izinin sürülmesini sağlayan unsurlarına yapılan bir atıftır. Bu unsurlar aynı zamanda sosyal sermayeyi vücuda getiren temel yapı taşlarıdır. Ancak sosyal sermayenin tanımlanması sırasında karşılaşılan fikir birliği sorunu burada da ortaya çıkmaktadır. Zira unsurlarıyla ilgili daha ilk teorisyenlerden itibaren günümüze kadar net bir sınıflandırma bulunmamaktadır. Bu sınıflandırmaya ancak yapılan tanımların ışığında ulaşabilmek mümkün görünmektedir. Yani tıpkı sosyal sermayenin tanımını yaparken etkilerinden ve fonksiyonlarından yola çıkıldığı gibi, bu aşamada da onun tanımından unsurlarına yani yapısına ulaşmaya çalışılacaktır.

Günümüze kadar yapılan çalışmalarda sosyal sermayenin unsurlarıyla ilgili az sayıda konu üzerinde uzlaşma var gibi görünmektedir. İlki az önce de değinilen unsurlarının tanımından yola çıkılarak ortaya konabileceği fikri, bir diğeri ise ana unsurları olarak bazen üç bazen dört maddenin öne çıkması durumudur. Bu öne çıkan maddeler daha sonra, sosyal sermayenin ölçümünde de mihenk taşı olarak kullanılacak olan; güven, ağbağlar ve ilişkiler olarak sayılabilir. Bazı araştırmacılar normları ve katılımı da bu unsurlar arasında saymaktadırlar.

Aslında daha da sadeleştirmek istenirse bu unsurları güven temelinde yükselen ilişkiler yapısı olarak tek bir ana başlığa indirmek de olasıdır. Zira ilişkiler sosyal sermayenin temeli olarak daha önceki bölümlerde bir çok kez nitelendirilmiştir. Dolayısıyla bu çerçevede ilişkileri, onu oluşturan, koruyan ve sürdüren alt unsurlarıyla incelemek mümkün görünmektedir. Böylelikle bu çalışmada da sosyal sermaye güven, ağbağlar ve mütekabiliyet temelli ilişkiler bağlamında incelenmiştir.

Güven unsuru sosyal sermayenin temelinde yatan harcın ana hammaddesidir. Bu cümleden kasıt, eğer sosyal sermaye bir yapı olarak düşünülürse ve ilişkiler de bu yapının çimentosunu olarak nitelendirilirse o zaman güven unsuru da bu çimentonun hammaddesi olmasıdır. Yani ilişkiler ancak güven üzerine inşaa edilir. Zira sosyal sermayenin kökeni incelendiğinde de, özellikle mahkûmlar ikileminde görüldüğü üzere, güven ana unsur olarak göze çarpmaktadır.

Güven unsuruna Hume'nin ortak iş görmenin doğasını çiftçilerin yaşadığı ikilemi örnek vererek anlattığı kısa parçada da rastlamak mümkündür. Bu örneğe kendisi de

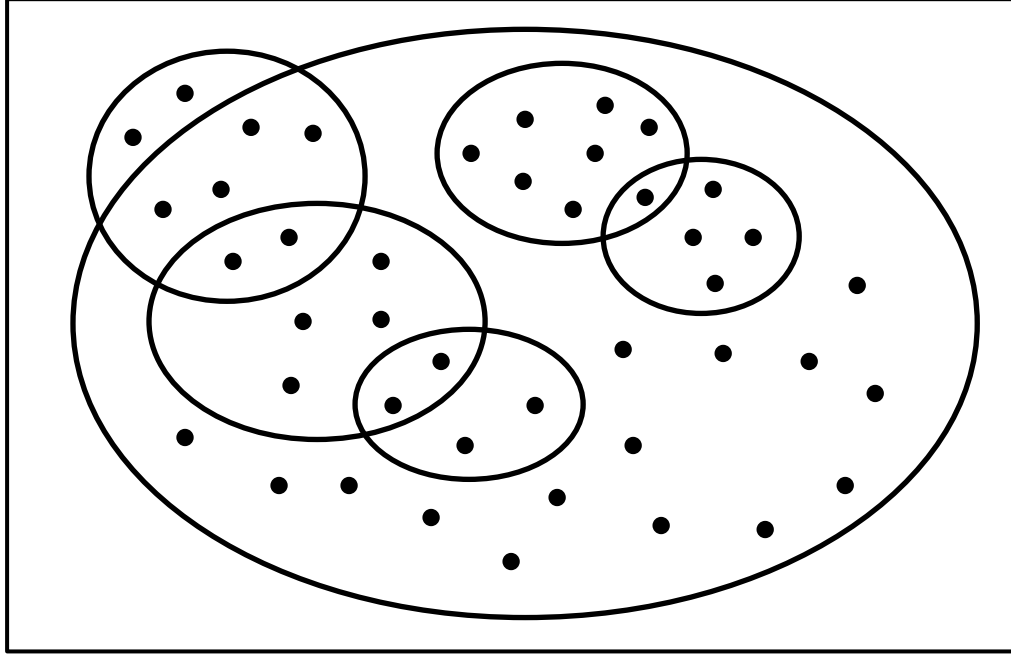
değinen Putnam (1995a) güven unsurunun sosyal sermaye için belirleyici olduğunu en çok savunan teorisyenlerden birisidir. Öyle ki “*Tek Başına Bowling*” adlı çalışmasında, toplumların rahat yaşamasını sağlayan etmen olarak gösterdiği sosyal sermaye olgusunu sosyal güvene atfen tanımlamıştır (Putnam, 1995a: 66).

Karşılıklı beklentilerin olumlu yönde seyrinden doğan güven olgusu, Avustralya bağımsız verimlilik komisyonunun, hazırlattığı sosyal sermaye raporunda; insanların, diğerlerinin söyledikleri veya kendilerinden beklenen şekilde davranacaklarına olan itimat olarak tanımlanmış ve insanların güven seviyesinin, diğer insanların güvenilirliği hususundaki algısına bağlı olarak belirlendiğinin altı çizilmiştir (Productivity Commission, 2003: 11).

Güven tamamen karşılıklı olumlu algıdan destek alarak gelişebilen bir olgudur. Elbette ki bu olgu, bireyler arasında olduğu kadar bireylerle kurumlar arasında ve direk kurumlar arasında da şekillenebilir. Bütün bu tanımlamalardan güven olgusunun oluşması ve sürdürülmesinin tamamen yaşanan tecrübelerle gerçekleşebileceği söylenebilir. Dolayısıyla güven, ilişkileri hem etkileyen hem de ondan etkilenen bir özelliğe sahiptir.

Sosyal sermayenin bir diğer unsuru olarak ağbağları ele almak gerekmektedir. Bir ağbağ mikro düzeyde aile ve arkadaş gurubu olarak karakterize edilmekle birlikte asıl olarak genellikle ortak vasıflara sahip olan karşılıklı bağlanmış grup olarak tanımlanabilir (Productivity Commission, 2003: 10). Sözü edilen ortak vasıflar, ortak ilgi alanları ve menfaate atfen olarak kullanılmıştır ve bireyler bu ortak vasıfları barındırdığını düşündüğü birden çok ağbağa üye olabilirler. Bu üyelik Fukuyama’nın güven olgusuyla iç içe olan ağbağ çemberleriyle Şekil 2’de de görüldüğü üzere açıklanabilir. Buna göre her ağbağ, işbirliği normlarının etkin olduğu insanların oluşturduğu, belirli bir miktar güven menziline sahiptir ve bu çemberler arkadaşlardan hiziplere oradan da sivil toplum örgütlerine ve dini guruplara kadar çeşitlenebilir.

Şekil 2: Güven Ağbağları

Kaynak: Fukuyama, 2001: 9.

Ağbağlar genel olarak resmi ve gayriresmi olarak ikiye ayrılabilir. Daha özelde ise, kapasitesine (boyutuna) göre; sınırlı - geniş, konumuna göre; hane içi - küresel, yapısına göre; açık - kapalı, yoğun - dağınık veya homojen - heterojen ve ilişki yapısına göre de dikey - yatay olmak üzere alt başlıklara ayrılarak incelenmesi mümkündür (Stone, 2001: 9).

Her ne şekil ve düzeyde altbaşlıklara ayrılırsa ayrılısın ağbağlar temelde insanların mütekabiliyet ve güven normlarıyla şekillenir. Bireyler bu türden ağbağlara korunma, iş bulma ve sosyalleşme gibi beklenen faydaların seviyesine göre katılır ve gerçekleşip gerçekleşmemesi durumuna göre de üyeliğini sürdürür veya bu ağbağlardan ayrılır. Böylelikle ağbağların kendisi araştırmacıları, sosyal sermayenin bir başka unsuru olan mütekabiliyet unsuruna yönlendirir.

Mütekabiliyet unsuru, güven unsuru ile birlikte, ilişkilerin temelinde yatan en önemli ikinci unsurdur. Kimi araştırmacılar tarafından normlar arasında da gösterilen, karşılıklılık olarak da ifade edilebilen, mütekabiliyet unsuru ilke olmaktan öte sosyal sermayenin temel yapı taşlarından biridir. *Sana ne yapılmasını istiyorsan sen de başkalarına onu yap* ilkesine dayanan mütekabiliyet aynı zamanda ağbağların da doğasını şekillendirir.

İş görme maliyetini düşüren ve işbirliğini sağlayan en önemli norm olarak tanımlandığı mütakabiliyet unsurunu, dengeli ve genel olmak üzere iki şekilde ele alan Putnam (1993: 172); dengeli mütakabiliyeti, tıpkı iş arkadaşlarının özel günlerde hediyeleşmeleri gibi, denk değerdeki maddelerin eşzamanlı değişimi olarak açıklarken, sosyal sermayenin oldukça üretken bir parçası olarak nitelendirdiği genel mütakabiliyeti ise bugün yapılan bir iyiliğin gelecekte geri ödeneceği beklentisini taşıyan, herhangi bir süre kısıtı olmaksızın süregelen, değişim ilişkisi olarak tanımlamıştır.

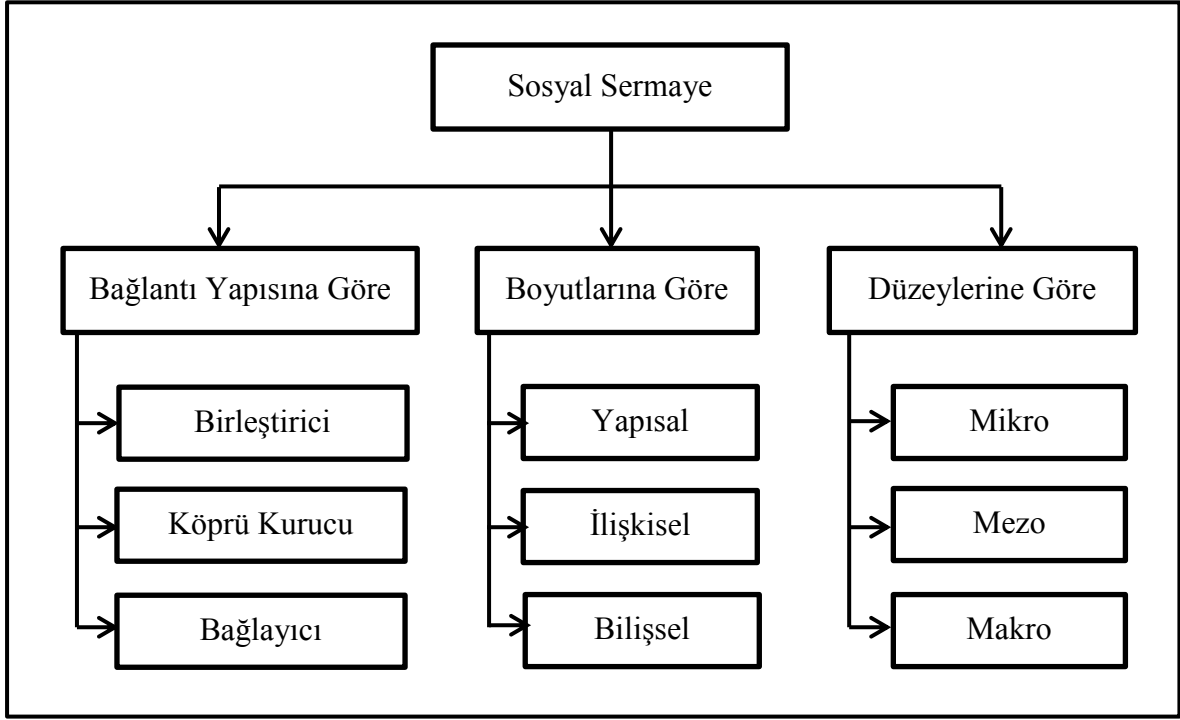
1.2.2.4. Sosyal Sermayenin Sınıflandırılması

Sosyal sermayenin sınıflandırılması konusunda tıpkı tanımı konusunda olduğu gibi tartışmalar belirli bir noktaya ulaşmakla birlikte son bulmamıştır. Yani sosyal sermayenin tanımındaki çeşitlilik kadar sınıflandırılmasında da çeşitlilik söz konusudur. OECD'ye göre oldukça basit bir yaklaşımla sosyal sermaye 1. Birleştirici, 2. Köprü Kurucu ve 3. Bağlayıcı olmak üzere üç grupta incelenebilir (Keeley, 2007: 103).

Buna göre, birleştirici sosyal sermaye, bireyleri, “*bizden olanlar*” diye nitelendirilen, aile, yakın arkadaşlar ve ortak kültür ve etnik kimliği taşıyan insanlar gibi ortak kimlik anlayışı temelinde birleştirirken, köprü kurucu sosyal sermaye, meslektaşlar ve uzak arkadaşlar gibi paylaşılan kimlik bağlamında daha geniş kapsamlı olarak değerlendirilen bireyleri birleştirir ve son olarak bağlayıcı sosyal sermaye ise sosyal merdivenin üst ve alt basamaklarındaki daha uzaktak bireyler ve grupları birleştirir (Keeley, 2007: 103).

OECD'nin basitçe üç alt başlıkta yaptığı bu sınıflandırma kimi araştırmacılarca yeterli olarak görülmemektedir. Zira yalnızca bağlantı yapısına göre bir sınıflama yapılmıştır sözü edilen araştırmada. Ancak bunun yanında, sosyal sermayeyi boyutlarına ve düzeylerine göre de sınıflandırmak mümkündür. Şekil 3'te bu sınıflandırma görülmektedir.

Şekil 3: Sosyal Sermayenin Sınıflandırılması

Boyutlarına göre sosyal sermayeyi kimi araştırmacılar yapısal ve bilişsel olmak üzere iki başlıkta incelerken bazıları ise yapısal, ilişkisel ve bilişsel olarak üç başlıkta incelemiştir (Erbil, 2008: 51). Bu çalışmada ise sosyal sermaye boyutlarına göre üç sınıfta incelenmiştir.

Nahapiet ve Ghoshal, entelektüel sermaye oluşumunda sosyal sermayenin rolünü inceledikleri çalışmaları çerçevesinde sosyal sermayeyi; 1. Yapısal, 2. İlişkisel ve 3. Bilişsel olmak üzere üç gruba ayırmış ve bu sınıflandırmayı tercih eden araştırmacıların da öncüsü olmuşlardır. Sosyal sermayenin ilk boyutu olarak ele alınan yapısal boyutu, sosyal sistemin ve ilişkiler ağının bir bütün olarak özelliklerine odaklanırken, ikinci boyutu olan ilişkisel boyutu ise bunun aksine insanların davranışlarını da etkileyen, saygı ve arkadaşlık gibi sahip oldukları belirli özelliklerine odaklanır (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 244). Ve son olarak da sosyal sermayenin bilişsel boyutu ise taraflar arasındaki paylaşılan simge, yorum ve anlam sistemini sağlayan kaynaklara yapılan bir atıftır (Cicourel, 1973'ten aktaran Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 244).

Tıpkı boyutlarına göre sınıflandırırken olduğu gibi, sosyal sermayeyi düzeyine göre de sınıflandırırken bazı araştırmacılar makro ve mikro olmak üzere iki alt başlığa ayırırken

bazıları ise bu iki altbaşlığa mezo boyutunu ekleyerek dört altbaşlıkta incelemişlerdir. Bu çalışmada da düzeyine göre sosyal sermaye 1. Mikro, 2. Mezo ve 3. Makro olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir.

Mikro yaklaşım olarak da anılan mikro düzeyde sosyal sermaye ortak hareket etme davranışının doğasını ve çeşitlerini ele alır (Franke, 2005: 1). Kavramla ilgili geçmiş çalışmalarda belirgin izlere rastlamak mümkün olsa da mikro düzeyde sosyal sermaye analizi genellikle Putnam ile özdeşleşmiştir (Grootaert ve Bastelaer, 2001: 4). Mikro yaklaşımın esası sosyal sermayenin aile ve arkadaş çevresi gibi mikro düzeydeki bireyler arası ve bu bireylerin oluşturduğu gruplar arası ilişkinin incelenmesidir.

Meso veya orta anlamına gelen mezo düzeyde sosyal sermaye ortak hareket etmeyi sağlayan yapıyı ele alır (Franke, 2005: 1). Mikro düzeyin yatay yapısına dikey bir boyut katan Coleman kavramı kurumlararası bir forma kavuşturmuştur (Grootaert ve Bastelaer, 2001: 4). Bu yargıya göre söylenebilir ki mezo düzeyde sosyal sermaye mikro ve makro düzeylerdeki yaklaşımları birbirine bağlar ve aralarındaki geçişi sağlayacak olan köprüyü oluşturur.

Bir diğer altbaşlık olarak makro yaklaşım yani makro düzeyde sosyal sermaye ise koşulların ortak hareket etmeye uygun olup olmadığına odaklanır (Franke, 2005: 1). Grootaert ve Bastelaer (2001: 5) çalışmalarında en kuşatıcı düzey olarak nitelendirdikleri makro düzeyi, normların gelişmesini sağlayan ve sosyal yapıyı şekillendiren sosyal ve politik çevre olarak tanımlarlar. Dolayısıyla makro düzey diğer düzeyleri kapsayan ve onları bir çerçeve içinde barındıran ve aynı zamanda bu çerçevenin genişliği veya darlığına odaklanan bir düzey olarak göze çarpmaktadır.

Bununla ilgili olarak yine Grootaert ve Bastelaer (2001: 5) makro düzeyin, diğer iki düzeydeki çoğunlukla gayriresmi, sıklıkla yerel, yatay ve hiyerarşik ilişkilere oranla daha resmi ilişkilerini ve siyasi rejim, hukukun üstünlüğü, yargı sistemi, sivil ve siyasi özgürlükler gibi yapılarını ele aldığını belirtmişler ve bu yatay ve dikey örgütlerin ve makro kurumların arasında kuvvetli bir tamamlayıcılık olduğunu ekleyerek üç düzeyin birden ortak varlığının sosyal sermayenin ekonomik ve sosyal sonuçlara etkisini ençokladığını (maximize) kaleme almışlardır.

1.2.2.5. Sosyal Sermayenin Sonuçları ve Eleştirileri

Sosyal sermaye fonksiyonlarıyla yani varlığıyla veya yokluğu ile ortaya çıkan sonuçlarla tanımlanmaktadır. Zira varlığının kanıtı sonuçlarından anlaşılıyor ve sonuçlarına göre değerlendiriliyorken başka türlü bir tanımlama yapmak mümkün görünmemektedir. Sosyal sermaye teorisyenlerinin, onun tanımını yaparken kullandığı, *“paylaşılan amaca ulaşılmasını kolaylaştıran...”*, *“birlikte hareket etmeyi sağlayan...”* gibi ifadeler de bu yargının en açık örneği olarak dikkate alınmalıdır.

Bu tanımlamalarda görüldüğü gibi sosyal sermayenin varlığı gerek resmi gerek gayriresmi bir çok yapının en önemli iki sorununu adres göstererek, bu sorunların çözümüne katkı sağlamaktadır. Ancak sosyal sermayenin çoğunlukla hem her sosyo-ekonomik ve sosyo-politik alanda sorunları çözen bir anahtar vazifesi gördüğü önkabulü araştırmacılar için çok büyük bir yanılgı olabilmektedir. Zira sosyal sermaye kavramı, kendi içinde barındırdığı bazı özelliklerin kötüye kullanımı sonucunda beklenilenin aksine aynı zamanda topluma zarar verici bir kavrama dönüşebilir. Örneğin ağbağlar ve bunun getirdiği kapalı sosyal yapılar, daha sonra detaylı olarak incelenecek olan dışlanma, ötekileştirme gibi sonuçlar doğurabilmekte ve bu tutumlar zaman içerisinde suç işleme boyutuyla birlikte sosyal sermayenin topluma zarar veren sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir.

Bu duruma açıklık getirmek amacıyla Narayan ve Pritchett, sosyal sermayenin sonuçlar üzerine etkisini ele alarak farklı bir bakış açısı yakalamışlardır. Zira sosyal sermayenin sonuçlarının ne olduğunda önce belki de bakılması gereken sosyal sermayenin bu sonuçlara ulaşılmasını nasıl sağlayabildiğidir. Buna göre sosyal sermaye; 1. Toplumun, hükümetin performansını izleme yeteneğini geliştirerek, 2. Sorunların çözümünde ortaklaşa hareket etme ihtimalini artırarak, 3. Yeniliğin yayılmasını kolaylaştırarak, 4. Bilgi hatalarını (imperfections) azaltarak ve 5. Gayriresmi sigorta (çoğunlukla güvenlik ağı diye nitelendirilir) sağlayarak sözü edilen, olumlu ve bazen de olumsuz olabilen, sonuçlara ulaşılmasına aracılık eder (Narayan ve Pritchett, 1999: 873).

Tahmin edileceği gibi bu denli çok alanda çalışılan bir kavramın çalışıldığı alan kadar etkisi olması çok doğaldır. Zira sosyal sermaye kavramı günümüzde ekonomi, siyaset, sağlık, güvenlik, çevre, yoksulluk, refah, kalkınma, verimlilik, kamu yönetimi, yönetişim, sosyoloji, sosyal psikoloji, demokrasi ve örgütlenme gibi daha nice alanda

araştırma konusu olarak kendine yer bulmuş dolayısıyla bu alanlarda ortaya çıkardığı olumlu sonuçlarıyla da dikkat çekmiştir. Anlaşılacağı üzere sosyal sermayenin olumlu sonuçlarını ortaya koymak için onunla bereber çalışılan alanlara bakmak yetecektir.

Öncelikle sosyal sermayenin olumlu sonuçlarına daha detaylı bakmak gerekirse, en önemli iki sonucunun, sosyal sermayenin tanımına atfen, paylaşılan amaçlara ulaşmayı kolaylaştırması ve buna ulaşılırken de ortak hareket etmeyi sağlaması olduğunu belirterek başlanabilir. Zira bu kavramın son 30 yıldır araştırılıyor olmasının esas sebebi bu iki amaca olduğu varsayılan olumlu katkısıdır. Ancak sosyal sermayenin olumlu sonuçları bu kadarla sınırlı değildir.

Sosyal sermayenin sosyo ekonomik meseleler üzerinde çarpan etkisi yarattığını ortaya atan Mayer (2003: 2), Putnam'ın çalışmalarına atfen gönüllülük ve suç arasında kuvvetli bir ters ilişki olduğunu öne sürmüş ve Fukuyama'nın, Amerika'da suç oranlarının, sosyal sermaye seviyesinin düşmesiyle, yükseldiğini rapor ettiği, çalışmasıyla suç ve sosyal sermaye arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Suç olgusunun yanısıra sağlık, eğitim ve ekonomik büyüme gibi sosyo ekonomik sorunlarla sosyal sermayenin ilişkili olduğunu, hatta çeşitli çalışmaların sonuçlarının da gösterdiği gibi, sözü edilen sosyo ekonomik değerlerin sosyal sermayedeki makul bir artışa bile oldukça büyük bir artışla cevap verdiğini yine Putnam ve Barro gibi araştırmacılara atıf yaparak ileri sürmüştür (Mayer, 2003: 3). Hatta iklim değişikliği gibi tamamen ilgisiz görünen bir konunun bile, politik düzenlemeler yoluyla, sosyal sermaye stoğundaki artıştan olumlu etkileneceğini savunan araştırmacılar mevcuttur (Pelling, 2011: 9).

Avustralya Verimlilik Komisyonu raporunda sosyal sermayenin olumlu etkilerine değinilmiş ve sosyal sermayenin ortak anlayış, gayriresmi kurallar ve beklenti yaratarak işgörme maliyetini düşürdüğü, bilgi ve yeniliği, toplumdaki bireylerin sıkı bağları sayesinde hızla yaydığı, ortak iş görme ve sosyal temelli davranışı arttırarak bireysel yarar sağladığı iddia edilmiştir (Productivity Commission, 2003: 15).

Sosyal sermayenin faydalarına değinen Adler ve Kwon (2002: 29) çalışmalarında sosyal sermayenin öncelikli olumlu etkisinin bilgi edinimi üzerine olduğunu belirtmiş ve odak aktörler için daha geniş ve daha kaliteli bilgi kaynaklarına ulaşmayı sağladığını öne sürmüşlerdir. Adler ve Kwon bilginin yanısıra ikinci olarak etki, kontrol ve güç

tesisi, üçüncü ve son olarak da dayanışma bağlamlarında da sosyal sermayenin toplumsal hayat için olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmişlerdir.

Adler ve Kwon sıraladıkları bütün bu olumlu sonuçların, içerisinde bazı riskleri de barındırabileceği fikrini göz ardı etmemişlerdir. İlk olarak sosyal sermayenin oluşturulması ve bakımının oldukça maliyetli olduğunu ve tıpkı diğer pahalı yatırımlarda olduğu gibi bazı durumlarda maliyet açısından verimli olmayabileceğini iddia ederek bazen zayıf bağların kuvvetli bağlara tercih edilebileceğini ileri süren Adler ve Kwon (2002: 30), bununla beraber yine bazı durumlarda güç faydasının, bilgi faydasına tercih edilebileceğini kaleme almışlardır. Son olarak, daha önce sosyal sermayenin olumlu sonuçları arasında saydıkları dayanışma olgusunun bazı durumlarda, grup üyeleri arasında aşırı saplantıya dönüşerek yeniliklere karşı ilgisizlik gibi bir sonuca da yol açabileceğini öne sürmüşlerdir.

Sosyal sermaye özellikle bir grup içerisinde aşırı bağlanma ve adanmayla sonuçlanabilir. Bu gibi bir durum bireyin grup için vermesi gerekenden daha fazla taviz vermesine sebep olabilir. Bununla beraber bu aşırı bağlılık, grubun dışarıdan gelen etkilerle karşı tamamen kapalı olmasına ve dış dünyadan soyutlanmaya yol açabilir. Dolayısıyla sosyal sermaye bazı durumlarda dahili aktörler için özgürlüğün kısıtlanması, harici aktörler için de dışlanma gibi olumsuz sonuçlara neden olabilir (Productivity Commission, 2003: 21).

Bununla beraber sosyal sermayenin, ağbağlar, katılım ve sorgusuz güven gibi bazı unsurlarının mafya tipi örgütlenmelere ve etnik çatışmalara yol açabileceği de çalışmalarla desteklenen yargılardandır. Bu uç örneklerin yanına bir de sıkı akrabalık bağlarının, özellikle iş hayatında kayırma ve himaye gibi bazı olumsuz davranışlara önyak olabileceğini eklemek mümkün görünmektedir (Collier, 1998: 22).

Bu sözü edilen olumsuz yanları aynı zamanda sosyal sermaye kavramına bir kısım eleştirilerin de yönelmesine neden olmaktadır. Bunlardan ilki ve belki de en temel olanı, bazı araştırmacıların üzerinde fikir birliği yaptığı sosyal sermayenin kavram olarak hatalı olduğu, zira gerçekte sermaye bile olamayacak bir kavramın bir de üstüne düzgünce tanımının yapılamazken ve güçlükle ölçülebilirken gerçekten bilimsel bir kavram olarak ortaya atılmasının yanlış olacağı önsavıdır (Keeley, 2007: 105).

Woolcock (2002: 28) çalışmasında değindiği ve cevaplamaya çalıştığı eleştirileri şu şekilde sıralamıştır:

1. Sosyal sermaye, eski fikirlerin ihtiva ettiği şeyden daha süslü bir paketle yeniden pazarlamaktan başka bir şey yapmamış yeni bir şey sunmamıştır.
2. Sosyal sermaye, sosyal bilimlerin en son ortaya çıkan, ancak gelip geçici olabilecek popüler modaya ait bir fikirdir.
3. Sermaye ile sosyal ilişkileri bir araya alarak ekonomik sömürgeciliği cesaretlendirir ve ödüllendirir.
4. Ortodoks diye tabir edilen kabul görmüş kalkınma politikalarını destekler ve meşrulaştırır.
5. Özellikle nisbeten güçsüzler için güç tanımını ihmal eder.
6. Batının araştırmalarıyla desteklenen, batıya ait olan ve geri kalan ülkeleri çok az ilgilendiren bir kavramdır.

Bu eleştirirler sosyal sermaye üzerine getirilen genel kapsamlı eleştiriler olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanında özelde Putnam'ın çalışmalarına atfen yapılan eleştiriler de mevcuttur. Önceki bölümlerden hatırlanacağı gibi Putnam Amerika Birleşik Devletleri'nde halkın eskisine nazaran artık daha az sosyalleştiğini ve ülkenin sosyal sermaye stoğunun eridiğini ileri sürmüştür. Ancak bu noktada bazı araştırmacılar sosyal sermayenin azalmadığını aksine bilindik formunun dışında farklı formlara evrildiğini ileri sürmüşlerdir (Keeley, 2007: 104).

1.3. Sosyal Sermayenin Ölçülmesi

Sosyal sermaye kavramının sosyal bilimlerde kullanımını sağlayan ve aynı zamanda en çok tartışılan konusu ölçümleme meselesidir. Sosyal sermaye doğası gereği elle tutulur olmaktan oldukça uzak olduğu ve diğer sermaye türlerine göre hayli soyut bir kavram olduğu için ölçülmesi tahminlerden öte zor bir çabadır.

Kavram ilk ortaya atıldığından ve diğer sosyo-ekonomik hatta sosyo-politik konularla ilişkisi incelenmeye başlandığından itibaren ölçülüp ölçülemeyeceği veya ölçülebilirse nasıl olacağı tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar tarafların sosyal sermayeyi ona baktıkları pencereden ölçmeye çalışmalarından ileri gelmektedir. Sonuç olarak günümüzde dahi sosyal sermayenin nasıl ölçüleceği üzerine bir uzlaşma olmamakla

birlikte tartışmalar da devam etmektedir. Bununla beraber üzerine uzlaşılan bir konu vardır ki o da sosyal sermayenin ölçölmesinin güçlüğüdür.

Bu güçlüklere dikkat çeken Sabatini (2005a: 8) çalışmasında bunların nedenlerini birkaç başlık altında incelemiştir. Buna göre;

1. Hakkında çok fazla sayıda araştırma yapılmasına rağmen sosyal sermayenin tanımını hala net olarak yapılamamaktadır,

2. Sosyal sermaye çok boyutlu bir kavram olduğu için ampirik çalışmaların her birinde araştırmacılar onu kendi bakış açısına ve amacına göre incelemektedir,

3. Çoğu ampirik çalışmada sosyal sermaye, teorik literatürün halihazırda tanımladığı ağbağlar, güven ve sosyal normlar gibi anahtar öğeleriyle değil de suç oranları, ergen hamileliği ve kan bağışı gibi dolaylı göstergeleri aracılığıyla araştırılmaktadır,

4. Çalışmalar için temel oluşturan Dünya Değerleri Anketi'ndeki, genel güven sorusu gibi, bazı soruların cevap şıklarındaki noksanlık cevaplayıcıları yönlendirici olması nedeniyle sonuçların da çarpık olmasına neden olmaktadır,

5. Çoğu çalışma sosyal güven yerine sosyal ağbağlara odaklansa da sosyal sermayenin çok boyutlu, bağlamsal ve dinamik doğasını uygun şekilde dikkate almamaktadır.

Sonuç olarak bugün yapılan çalışmaların çoğunda bireysel araştırmacıların ölçümleme ile ilgili fikirleri göz önünde tutulmak kaydıyla daha çok kurumsal yapıların (Unesco, OECD, Dünya Bankası, IMF vb.) önerileri dikkate alınmaya başlanmıştır ve sosyal sermayenin ölçölmesi bu öneriler ışığında şekillenerek gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Sosyal sermaye kavramının en önemli zayıflığının, üzerinde fikir birliği sağlanmış bir ölçümün olmaması olduğunu dile getirerek söze başlayan Fukuyama (2000: 9), buna rağmen en azından iki yaklaşımın geniş kabul gördüğünü, bunlardan ilkinin bir toplulukta var olan gurup ve üyeliklerin sayısının hesaplanması, ikincisinin ise güven düzeyini ve sivil katılımı ölçen anketlerin yapılması gerekliliği olduğunu ileri sürmüştür. Bu çalışmada da ağırlıklı olarak, Fukuyama'nın kaleme aldığı ikinci yaklaşım dikkate alınmıştır.

Kendi sosyal sermaye tanımına atıfla Lin (1999: 35), sosyal sermayenin içerik olarak, yapıyı ve hareketi kesiştiren, üç maddeyi barındırdığını ve sırasıyla; 1.Dahili kaynaklar, 2. Kaynağa ulaşım ve 3. Hareket odaklılık olan bu maddelerin sosyal sermayenin ölçümünde odaklanması gerektiğini ileri sürmüştür. Ölçümlemede ağbağlar yaklaşımını benimseyen Lin (1999), sosyal sermayenin üç teknikle ölçülebileceğini ve bunların her birinin kendine has avantaj ve dezavantajlara sahip olduğunu ileri sürmüştür. Tablo 4’te sosyal sermayeyi ölçme teknikleri görülmektedir.

Tablo 4: Sosyal Sermayeyi Ölçme Teknikleri

Teknik	Avantajları	Dezavantajları
Anket	Ağbağın tamamını haritalandırma.	Küçük ağbağlarla sınırlılık.
İsim Üretme	Özel içerik alanları ve ego merkezli haritalandırma.	Örneklem çerçevesi yetersizliği ve güçlü bağlara doğru sapma.
Pozisyon Üretme	İçerikten bağımsızlık, hiyerarşik pozisyon örnekleme, çoklu kaynak haritalandırması, doğrudan ve dolaylı erişim.	İlişkilere dair özgüllük eksikliği.

Kaynak: Lin, 1999: 38.

Meseleye ekonomik gelişmişlik ve kalkınma penceresinden bakan Woolcock ve Narayan (2000: 15), sosyal sermayenin ölçülmesine dair güçlüklerle değinmekle birlikte, resmi ve gayriresmi kuruluş ve ağbağlara üyeliğin ölçümleme konusunda genel ve net bir yöntem olarak kullanıldığını savunmuşlardır. Doğal olarak bu bakış açısı noksanlıklar içerir. Zira sosyal sermayenin yalnızca üyeliklerle ölçülebileceği düşünülemez. Ancak bu yaklaşım amacı gereği sosyal sermayeye yatırım yapılabileceğini kanıtlamak ve bu yatırımla geri kalmış ülkelerde sosyo-ekonomik gelişmişliğin sağlanabileceği fikrini savunmak için ortaya atılmıştır.

Sosyal sermayenin ampirik uygulamalarının, teorik anlayışı ve kavramı yansıtması gerektiğini ileri süren Stone (2001: 34), buna da kavramsal olarak net bir tanım yaparak ve bu tanımla doğrudan ölçüm çerçevesine bağlayarak başlanması gerektiğini savunmuştur.

Ampirik çalışmalar, sosyal sermayenin ölçütü ve göstergesi olarak çok çeşitli değişkenleri kullanmışlardır. Bunların bir kısmı tek değişken kullanırken bir kısmı ise çoklu değişkenleri çalışmışlardır. Değişkenlerdeki bu farklılıklar veri uygunluğundan,

çalışmanın amacından ve araştırmacının kavramı ele alış şeklinden ileri geldiğini öne süren Verimlilik Komisyonu (Productivity Commission, 2003: 25) sosyal sermayenin şu değişkenlerle ölçülebileceğini ortaya atmıştır:

1. Güven olgusu hakkındaki anket soruları.
2. Ticari birlikler, kulüpler veya dini organizasyonlar gibi topluluklara üyelikler.
3. Gelişmekte olan ülkelerdeki kredi kooperatiflerinin yoğunluğu.
4. Ebeveyye-çocuk oranı, yaşlıların çocuklarıyla aynı evde ikamet etmesi ve aynı hanehalkının sabit bir evde kalması gibi aile veya hanehalkı karakteristiği.
5. Seçimlere katılım oranı, gazete aboneliği veya dini okullara devam etme durumu.

Franke (2005: 6), sosyal sermayenin ölçülmesi sorunun hafifletmek amacıyla, öncelikli olarak, sosyal sermaye kavramının, somut olan, belirli bir sorununa odaklanması gerektiğini ve ölçülecek olan değişkenlerin tanımlanabilmesi için açık ve net hipotezler kurularak nihayet sosyal sermayenin, araştırılan alanla ilgili diğer değişkenler ile tamamlayıcı açıklayıcı faktör olarak, analiz edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

OECD sosyal sermayenin ölçülmesindeki zorluğa değinerek hala emekleme evresinde olduğunu belirttiği sosyal sermaye kavramı için bu durumun çok da şaşırtıcı olmadığını savunmuştur. Sosyal sermaye çok sayıda kaynaktan, ağbağlardan, normlardan, değerlerden ve anlayışlardan türediği için ölçümü de; organizasyonlara üyelik seviyeleri ve oy kullanma oranlarından insanların arkadaşlarını ziyaret etmesi ve yaşadıkları toplum hakkındaki fikirlerine kadar çok geniş bir yelpazedeki unsurlarla yapılabilmektedir (Keeley, 2007: 116).

Sosyal sermayenin ölçümü ile ilgili kısmen birbirinden farklı kısmen birbiriyle ortak olsa da çok çeşitli fikir ve tavsiyenin olduğu açıkça görülmektedir. Yukarıda sayılan tavsiyeler genellikle sosyal sermayenin varlığına yönelik ölçülmesi gerektiği şeklindedir. Ancak bir kısım araştırmacılar bununla beraber sosyal sermayenin yokluğunda ortaya çıkan sonuçlarla da ölçülebileceğini öne sürmektedirler. Buna göre sosyal sermaye yokluğunda ortaya çıkabilecek suç, cinayet oranları, psiko-sosyal sorunlar gibi sonuçlar üzerinden de ölçülebilir. Sonuç olarak söylenebilir ki sosyal sermaye ölçümü

araştırmacının çalışmasına uygun olan göstergeler kullanılarak gerçekleştirildiğinde anlamlı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR

Görece yeni bir kavram olmasına rağmen sosyal sermaye tüm dünyada oldukça geniş bir çalışma alanında kendine yer edinmiştir. Bunun öncelikli sebebi doğrudan insanı ilgilendiren yapısıdır. Bu yapı onu sosyo-ekonomik ve sosyo-politik bir çok sorunun odağı haline getirmiştir.

Sosyal sermaye kavramının günümüzdeki önemine ulaşması oldukça kısa bir zaman zarfında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla onu konu edinen çalışma sayısı, son dönemde popülerliğiyle doğru orantılı olarak hızla artmakla birlikte, nisbeten azdır denebilir. Bunun hali hazırdaki en önemli nedeni ise, bu çalışmada da sıkça değinildiği üzere, sosyal sermayenin, kavramsallaşmasının hala tamamlanamadığı gerçeğidir. Zira neredeyse her bir sosyal sermaye teorisyeni ve sosyal sermayeyi konu edinmiş araştırmacı, sosyal sermaye kavramının çerçevesini kendi bakış açısına göre çizmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde sosyal sermaye kavramının, gerek teorik olarak gerekse uygulama esaslı olarak, konu edildiği çalışmalar incelenmiştir. Bunu yaparken yurt içindeki ve yurt dışındaki çalışmalar ayrı ayrı ele alınmıştır.

2.1. Dünyada Sosyal Sermaye

Çalışmanın önceki bölümünde de belirtildiği gibi sosyal sermaye kavramını ilk ortaya atan kişi olarak geniş kabul gören isim Hanifan'dır. 1916 yılında kaleme aldığı makalesinde Hanifan, iyiniyet, arkadaşlık, sosyal ilişkiler gibi değerlere atıf yaparak bu değerlerin sosyal sermaye oluşumunda ne denli etkili olabileceğine dikkat çekmiştir (1916: 130).

Bu şekilde ortaya atıldıktan sonra kavram belirli bir süre yeterli ilgiyi görmemiştir. Ancak uzun bir aradan sonra Bourdieu (1986) "Sermayenin Türleri" adlı eserinde bu kavrama yalnızca değinmekle kalmamış kavramın, çerçevesinin

izilmesine de ışık tutacak niteliklerini ön plana çıkararak, sermaye kavramı içindeki yerini vurgulamıştır. Bu çalışmanın ardından konuya olan ilgi canlanır gibi olmuştur.

Coleman (1988) kavramın beşeri sermaye oluşumundaki rolünü değerlendirdiği çalışmasında sosyal ağbağları ön plana çıkararak sosyal sermayenin yapısını ele almıştır. Sözü edilen çalışmasında Coleman, kapalı ağbağları açık olanlarına göre daha etkin olduğunu ileri sürerken aile içinde ve aile dışında sosyal sermayenin ne denli önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir. Bunun yanısıra Coleman, sosyal sermayenin kamu malı olduğu fikrini de ileri süren ilk teorisyen olarak sayılabilir.

Bourdieu ve Coleman ile beraber sosyal sermayenin klasikleri arasında gösterilen Putnam kavramın tüm dünyada bu denli popüler hale gelmesini sağlayan teorisyen olarak anılmaktadır. Zira 1995 yılında yazdığı “Tek Başına Bowling” başlıklı makalesinde bir zamanlar ibretle bakılan Amerikan toplum hayatının nasıl olup da gerilemeye başladığını sorgulamıştır. Bunu yaparken Amerikalıların eskiye nazaran daha az bir araya geldiklerini, bowling turnuvaları düzenlemek yerine evde kalmayı tercih ettikleri gerçeğini örnek göstererek kaleme almıştır. Putnam bu erimeyi bir çok nedene bağlamakla birlikte göstergelerini sosyal katılım ve sosyal güven olarak iki alt başlıkta ön plana çıkarmıştır.

Putnam (1994) bir başka çalışmasında ise İtalya örneğinden yola çıkarak bölgesel gelişmişlik farklarına değinmiş ve bu farkları oluşturan ana unsurun bölgelerdeki sosyal yapının farklılığı olduğunu aktarmıştır. Aynı alışmasında Putnam, David Hume’den (1896) bir pasaja atıfla tüm bu sosyal yapı farklılığının güven temelli olduğunu ileri sürmüştür.

Sosyoloji profesörü olan Alejandro Portes (1998) “Sosyal Sermaye: Kökenleri ve Modern Sosyolojideki Uygulamaları” başlıklı makalesinde sosyal sermayenin genel çerçevesini, Bourdieu ve Coleman’dan hareketle, oluşturduktan sonra, onun kaynağını incelemiştir. Sözü edilen iki teorisyen gibi Portes de sosyal sermayenin elle tutulur olmadığına, ekonomik sermayenin bireylerin banka hesaplarıyken ve beşeri sermaye de onların kafasının iindekilerken sosyal sermayenin ise bireylerin birbirleriyle olan ilişki yapılarından meydana geldiği örneğiyle, değinmiştir (Portes, 1998: 7). Portes (1998) yazısının devamında sosyal sermayenin etkilerini ve olumlu - olumsuz sonuçlarını gözler önüne sermiştir.

Collier, çalışmasında sosyal sermayenin, sosyal ve sermaye olması durumunu incelemiş ardından sosyal sermayeyi sosyal etkileşim temelinde sınıflandırmıştır (1998: 7). Bunu yaparken sosyal etkileşimi tek yönlü - karşılıklı ve spontane - organize olmak üzere dördümlü matris şeklinde ele almıştır. Daha sonra bu sınıflandırma temelinde sivil sosyal sermayeyi ölçümleyerek mikro düzeyde etkilerinin incelemiştir. Son olarak sosyal sermayenin zararlı olabileceği durumlara dikkat çeken Collier, bu durumları da göz önüne almak suretiyle sosyal sermayenin yoksullukla ilişkisini irdelemiştir.

Organizasyonel avantaj kapsamında sosyal sermayeyi inceleyen Nahapiet ve Ghoshal (1998), firmaların günümüzde pazar başarısızlıklarının sebebi ve sonucu yerine, kaynağı ve şartlarına odaklandıklarına değinmişler ve çalışmalarında; sosyal sermayenin yeni entelektüel sermaye oluşumunu sağladığı, kurumsallaşmış organizasyonların yüksek düzeyde sosyal sermayenin oluşmasına vesile olduğu ve yoğun sosyal sermayeye sahip firmaların pazarda, bazı sınırlılıklar içerisinde, entelektüel sermaye oluşumu ve paylaşımında avantaja sahip oldukları varsayımlarından hareketle bu yaklaşımı incelemişlerdir. Bununla ilgili olarak bir de model ortaya koymuşlardır (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 251).

Sosyal sermayenin ekonomik kalkınmayla ilişkisini inceleyen Woolcock (1998), güneydoğu asya ve sahra altı afrikası gibi üçüncü dünya olarak nitelendirilen bölgelerde yaşanan ilginç durumlara atıf yapmış ve bu bölgelerde yaşanan kalkınma başarısızlıklarını temelde güven eksikliğiyle açıklamıştır. Sosyal sermayeyi teorik çerçevede oldukça geniş bir biçimde inceleyen Woolcock, ardından ortaya koyduğu sosyal sermaye yapısının ekonomik gelişme açısından ne şekilde ikilemler oluşturabileceğine değinmiştir (1998: 167).

Lin (1999) ağbağlar çerçevesinde incelediği sosyal sermaye olgusunun sermaye kavramı içindeki yerini incelemiş ve yine ağbağlar teorisi üzerinden sosyal sermaye teorisi oluşturarak bu bağlamda sosyal sermayenin ölçümü ile ilgili yöntemler öne sürmüştür. Son olarak da siber ağlar kapsamında sosyal sermayenin yükselişini kaleme almıştır.

Narayan ve Pritchett (1999), Tanzanya'nın kırsal kesiminde yaptıkları özel tasarlanmış geniş ölçekli anket çalışmasında, hanehalkları arasındaki güvenin ve sosyal sermayenin vekili olarak topluluk aktivitesinin karakteristik özelliklerini ve derecesini ölçmüşlerdir. Ekonometrik tahminlemelerinin sonucu olarak sosyal sermayenin gelir ve

yoksulluk analizinin önemli ve şu ana kadar kayıp olan boyutu olduğuna dair kuvvetli kanıtlar bulmuşlardır.

Tüm sosyal bilimler disiplinlerinde artan bir öneme ulaşan ve çalışmalarında insanların topluca hareket etmelerini sağlayan normlar ve ağbağlar olarak tanımladıkları sosyal sermaye fikrinin evriminin, kalkınma teorilerine uygulamaları bağlamındaki, izlerini süren Woolcock ve Narayan (2000), dört farklı yaklaşım öne sürmüşlerdir. Bunları; toplulukçu, ağbağlar, kurumsal ve sinerji yaklaşımları olarak sınıflandırmışlardır. Daha sonra sosyal sermaye ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi ele alan bu dört farklı görüşü ampirik bulgularla analiz etmişlerdir. Ve nihayetinde de sosyal sermaye ölçümü için özel olarak geliştirilmiş anket çalışmasının sonuçlarını değerlendirmişler ve kalkınmada yeni bir paradigmanın doğduğunu ifade etmek için erken olduğunu kabul etmekle birlikte sosyal sermayenin ekonomik kalkınmada çok önemli olduğunu kaleme almışlardır.

Önemli sosyal sermaye teorisyenleri arasında gösterilen Fukuyama (2000) kavramın serbest piyasa ekonomilerindeki fonksiyonunu incelediği çalışmada sosyal sermayenin kökenlerini gözler önüne sermiştir. Mahkûmlar ikilemini dolayısıyla oyun teorisini sosyal sermayenin çıkış noktası olarak gösteren Fukuyama, daha sonra sosyal sermayenin nasıl ölçülmesi gerektiğine değinmiş ve buradan hareketle sosyal sermaye stoğunun artırılıp artırılmayacağını sorgulamıştır.

Hobbs (2000) çalışmada, sosyal sermayenin sonuçlarını etkileyen 5 mekanizmadan söz etmiş ve bunların ışığında sosyal sermayenin oluşturulmasını ve yokedilmesini incelemiştir. Sosyal sermaye kavramının dış etkilerle var veya yok edilebileceğini öne süren Hobbs çalışmasının son bölümünde ise onu güçlendirmenin kendine yeten guruplar oluşturulması gibi yollarına değinmiştir.

Sosyal sermayenin sermaye olma ve sosyal olma durumlarını inceleyen Uphoff sosyal sermayenin varlığını yoğunluğu bakımından dörde ayırmıştır (2000: 224). Sosyal sermayeye yatırım yapmanın mümkün olup olmadığına da değinen Uphoff çalışmasının geri kalanını Sri Lanka örneği üzerinden sosyal sermayenin yararlarının kaynağını ve büyüklüğü incelemeye ayırmıştır.

Siisiainen (2000) çalışmada sosyal sermaye ile ilgili temel iki teorisyen olarak gösterdiği Bourdieu ve Putnam'ın sosyal sermaye kavramı hakkındaki fikirlerini neredeyse

her boyutta karşılaştırmıştır. Bu iki teorisyenin bir çok açıdan birbirlerine zıt olduklarını ifade eden Siisiainen buna rağmen var olan sivil toplum sorunlarının çözümünde uygulanmak üzere her ikisinin de çalışmalarının faydalı olmaya devam edeceğini de eklemiştir.

Sosyal sermayenin temel bir kavram mı yoksa gelip geçici bir moda mı olduğunu sorguladığı çalışmasında Ostrom (2000), sosyal sermayenin diğer sermaye türleriyle olan benzerliklerini ve onlardan ayrıldığı yönlerini incelemiş ve Nepal’de yaptığı uygulama ile çiftçilerin oyun teorisi kapsamında birbirleriyle olan fayda maliyet ilişkilerini kaleme almıştır.

Avustralya, sosyal sermayenin sivil toplum ve aile hayatıyla ilişkisini kurumsal olarak inceleyen ülkelerin başında gelmektedir. Winter da (2000), Avustralya Aile Araştırmaları Enstitüsü’nde yayınlanan makalesinde aile içerisinde ve aileler arasında sosyal sermaye ilişkisini teorik olarak incelemiştir.

Dünya Bankası’nın sosyal gelişim departmanınca yayınlanan makalelerinde Grootaert ve van Bastelaer (2001), sosyal sermayenin, kapsamı, türleri ve kanallarından oluşan, üç boyutunu ele almışlar ve bu üç boyuttan yola çıkarak sosyal sermayenin ölçümü ile ilgili genel bir çerçeve oluşturmaya çalışmışlardır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Organizasyonu’nun 2001 yılında yayınladığı Ulusların Refahı başlıklı raporda sosyal sermaye oldukça detaylı bir şekilde incelenmiş ve sosyo-ekonomik refaha giden yolda sosyal sermayenin rolü araştırılmıştır. Aynı yıl yayınlanan Aldatmacanın Ötesinde Yeni Ekonomi başlıklı raporunda ise OECD bünyesindeki ülkelere de yaşanan farklı büyüme performansları ele alınmış ve bunun nedenlerinden birisi olarak beşeri sermaye incelenmiştir.

Avustralya Aile Araştırmaları Enstitüsü çalışma raporunda sunulan bir makalede Stone (2001), toplum ve aile hayatında sosyal sermayenin ölçülmesini incelemiştir. Bunu yaparken sosyal ilişkilerin yapısal yönünü ağbağlarla, kalitatif yönünü ise normlarla bağdaştırmış ve bu iki ana gurubu bir çok alt guruba ayırarak sosyal sermayenin ölçülmesi için referans boyutları oluşturmuştur. Son olarak da sosyal sermayenin ölçümü ile ilgili prensipleri sıralayarak araştırmacılar için bir yol çizmiştir.

Aynı enstitünün bir başka raporunda yine Stone, bu kez Hughes ile birlikte ortaya koyduğu çalışmalarında anket uygulaması ile birlikte sosyal sermayenin ölçümü yönündeki analitik stratejilerini ortaya koymuşlardır. Bu kapsamda temel bileşenler faktör ve Cronbach güvenilirlik analizleri ile destekledikleri üç analitik strateji ileri sürmüşler ve bu stratejiler doğrultusunda sosyal sermayeyi ölçümlemiş ve son olarak bu ölçümün geçerliliğini ve anlamlılığını incelemişlerdir (Stone ve Hughes, 2002).

Adler ve Kwon (2002), çalışmalarında kavramsal olarak sosyal sermayeyi irdelemişlerdir. Sosyal sermayenin kaynağını, faydalarını ve barındırdığı riskleri gözler önüne seren Adler ve Kwon (2002) çalışmalarında sosyal sermayeye disiplinler arası ve teorik görüşler arası bir çerçeve çizmeye çalışmışlardır.

Sosyal sermayenin topluluk yönetimindeki yerini inceleyen Bowles ve Gintis (2002), topluluk yönetimini piyasa ve devlet ile birlikte ekonomik sonuçları tanımlayan bir dizi küçük sosyal etkileşim gurubu olarak tanımlamışlardır. Bu tanım çerçevesinde ortaya attıkları, topluluk, piyasa ve devlet ilişkilerine dair iddiaları araştırmışlardır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (2002) sosyal sermaye alanında çok önemli çalışmalar sunan birkaç uluslar arası örgütten birisidir. Bu örgütün Sosyal ve Beşeri Bilimler Bölümünün hazırlattığı ortak yazarlı raporda sosyal sermayenin yoksulluğu azaltmadaki rolü araştırılmıştır.

Durlauf (2002), çalışmasında sosyal sermaye literatürüne ait, kavramın belirsizliği ışığında, ekonometrik güçlüklerle değinmiş ve sosyal sermayenin yapısının belirlenmesinde gözlemsel verilerin kullanılmasının başarı getirmekten uzak olduğu sonucuna varmıştır. Aksine ekonomik deneylerin, ampirik sonuçlar açısından daha umut verici olabileceğini öne sürmüştür.

İnternetin sosyal sermayeyi ne şekilde etkilediğini inceleyen Quan-Haase ve Wellman (2002), bu iki fenomenin de 90'lardan günümüze dramatik bir biçimde arttığını vurgulamışlardır. Çalışmalarında internetin sosyal sermayeyi üç farklı şekilde etkileyebileceğini öne süren ve bu başlıkları detaylandıran araştırmacılar, sözü edilen üç yaklaşımı şu şekilde sıralamışlardır:

1. İnternet sosyal sermayeyi dönüştürür.
2. İnternet sosyal sermayeyi azaltır.

3. İnternet sosyal sermayeyi tamamlar.

Sonuç olarak kısa vadede internetin sosyal sermayeyi dönüştürmek veya azaltmak yerine onu tamamladığı görüşünde karar kılmışlardır.

Sosyal sermayeyi sosyo-politik çerçevede inceleyen Walters (2002), liberal-demokrat hükümet kavramı ile sosyal sermaye teorisi arasındaki ilişkinin analizinde iki strateji olduğunu öne sürmüş ve sosyal sermayenin, sosyo-politik ilişkilerde yeni bir tür bölgeselleştirilme yöntemi olarak nasıl anlaşılabilceği sorusuna odaklanmıştır.

Sobel (2002), çalışmasında ekonomi teorisi bakış açısıyla sosyal sermayenin ne olduğunu, bu zamana kadar gelinen yeri ve ileriki araştırmalar için sorulması gereken soruları tartışmış ve sosyal sermaye kavramına güvenilip güvenilmeyeceğine dair bulguları araştırmıştır.

Avustralya'nın bağımsız bir kuruluşu olan Verimlilik Komisyonu'nun (Productivity Commission), 2003 yılında sunulan raporunda kavramsal olarak sosyal sermaye incelenmiş ve sosyal sermayeye ilişkin politik uyarlamalar araştırılmıştır. Sonuç olarak raporda, gelişmiş ülke hükümetlerinin sosyal sermayenin gelişmesini sağlayacak bazı fonksiyonları yerine getirdiğini belirtilmiş ancak kavramsal belirsizlik ve ölçümde yaşanan zorluklar nedeniyle politik analistlerin, sosyal sermayenin gelişmesine katkı sağlayacak politikanın kapsamına karar vermelerinde güçlükler yaşandığını ileri sürülmüştür.

Yine Avustralya'nın bu kez Gönüllüler Ofisi'nde sunulan Dr. P. Mayer imzalı raporda (2003) sosyal sermayenin sağladığı ekonomik değer geniş bir yelpazede ele alınmış ve Güney Avustralya'da gönüllülük ile sosyal sermaye arasındaki ilişki maliyet analizi ile araştırılmıştır. Sonuç olarak sosyal sermayede yaşanan makul seviyede bir artışın çarpan etkisiyle sosyal ve ekonomik değerlerde oldukça büyük artışlara yol açabileceği ortaya konmuştur.

Schneider (2004), sağlıklı toplumlar oluşturmada sosyal sermayenin rolünü dört şehirde yaptığı ampirik çalışma ile araştırmıştır. Franke (2005) ise sosyal sermayenin ölçülmesi ile ilgili yaptığı çalışmasını dört bölümde sunmuştur. İlk bölümde, kamu sektöründe sosyal sermayenin ölçülmesine genel bir bakış getiren Franke, ikinci bölümde kamu politikası için kullanışlı bir çerçeve önermiştir. Üçüncü bölümde ise çeşitli metodolojik stratejilerin avantajlarını ve kısıtlılıklarını incelemiş ve son olarak dördüncü

bölümde sosyal sermayenin kamu politikası aracı olarak kullanılabileceği çeşitli yolları tartışmıştır.

Kanada Hükümeti'ne bağlı Politika Araştırmaları İnisiyatifi'nin 2005 yılında ortaya koyduğu Eylemde Sosyal Sermaye başlıklı tematik politikalar raporunda, kamu politikasından yoksulluğun azaltılmasına, sağlıklı yaşlanmadan Kanada toplumuna yeni gelenlerin alışması ve uyumuna, eğitimden genç toplumun sivil katılımına, suçun önlenmesinden Aborjinleri anlamaya kadar bir çok alanda sosyal sermayenin rolü ve onun çeşitli politik uygulamaları incelenmiştir.

Deviren ve Babb (2005), İngiltere Ulusal İstatistik Kurumu için hazırladıkları çalışmalarında gençlerin sosyal sermaye deneyimlerinin doğasını, yaklaşık 4000 kişiye uyguladıkları geniş çaplı bir anket aracılığıyla araştırmış ve sonuçlarını detaylı bir şekilde sunmuşlardır.

Sabatini (2005), İtalya'daki ekonomik kalkınmanın kalitesiyle muhtelif biçimlerdeki sosyal sermaye arasındaki nedensel ilişkiyi ampirik olarak incelediği makalesinde sosyal sermayeyi; bağlayan, köprü kuran ve birleştiren olmak üzere üç boyutuyla ele almıştır. Ekonomik kalkınmanın kalitesini, beşeri gelişim ve şehir ekosisteminin sağlık durumu, kamu hizmetleri, sosyal koruma, cinsiyet eşitliği, işgücü piyasası gibi göstergelerle ölçen Sabatini, sonuç olarak daha önce Putnam'ın da öne sürdüğü gibi sivil toplum organizasyonlarının kalkınma sürecinde pozitif rol oynadığına dair kanıtlar bulmuştur.

Sander ve Lowney (2006), sosyal ağbağlar ve güvenilirlik ve mütakabiliyet normlarından meydana geldiğini ifade ettikleri sosyal sermayenin, halkın sağlığı ve mutluluğu, ekonomik kalkınmanın seviyeleri, iyi işleyen okullar, güvenli komşuluk ve hızlı tepki verebilen hükümetler gibi pek çok sosyal faydanın kuvvetli tahminleyicisi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Araştırmacılar bu yargının ışığında sosyal sermayenin anlaşılması ve ölçülmesi için bir takım araçlar ve yöntemler önererek çalışmalarını tamamlamışlardır.

Bilgi İletişim Teknolojileri (BİT), sosyal sermaye ve sosyal dahil olma arasındaki ilişkiyi inceleyen Zinnbauer (2007), çalışmasında sosyal sermaye yaklaşımının sosyal dahil olma çabalarını zenginleştirebileceği sonucuna varmıştır.

Kaasa (2007), çalışmasında sosyal sermayenin farklı boyutlarının yenilikler üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu araştırmıştır. Araştırmacı anket çalışmasında sosyal sermayenin ölçümü için tek bir ölçek kullanmak yerine temel bileşenler analiziyle, 6 faktöre ayrılmış, 20 gösterge oluşturmuş ve yenilik faktörü olarak da beşeri sermaye ve araştırma-geliştirmeyi analize dahil etmiştir. Kaasa, yenilik faktörleri arasındaki ilişkiyi ölçmek için regresyon analizi yerine yapısal eşitlik modelini uygulamış ve sonuç olarak sosyal sermayenin yenilikçi hareketlere etkisi olduğuna dair kuvvetli kanıtlar bulmuştur.

OECD yayınlarından çıkan kitabının “daha büyük resim” başlıklı yedinci bölümünde Keeley (2007), sosyal sermayenin beşeri sermaye içerisindeki rolünü ele almış ve bir adım daha ileri giderek beşeri sermayenin sosyal sermaye oluşturup oluşturmayacağını sorgulamıştır.

21. yüzyıl organizasyonlarının başarısının anahtarı olarak tanımlamıştır sosyal sermayeyi Krebs (2008). Çalışmasında daha iyi sosyal sermayeye sahip olan bireylerin daha iyi işleri çok çabuk bulduklarını, daha erken terfi ettiklerini, daha çok bonus kazandıklarını, çalışma gruplarının performansını artırdıklarını, proje yöneticisi olarak daha iyi performans gösterdiklerini ve projeleri daha etkin koordine ettiklerini kaleme almıştır.

Hermans ve Lederer (2008), Nahapiet ve Ghoshal’ın çizdiği sosyal sermaye çerçevesini incelemiş ve Nahapiet ve Ghoshal’ın, sosyal sermayeyi mikro-makro geçişini sağlayan bir araç olarak görmediklerini vurgulamışlardır. Böylelikle sosyal sermayenin ölçümünde hedef organizasyonlara odaklanmak yerine aktörlere ve onların işe yarar bağlantılarına odaklanmak gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bandias (2010), çalışmasında sosyal dahil olma, ortak faydadan doğan sosyal ilişkiler ve bilgi iletişim teknolojilerine ulaşım arasındaki ilişkiyi, Avustralya’nın kuzey bölgelerindeki yerel halka odaklandığı örnek olay incelemesinde, bilgi iletişim teknolojilerinin sosyal sermaye yaratmadaki rolü bağlamında incelemiş ve kuvvetli akrabalık bağlarıyla ön plana çıkan bölgede bilgi iletişim teknolojilerinin yaygın olmamasının sosyal ve fiziki izolasyona neden olduğunu vurgulamıştır.

Pelling (2011), sosyal sermayenin iklim değişimiyle ilişkisini ve bu konuda öne çıkan politikalara etkisini, kavramsal sorunlara da dikkat çekerek teorik bir kapsamda incelemiştir.

Sosyal sermayenin ölçümünde kullanılan vekil gösterge olarak tanımladığı sıcakkanlı toplulukların 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avustralya’da azaldığını kaleme aldığı çalışmasında Downing (2012), sözü edilen topluluklar içerisindeki bireyler arasındaki sosyal ilişkileri incelemiştir. Sonuç olarak bu toplulukların ebat olarak büyüyüp daha çok iş odaklı hale geldiklerini, dolayısıyla bu topluluklardaki vurgunun sosyallik ve içtenlikten, güvence sağlamaya doğru kaydığını iddia etmiştir.

Stevens (2012), beşeri sermaye ile rekabet arasındaki ilişkiyi inceleyen bir model oluşturmuştur.

Stutzman ve diğerleri (2012), facebook kullanıcılarının gizlilik endişeleri ve ifşa stratejilerinin birbiriyle ilişkisini ve bunların sosyal sermaye sonuçlarını nasıl etkilediğini 250 kişi üzerinde yaptıkları anket çalışmasıyla incelemişlerdir. Sonuç olarak gizlilik endişelerinin ve bu yöndeki tutumun ifşaatı tahminlediğine ve bunun da sosyal sermaye algısını hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilediğine dair bulgulara ulaşmışlardır.

Paldam ve Svendsen (?) çalışmalarında eski komünist rejim ülkeleri olarak da nitelendirilen doğu avrupa ülkelerinde yaşanan dönüşüm süreci ile sosyal sermaye arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu dönüşümün umulandan daha yavaş gerçekleştiğine vurgu yapan araştırmacılar bunun nedenini sosyal sermaye eksikliğine bağlamışlardır.

2.2. Türkiye’de Sosyal Sermaye

Bir önceki bölümde dünyada sosyal sermaye alanında yapılan araştırmalara değinilmiş, bu bölümde ise Türkiye’de yapılan araştırmalar incelenmiştir. Türkiye’de bu konuyu kurumsal olarak ele alan ilk kurum Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) olmuştur. Zira 2001 yılında sosyal sermaye birikimi özel ihtisas komisyonunun yayınladığı sekizinci beş yıllık kalkınma planı raporunda sosyal sermayenin önemi vurgulanmış ve birikimi ile ilgili stratejiler ortaya konmuştur.

Töremen (2002) çalışmasında, ilişki ağı, sadakat, güven ve aidiyet olmak üzere dört kategoride ele aldığı sosyal sermayenin öğelerini ve sosyal sermayenin nasıl geliştirilebileceğini incelemiştir. Okul yöneticilerinin liderlik rolleri arasında öncelikli bir yere sahip olduğunu iddia ettiği sosyal sermayenin gelişiminin, okulda güven ortamının oluşturulmasına, örgüt üyeleri arasında iletişimin geliştirilmesine, üyelerin bir araya

gelebilecekleri sosyal ortamların oluşurulmasıyla ve işbirliğinin özendirilmesiyle mümkün olabileceğini ileri sürmüştür.

Yetim (2002) alışmasında, sosyal sermaye olarak kadın girişimcilerin niteliklerini ve yeterliliklerini, Mersin ilinde esnaf ve sanatkarlar odasına kayıtlı iş kadınlarıyla yaptığı anket uygulaması aracılığıyla incelemiştir. Sonuç olarak kadınların özellikle kurumsal bilgi kanallarını kullanabilme yeterlilikleri, dayanışmayı artırarak örgütlenmeyi desteklemektedir yargısına varmıştır.

Karagöl ve Masca (2005) sosyal sermayeyi, kişi ve kurumlar arası güvene dayalı ilişkilerin ekonomik açıdan incelenmesi olarak tanımlamışlardır. Ülkelerin gelişme sürecinde sosyal sermayenin çok önemli bir rol oynadığını ifade etmişler ve çalışmalarında da bu konuyu incelemişlerdir. Bu bağlamda sonuç olarak gelişen ekonomilerin sadece iktisadi büyümeye odaklanmak yerine sosyal olgulara da eğilmeleri gerektiği kanaatine varmışlardır.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEB) 2005 yılında yayınladığı “ekonomik kalkınmada sosyal sermayenin rolü” başlıklı raporda sosyal sermaye sosyo-ekonomik ve sosyo-politik kapsamda derinlemesine incelenmiş ve sonuç olarak örgütlere ve siyasi karar vericilere sosyal sermaye stoğunun artırılmasına yönelik stratejik tavsiyelerde bulunulmuştur.

Altay (2007), makalesinde sosyal sermayeyi ıktıları itibariyle bir kamu malı olarak ele almış ve yoksullukla ilişkisini incelemiştir. Sonuç olarak yoksulluk gerçeğine sosyal sermayenin tek başına bir çözüm olmasının beklenmemesi gerektiğini vurgulayan Altay, buna rağmen bir çok gönüllü organizasyon tarafından ve tabi ki devlet tarafından da sosyal sermaye gelişiminin desteklenebileceğini ve bunun sonucunda da bu kamu malının etkin kullanımıyla ekonomik kalkınmanın adil bir şekilde sağlanabileceğini ileri sürmüştür.

Demiral (2007), Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının (STK), sosyal sermaye kapsamında, sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınma sürecindeki rolünü incelediği makalesinde, daha önce hazırlanan kalkınma planlarının yerel dinamiklere uygun olmadığı için başarısız olduğunu vurgulamış, merkezden taşraya kalkınma yerine taşradan merkeze kalkınma stratejisinin daha doğru bir yöntem olacağını ve bunu yaparken de, özellikle yoksullukla mücadelede, STK’ların ön plana alınması gerektiğini savunmuştur.

Ören (2007), güven unsurunun işgücü performansına etkisini incelediği çalışmada, toplumdaki bireylere ait güven, dürüstlük ve bilgi paylaşımı gibi sosyal erdemlerin, sözü edilen toplumun eşgüdüm halinde çalışmasını ve toplumda sosyal dayanışmanın etkin kılınmasını sağlayan bir mekanizma olduğunu ifade etmiştir. bu mekanizmanın en önemli unsurunu güven olarak ele alan Ören, bu unsurun işgörenlerde aidiyet duygusunu ve motivasyonu artırdığını ve bu sayede de işgücü performansına olumlu etki yaptığını ileri sürmüştür.

Sosyal sermayenin ağbağ kuramlarını, dayanışmacı ve aracı sosyal sermaye bağlamında inceleyen Öztaş (2007) çalışmada, daha başarılı aktörlerin daha iyi bağlantılara sahip olanlar olduğuna dair genel uzlaşının içeriğini irdelemiş ve daha iyi bağlantı ne demektir sorusunun, Coleman ve Lin'in çizdiği çerçevede kapsamında, izini sürmüştür.

Mustafa Kemal Üniversitesi akademik ve idari personelinin iş başarısına sosyal sermayenin etkisini inceleyen Bilgin ve Kaynak (2008), sonuç olarak bireysel performansa yol açan etkenler olarak, yakın çevredeki insanlara faydalı olmanın, aile ve arkadaşlık bağları kurmanın ve sosyal faaliyetlerde bulunmanın öne çıktığını vurgulamıştır.

Kapu (2008), sosyal sermayenin, kültürel ve beşeri sermaye gibi diğer sermaye türleriyle ilişkisini incelediği çalışmada, özellikle sosyal sermayenin, organizasyonların öngörü yeteneğinin gelişmesindeki rolünü açıklamaktadır. Sonuç olarak sosyal sermayenin, öğrenme, yaratıcılık ve işbirliği davranışını cesaretlendirerek organizasyonların öngörü yeteneğini geliştirdiği kanısına varmıştır.

Önder (2008) kaleme aldığı yazısında sosyal sermayenin şirketler bazında nasıl işler hale getirilebileceğini tartışmış ve sonuç olarak bunun yapılabilmesinin sosyal sermayenin sosyal sorumluluk başlığı altında şirketlerin ana sözleşmesinde yer almasıyla mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

Akademisyenler üzerine yaptığı bir alan araştırmasında Özdemir (2008), sosyal ağ özellikleri bakış açısıyla sosyal sermayenin bilgi yaratma üzerindeki etkisini incelemiştir. Ortaya çıkan sonuçlar bu ilişkinin bilim dallarına göre farklı gerçekleştiğini ortaya koymuştur.

Konya sanayi bölgesinde işyeri sahipleri veya yöneticileri üzerine yaptıkları araştırmada, güven ve sosyal sermayenin ne olduğu sorusuna dair bulguları inceleyen Arıcıoğlu ve Ergin (2009), sonuç olarak sahip veya yöneticilerdeki yüksek katılım oranlarının, insanlara güven ve üst düzey iş birliğinin Konya’da sosyal sermayeyi arttırdığına ve bunun da Konya’yı sosyal ve ekonomik olarak geliştirecek bir etmen olduğuna kanaat getirmişlerdir.

Erselcan (2009b) çalışmasında, disiplinler arası ortak bir çalışma alanı olarak ele aldığı sosyal sermaye olgusunu bir çok alanda yapılan araştırmaları detaylandırarak incelemiş ve bu olgunun kavramsal çerçevesinin oluşumuna katkı sağlayarak bu yeni kavramın daha iyi anlaşılmasını sağlayacağına inandığı verileri gözler önüne sermiştir.

Yatkın (2009) çalışmasında, Elazığ Valiliği özelinde sosyal sermaye unsurlarının kamu yönetiminde hizmet verimliliği ve vatandaş tatmini üzerine uygulanabilirliğini araştırmıştır. Sonuç olarak özellikle yöneticilerin sosyal sermaye unsurlarının bilincinde olduğunu gözlemlemiş, bununla beraber kamu yönetiminin olumsuzluklarının giderilmesi için alınabilecek önlemleri sıralamıştır.

Aydıntan ve diğerleri (2010), hekimler üzerine yaptıkları bir alan araştırmasıyla örtülü bilgi paylaşımı üzerine sosyal sermaye ve denetim merkezi odaklılığının rolünü incelemişlerdir. Sonuç olarak sosyal sermayenin ve içsel denetimin örtülü bilgi paylaşımı niyetini olumlu yönde etkileyerek artırdığını ve bu niyetin zaman içerisinde davranışa dönüştüğünü bulmuşlardır.

Bir sosyal sermaye unsuru olarak güven olgusunun, toplumsal cinsiyet ve sınıf farklarına göre değişip değişmediğini inceleyen Başak ve Öztaş (2010), anket yöntemiyle derledikleri verileri çeşitli testlere koşmuşlar ve sonuç olarak güven ağbağları esasında aracı sosyal sermayenin oluşumunda öncelikli belirleyici faktörün cinsiyetten çok sınıf olduğunu iddia etmişlerdir.

Sağsan ve diğerleri (2010), küresel krizden çıkış yolu olarak öne sürdükleri sosyal sermayede bilgi edinimi ve kullanım kapasitesini inceledikleri çalışmalarında örgütlerin piyasadaki elde edilecek verilerin miktarının ve niteliğinin özel sektör içerisinde var olan sosyal sermayenin miktarı ve niteliğiyle arasındaki ilişkiye dair bazı önermeler sunmuşlardır.

Göksel ve diğerleri (2010) çalışmalarında, örgütlerde bilgi paylaşımı davranışını sosyal sermaye boyutundan incelemişlerdir. Buna göre oluşturdukları model ile sosyal sermaye boyutlarının örtülü bilgi paylaşımı davranışını etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Uygulamayı, örtülü bilgi paylaşımının etkin olarak kullanıldığı düşünülen tıp kurumunda görev yapan intörnlerle anket formu doldurarak gerçekleştirmişlerdir. Sonuç olarak sosyal sermaye boyutlarının örtülü bilgi paylaşımı davranışını olumlu yönde etkilediğine dair kanıtlar bulmuşlardır.

Anık (2011) çalışmasında, Türk düşünür ve aydını olan Ziya Gökalp'in fikirlerini sosyal sermaye kavramı çerçevesinde değerlendirmiş ve kavramın tarihsel gelişimine farklı bir bakış açısı sunmuştur.

Etnisitenin sosyal sermaye ile ilişkisini incelemek amacıyla Duman ve Alacahan (2011), Adana'da 600 kişiyi kapsayan bir alan araştırması yapmışlardır. Sonuç olarak farklı etnik kimliğe sahip toplulukların birbirleri ile iletişiminin ve paylaşımının artmasının önyargıların azalmasına ve sosyal sermayenin temel unsuru olarak gösterilen güvenin artmasına neden olduğuna dair bulgular elde etmişlerdir.

Ekşi Oğuz ve diğerleri (2011) ortaya koydukları çalışmalarında, Türkiye'de sosyal sermayenin genel durumunu incelemişlerdir. Sonuç olarak homojen guruplardan ortaya çıkan bağlayıcı sosyal sermayenin yüksek çıktığını ancak homojen olmayan sosyal ağlardan türeyen ve farklı insanları biraraya getiren köprü kurucu sosyal sermayenin düşük çıktığını gözlemlemişlerdir.

Tüysüz (2011) Kalkınma Bakanlığı için hazırladığı planlama uzmanlığı tezinde sosyal sermayenin ekonomik gelişme açısından önemini ve sosyal sermaye endeksinin hesaplanmasını incelemiştir. Sonuç olarak sosyal sermayenin rekabet düzeyini ve yenilikçilik kapasitesini artırmak gibi sağladığı özel avantajlarla bölgesel gelişmeye katkı sağladığını ortaya koymuştur.

Yarcı (2011) çalışmasında, Bourdieu'nun bakış açısıyla, sosyal sermayenin aslında tüm sosyal sorunların ilacı olmaktan ziyade, toplumsal eşitsizliği ve elitlerin iktidarını korumasına yönelik bir olgu olduğu görüşünü değerlendirmiştir.

Türkiye'de, diğer sosyolojik kurumlara nisbeten sosyal sermaye teorisine kolayca eklemlenebildiğini ifade ettikleri aile ve din kurumlarının, sosyal sermaye potansiyelini

inceleyen Aydemir ve Tecim (2012) çalışmalarında, Dünya Değerler Araştırması (DDA) ve Türkiye’de Aile Değerleri (TAD) gibi araştırmalardan elde ettikleri verileri yorumlayarak Türkiye’de sosyal sermayenin durumunu aile ve din kurumları çerçevesinde değerlendirmişlerdir.

İyi insan olmak felsefesinden yola çıkan Türk iktisat tarihinin ahlak ve dayanışma temelli sivil toplum kuruluşu sayılan Ahilik sisteminin prensiplerini sosyal sermaye bağlamında inceleyen Karagül (2012) çalışmasında bu iki olgunun iş ahlakı ve üretim ile ilişkisini araştırmıştır.

Ongan (2013) çalışmasında, sosyal uyum - sosyal sermaye eksenli kalkınma yaklaşımına sınıfsal çerçeveden bir bakış sunmuş ve sınıfsal çelişkileri göz ardı eden yaklaşımlara eleştirel bir vurgu yapmıştır.

Erdoğan (?) Türk gençliğinin güven bağlamında sosyal sermayesini incelediği çalışmasında genel olarak sosyal sermayenin Türk gençliğinde oldukça düşük olduğuna dair bulguları gözler önüne sermiştir.

Tekel (?) çalışmasında, sosyal sermayeyi kavramsal olarak ele almış ve hızla değişen çevre koşullarının ve teknolojik yapının içerisinde ticari örgütlerde yöneticilerin sosyal sermayeyi nasıl oluşturup koruyabileceğine dair öneriler sunmuştur.

2.3. Lisans Üstü Tezlerde Sosyal Sermaye

Önceki iki başlıkta, yerli ve yabancı makalelerde sosyal sermaye ile ilgili yapılan çalışmalara göz atıldıktan sonra, bu başlık altında Türkiye’de yapılmış gerek yüksek lisans gerekse doktora tez çalışmaları incelenmiş ve aktarılmıştır.

Kuşçu (2006), hazırladığı yüksek lisans tezinde çalışanların fizik ve ruh sağlığı düzeyleri ile sosyal sermaye algıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma için 160 sağlık çalışanına anket uygulamış ve sonuç olarak sosyal sermayenin fiziksel ve ruhsal iyilik hali için önemli bir sağlık değişkeni olduğu kanaatine varmıştır.

Özbay (2006) orta öğretimde ders geçme ve kredi sistemini sosyal sermaye bağlamında analiz ettiği çalışmasında oldukça geniş kapsamlı bir alan araştırması gerçekleştirmiş ve elde ettiği kırkın üzerindeki sonucu sıralamıştır.

Erdenebat (2006) yüksek lisans tez çalışmasında, 1990 sonrasında Avrupa’da doğudan batıya gerçekleşen işgücü hareketliliğini sosyal sermaye bağlamında incelemiş ve sonuç olarak batıda yaşayan doğulu göçmenler ile doğuda yaşamaya devam eden potansiyel göçmenler arasındaki kuvvetli bağların bu göç hareketini hızlandırdığını ileri sürmüştür.

Özdemir (2007), sosyal ağ özelliklerini ön plana çıkararak çerçevesini çizdiği sosyal sermaye olgusunun, akademisyenler üzerinde yaptığı alan araştırmasıyla, bilgi yaratma ile olan ilişkisini araştırmıştır. Oluşturduğu çeşitli hipotezleri test ederek ulaştığı sonuca göre sosyal sermaye ve bilgi yaratma arasındaki ilişkinin çalışma alanının özelliklerine göre değiştiğini ifade etmiştir.

Köseoğlu (2007), seçilen bir üniversitenin bilim parkında kiracı olan firmaların gerek kendi aralarında gerekse ev sahibi üniversiteyle aralarında sosyal sermaye oluşumunu incelediği tez çalışmasında sonuç olarak sosyal sermayenin yararlarını ortaya koymuş ve değerlendirmelerin sonucunda bazı çıkarımlarda bulunmuştur.

Vakıflar Genel Müdürlüğü örneği üzerinden yola çıkarak fiziki, beşeri ve sosyal sermayeyi sosyo-ekonomik kalkınma bağlamında değerlendirdiği çalışmasında Karaçay (2008), sonuçta genel olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından organize edilen yardım faaliyetlerinin Türkiye’de sözü edilen sermaye türlerine katkısı olduğunu savunmuştur.

Erbil (2008) sosyal sermayenin, gerek içindeki aktörler gerekse dışındaki aktörler arasında olmak üzere örgütlerde nasıl yönetildiği konusunu incelemiştir. Araştırmacı bu bağlamda, bir model aracılığı ile örgütlerin ne yapabileceklerine dair önerilerde bulunmuştur.

Devamoğlu (2008) Türkiye’de demokrasi kültürünü sosyal sermaye kuramı çerçevesinde irdelediği çalışmasında, Dünya Değerler Araştırması’ndan derlediği ve Denizli ilindeki Sivil Toplum Kuruluşlarını kapsayan alan araştırmasından elde ettiği verileri incelemiş ve sonuç olarak Türkiye’de sosyal sermayenin düşük oluşuna işaret ederek bunun artırılmasının demokratik değerlerin ve toplumsal işbirliğinin oluşturulmasına katkı sağlayabileceğini ileri sürmüştür.

Sosyal sermaye açıklayıcılığında bölgesel kalkınmayı, Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası’na üye işyerleriyle yaptığı bir alan araştırmasıyla inceleyen M. Keskin (2008), sonuç

olarak örneklemin sosyal sermaye düzeyinin orta seviyelerde olduğunu ölçümlemiştir ve bu iş yerlerinde sosyal sermayenin geliştirilmesine yönelik önerilerini ortaya koymuştur.

Ersözlü (2008) Tokat ili özelinde orta öğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarının iş doyumuna, sosyal sermayenin etkisini araştırmıştır. Uyguladığı anket çalışmasından elde ettiği verilere koştığı testler sonucunda araştırmacı, okulların sosyal sermaye düzeylerini ortanın üzerinde ölçümlemiş ve sosyal sermaye düzeyi ile iş doyumunda pozitif yönlü, kuvvetli ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Hilvan örneği özelinde sosyal sermayenin öğelerini kırsal kalkınma açısından değerlendiren Çekiç (2009), en önemli sonuç olarak kendi toprağını işleyen kırsal yerleşmelerde sosyal ağların oldukça kuvvetli olduğuna dikkat çekmiştir.

Demir (2009), üniversite öğrencilerinin kimlik gelişiminde sosyal ve kimlik sermayelerinin rolünü sorguladığı çalışmasında kimlik statülerine göre değerlendirdiği öğrencilerin sosyal sermaye birikimlerini incelemiştir. Sonuç olarak başarılı statüdeki öğrencilerin erken bağlanmış ve kararsız statüdekilere, erken bağlanmış statüdekilere göre sosyal sermaye bağlamındaki avantajlı oluşlarına dikkat çekmiştir.

Ekşi (2009), üretimi, yönetimi ve ölçümü açılarından sosyal sermayeyi bir alan araştırması aracılığıyla incelemiştir.

Karabey (2009) beşeri ve sosyal sermaye bağlamında girişimcilikte fırsat tanımlamayı etkileyen bireysel faktörleri incelediği tez çalışmasında, Gaziantep Sanayi Odası'na kayıtlı firma sahipleriyle yaptığı anket araştırmasından elde ettiği verileri hiyerarşik regresyon analizine tabi tutmuş ve sonuç olarak beşeri sermayenin göstergesi olan bilgi birikiminin ve sosyal sermayenin girişimsel uyanıklığa olumlu etki ettiğini gözlemlemiştir.

Erselcan (2009a) çalışmasında, Yozgat, Sivas ve Kayseri illerinde yaptığı alan araştırması aracılığıyla, üretim faktörlerinin etkinliğini artıran bir faktör olarak nitelendirdiği sosyal sermayenin, ekonomik kalkınma ile arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak sosyal ilişkilerine yatırım yapan ve dolayısıyla sosyal sermaye stoğu yüksek olan firmaların, daha yüksek ortak eylem düzeyine ve daha düşük işlem maliyetine sahip olduğu ve bunun sonucu olarak da daha iyi performans sergilediğini ortaya koymuştur.

Çalışkan (2010) tez çalışmasında sosyal sermaye ile yenilik kavramlarını teorik olarak incelemiş ve bu kavramların arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmıştır. Bunu yaparken Burdur ilinde gerçekleştirdiği anket uygulamasından elde ettiği verilere başvurmuştur. Sonuç olarak firmaların yenilikçi yapısının bireysel çaba ve tecrübelerle sınırlı kaldığını ve ilde sivil kurumlar veya bireyler arasında yüksek düzeyde bir güven ve işbirliği olmadığını bulmuştur.

Ayalp (2010), özel bir lise örneğinden yola çıkarak sosyal sermaye ve değer ilişkisini incelemiştir. Ayalp çalışmasında aklın değerlere, öznelleşme ve araçsallaşma yoluyla, dönüşümü sürecini ve öğrencilerin bu dönüşümden paylarına düşeni araştırmıştır.

Paşamehmetoğlu (2010) çalışmasında, Ankara Mobilyacılar Sitesi ve Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi üzerine yaptığı alan araştırmasıyla, kültürel değerlerdeki farklılaşmanın sosyal sermayeye etkilerini incelemiştir. Yaptığı analizlerin sonucunda kültürel değer boyutlarının değişkenlerin bir çoğunu etkilemediğini bulmuştur.

Avrupa Birliği'nin yenilik politikalarını sosyal sermaye perspektirinden inceleyen Demir (2010) çalışmasında, yerel ekonomilerdeki sosyal sermayenin, ekonomik gelişime olan katkısını gözler önüne sermiş ve bu noktadan yola çıkarak, bilgiye dayalı bir ekonomi kurmayı hedefleyen Avrupa Birliği'nde sosyal sermayenin bu çabaları ne şekilde kolaylaştırdığını araştırmıştır.

Aydemir (2011) topluluk duygusu ve sosyal sermaye üzerine yaptığı doktora tezi çalışmasında, toplumsal ilişkilerin sosyal sermaye değerini, Konya özelinde yaptığı alan araştırması vasıtasıyla metodolojik olarak incelemiştir.

Şavkar (2011) çalışmasında sosyal sermayenin unsurlarının ekonomik kalkınmaya etkilerini teorik olarak ele almıştır. Sosyal sermayenin işletmelerde ölçülmesi ve raporlanması konusu üzerine yaptığı çalışmada Yavuz (2012) ise sosyal sermayeyi, işletmelerdeki stratejik kaynak olarak da nitelendirilen, örtülü bilginin açığa çıkması için gerekli olan hayati bir faktör olarak ele almıştır ve bu yargı ışığında sosyal sermayenin alt unsurlarının örtülü bilgiyi açığa çıkarmadaki rollerini incelemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KTÜ ÖĞRETİM ÜYELERİNİN SOSYAL SERMAYE STOĞU ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

3.1. Çalışmanın Temel Özellikleri

Daha önceki bölümlerde sosyal sermaye kavramı, bu kavramın geçmişten bugüne gelişimi ve üzerine yapılan teorik veya uygulamalı araştırmalara değinilmiş, kavrama dair bilinmesi gerekenler açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde ise çalışmanın konusu, önemi ve amacı belirtilerek, araştırmada kullanılan verilerin var olan kısıtlar ve varsayımlar ışığında elde edilme aşamalarına değinilmiştir.

3.1.1. Çalışmanın Konusu

Sosyal sermaye kavramı ve bu kavramın Karadeniz Teknik Üniversitesi'ndeki yardımcı doçent, doçent ve profesör ünvanına sahip öğretim üyelerinin akademik verimlilikleriyle ilişkisi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Buna göre öncelikle sosyal sermaye kavramı incelenmiş ve ardından bu kavramın çeşitli disiplinlerdeki uygulama alanlarına dikkat çekilerek öğretim üyelerinin akademik verimlilikleri konu edilmiştir.

3.1.2. Çalışmanın Önemi

Sosyal sermaye kavramı günümüzde bir çok alanda incelenen bir kavram haline gelmiştir. Zira günümüz dünyasının en öncelikli sayılan ekonomi, sağlık, eğitim, güvenlik, yoksulluk, artan suç oranları, artan siyasi istikrarsızlıklar, azalan refah hatta ve hatta çevre ve iklim değişikliği gibi sorunların çözümünde bir tamamlayıcı hatta bazen öncü unsur olarak görülmeye başlayan sosyal sermaye olgusunun önemi sosyal bilimlerde olduğu kadar siyaset biliminde ve fen bilimlerinde de gittikçe artmaktadır.

Sosyal sermaye insanların gönüllü olarak bir araya gelip ortak hareket ederek sorunların çözümüne katkıda bulunmaları şeklinde tanımlanırsa eğer yanlış olmayacağı gibi aksine bu kadar geniş yelpazedeki günümüz sorunlarının çözümüne nasıl katkı sağlayabileceği anlaşılabacaktır. Sosyal sermaye sinerji birikimidir. Nasıl ki ekonomik darboğazdan nakit birikimiyle, teknolojik darboğazdan ise bilgi birikimiyle kurtulunursa insana dair her sorun ve darboğazdan sosyal birikimle kurtulunabileceği söylenebilir.

İşte bu bağlamda ele alındığında sosyal sermayenin, çözümün ta kendisi olmadığı yerlerde dahi çözümün tetikleyicisi olabileceğini göstermektedir. Bu durum sosyal sermayeyi özellikle batı toplumunda yaşanan sosyo ekonomik sorunların çözümü için aranan anahtar kılmaktadır. Ancak batı toplumları sosyal sermayeyi, yaşadıkları sorunların çözümü olarak gördükleri kadar sebebi olarak da görmüşlerdir. Burada kastedilen elbette sosyal sermayenin varlığı değil yokluğudur. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki sosyal sermaye stoğu batı toplumlarında gittikçe azalmakta ve bu da yaşanan sorunların çözümü sürecini zorlaştırmaktadır.

Günümüz Türkiye'si de dünyanın genelinde yaşanan bu sorunlardan nasibini almaktadır elbette. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de son dönemde sosyal sermaye kavramının ve olgusunun önemi hızla artmış ve sosyal sermayenin, yaşanan sorunlarla ilişkisi incelenmeye başlanmıştır.

3.1.3. Çalışmanın Amacı

Sosyal sermaye, tanımı gereği insanı ve insanlar arasındaki ilişkinin yapısını dikkate alan ve bu yapının kuvvetli veya zayıf olmasının ortaya çıkardığı sonuçlarını inceleyen bir konudur. Dünya, özellikle batı dünyası bu kavramın yaşanan her sosyo ekonomik ve sosyo politik sorunun sebebi ve çözümü olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla bu kavram üzerine son otuz yılda dünya genelinde sayısız çalışma yapılmış ve her birinde farklı sorunların ortak çözümü olarak bu kavrama işaret edilmiştir.

Günümüzde sosyal sermaye, neredeyse tüm sorunların çözümü kapsamında değerlendirilirken bunun doğruluğunu test etmek bilim insanlarına düşmektedir şüphesiz. Dolayısıyla tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bu alanda yapılan çalışmaların yükünü doğal olarak bilim insanları çekmektedir. Ancak işte bu noktada bir ikilem doğmaktadır. Zira eğer iddia edildiği gibi ilişkileri ile ölçülen insan tüm sorunların nedeni ve aynı zamanda çözümü iken ve bu ilişkinin varlığını ve uygulanabilir olup olmayacağını

kanıtlayacak olan da bilim insanları iken, daha önce sıkça sözü edilen sosyal sermaye azalışından etkilenen bilim insanları ne ölçüde verimli çalışabilir ve sorunların çözümüne katkı sağlayabilir.

İşte bu çalışmanın amacı da öncelikle kavramı netleştirmek, kavramın geçmişten günümüze yaşadığı süreci incelemek ve tanımı, anlamı ve ölçülmesi konusundaki sorunları gözler önüne sermek, daha sonra sosyal sermayenin dünyada ve Türkiye’de hangi çalışmalara ışık tutup temel oluşturduğuna dikkat çekerek kavramın kullanım alanlarına değinmek ve son olarak da bilim insanlarının sosyal sermaye stoklarının akademik verimlilikleri üzerine etkisi olup olmadığını araştırmaktır.

3.1.4. Çalışmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

15 Şubat 2013 tarihi itibarıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde görev yapan profesör, doçent ve yardımcı doçent ünvanına sahip olan yaklaşık 1000 öğretim üyesi bu çalışmanın evrenini oluştururken, elektronik posta yoluyla ulaşılabilecek durumda olan 650 öğretim üyesi ise bu çalışmanın kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiş örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmanın evreni olarak tek bir üniversitenin seçilmiş olmasının en önemli sebebi üniversiteler arasında farklılık göstermesi muhtemel olan akademik yayın politikasının çalışma üzerinde oluşturabileceği olumsuz etkilerin bertaraf edilmesi düşüncesidir. Bu çalışmanın Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde yapılmasının sebebi ise sözü edilen üniversiteyi içere bu konuyla ilgili bir çalışmanın literatürde bulunmamasıdır. Ayrıca anket çalışmasının yalnızca elektronik posta yoluyla yapılabilir olmasından dolayı öğretim üyelerinden elektronik posta adresi olmayanlar veya herhangi bir sebepten elektronik posta yoluyla ulaşılamayanlar araştırmanın örnekleminin dışında tutulmuştur.

Sözü edilen kitlenin tamamına elektronik posta yoluyla gönderilen anket çalışmasından geri dönüşlerle oluşturulan cevap havuzundan çeşitli nedenlerle elenerek seçilen 242 geçerli anket, bu tez çalışmasının istatistiki teslere koşulacak olan örneklemini oluşturmaktadır.

3.1.5. Çalışmada Kullanılacak Verilerin Toplanma Aracı ve Süreci

Araştırma için kullanılacak veriler iki bölümden oluşan ve toplamda 34 soru barındıran bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Sözü edilen anketin ilk bölümü, öğretim üyelerinin unvan, cinsiyet, medeni hal, çocuk sahipliği, meslekteki çalışma süresi, yurtiçi

ve yurtdışında tek veya çok yazarlı makale sayısı ve üyesi olduğu sivil topluluk sayısının derlendiği demografik bölümdür. Anketin ikinci bölümü ise katılımcının sermaye stoğunun belirlenmeye çalışıldığı, cevaplarının 5’li likert ölçeğine göre düzenlendiği, 24 soruluk bölümdür. Sözü edilen ikinci bölümdeki sorular, dünya değerler anketi başta olmak üzere çeşitli uluslar arası ve ulusal kurumların önerdiği ölçme yöntemlerine uygun olarak ve sosyal sermaye alanında ilk sıralarda ismi sayılan teorisyenlerin ileri sürdüğü sosyal sermaye ölçümü yöntemleri de dikkate alınarak derlenmiştir.

Öğretim üyeleri, anketin ikinci bölümünde, sosyal sermaye stoğunu güven, ilişkiler, ağbağlar, katılım ve hoşgörü bağlamında ölçmek amacıyla yer alan cümlelerin kendilerini tanımladığı yargısına ne ölçüde katılıp katılmadıklarını, anket sorularına verdikleri; 1. Hiç Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum ve 5. Tamamen Katılıyorum şeklindeki cevaplarla belirtmişlerdir. Anket ölçeğinin güvenilirliği SPSS programında koşulan Cronbach’ın alfa temelli güvenilirlik testiyle sınanmış ve sonuç olarak ölçek Tablo 5’te görüldüğü üzere oldukça güvenilir çıkmıştır.

Tablo 5: Anket Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi Tablosu

Cronbach Alfa Değeri	Soru Sayısı
0,926	24

Seçilen evrene ait olan ve kriterleri karşılayan tüm öğretim üyelerine elektronik posta gönderilerek, öğretim üyelerinin elektronik ortamdaki anketleri doldurmaları sağlanmış ve bu yolla veri toplanması gerçekleştirilmiştir. Anketin uygulanması süreci 15 Şubat 2013 ile 16 Mart 2013 arasında anket sisteminin açık tutulmasıyla yaklaşık 1 ay gibi bir sürede tamamlanmıştır.

3.1.6. Çalışmada Kullanılacak Verilerin Analiz Yöntemi

Anket çalışmasında elde edilen veriler öncelikle Microsoft Excell 2010 programı aracılığıyla düzenlenmiş ve gerekli alt veriler elde edilmiştir. Daha sonra Ardahan Üniversitesi anket sistemi tarafından ilk bölüme ait demografik analizler frekans ve yüzde dağılımları şeklinde yapılmıştır.

Sosyal sermaye stoğunun ölçüldüğü anket çalışmasının ikinci bölümünde elde edilen veriler ise işlenmek üzere Ardahan Üniveristesi anket sistemi aracılığıyla doğrudan Windows işletim sisteminde kullanılan SPSS 20.0 programına aktarılmış ve bu program ile test edilmiştir. Bu aşamada tek örnek t testi, bağımsız örnekler t testi, tek yönlü varyans analizi ve basit doğrusal regresyon analizi yöntemleri kullanılmıştır. Tüm istatistiki değerlendirmelerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

3.1.7. Çalışmanın Hipotezleri

Bu çalışmada test edilen sıfır hipotezleri (H_0) şu şekilde kurulmuştur:

1. Hipotez: Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde görev alan, profesör, doçent ve yardımcı doçent ünvanlarına sahip olan tüm öğretim üyelerinin sosyal sermayesi yüksektir.
2. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinde sahip oldukları akademik ünvana göre fark yoktur.
3. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinde cinsiyetlerine göre fark yoktur.
4. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinde medeni hallerine göre fark yoktur.
5. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinde çocuk sahipliği durumuna göre fark yoktur.
6. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinde çalışma sürelerine göre fark yoktur.
7. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinde sivil topluluklara üyelik durumlarına göre fark yoktur.
8. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinde sivil topluluklara üyelik düzeylerine göre fark yoktur.
9. Hipotez: Öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısında sivil topluluklara üyelik durumlarına göre fark yoktur.

10. Hipotez: Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısına pozitif yönde bir etkisi yoktur.

11. Hipotez: Öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısında genel güven düzeylerine göre fark yoktur.

12. Hipotez: Öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama çok yazarlı makale sayısında mesleki güven düzeylerine göre fark yoktur.

13. Hipotez: Öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama tek yazarlı makale sayısında tek başına makale yazma tutumu düzeylerine göre fark yoktur.

3.1.8. Çalışmanın Sınırlılıkları

Daha önceki bölümlerde sıkça söz edildiği gibi sosyal sermaye kavramı en büyük sınırlılıkları kendi içinde barındırmaktadır. Zira sosyal sermaye, kavramsallaşma sürecinden itibaren, anlamının oluşturulması, öğelerinin ve özelliklerinin tespiti ve en önemlisi de ölçülmesinde kullanılacak yöntemlere kadar her aşamasında zorlu bir olgudur. Bu zorluklar bugün bile araştırmacılar için zaman zaman aşılması güç engeller oluşturabilmektedir.

Bu tez çalışması için de en büyük kısıtı sosyal sermayenin ölçülmesinde yaşanan kargaşa oluşturmaktadır. Sosyal sermayenin hangi öğeleriyle ölçüleceği, hangi özelliklerinin ön planda tutulacağı ve hangi tanıma uygun bir ölçüm yapılacağı konusu tamamen araştırmacının kendi oluşturduğu çerçeveye ilgili olup, bir diğer araştırmacının ölçüm modeliyle oldukça çok farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada da sosyal sermaye mikro düzeyde ve ağırlıklı olarak güven ve katılımın altbaşlıklarının ön plana çıktığı ilişkiler bağlamında incelenmiştir.

Sosyal sermaye kavramı için kısıtlamalar bu şekilde oluşurken araştırmanın uygulama aşamasında da bir takım sınırlılıklar bulunmaktadır. Öncelikle bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi özelinde uygulanan bir çalışmadır. Bunun temel sebebi, araştırmanın yöntemi gereği teste tabi tutulacak olan akademisyenlerin meslek hayatı boyunca yazdıkları makale sayısı değerlerinin üniversiteler arasında, bazı üniversitelerde akademik çalışmaya verilen teşvikler sebebiyle oluşabilecek farklılıkları bertaraf etme düşüncesidir. Bu sayede katılımcıların bu açıdan homojenliği sağlanmıştır.

Çalışmanın uygulamasına dair ikinci sınırlandırma ise araştırmada kullanılacak akademisyenlerin profesör, doçent ve yardımcı doçent olarak seçilmesi ve geri kalan akademik personelin çalışma dışında bırakılmasıdır. Bunun sebebi ise araştırma görevlileri ve öğretim görevlilerinin çalışma sürelerinin kısa olması, dolayısıyla makale sayılarının da nispeten az olmasıdır.

Son olarak bu tez çalışması için seçilen örneklem yalnızca elektronik posta yoluyla ulaşılabilir durumda olan öğretim üyeleriyle sınırlandırılmıştır. Bunun yegane sebebi araştırmanın uygulama aşamasında kullanılan anketin sadece elektronik posta yoluyla gönderilebilir olması durumudur.

3.1.9. Çalışmanın Varsayımları

Bu çalışmada uygulanan anket sisteminin sorunsuz çalıştığı, ankete katılan öğretim görevlilerinin sorulara objektif olarak cevap verdiği, ankette sosyal sermaye stoğunun belirlemek için kullanılan soruların sosyal sermayeyi doğru bir şekilde ölçtüğü, öğretim üyelerinin yazdığı yıllık ortalama makale sayısının akademik verimliliği ölçmeye uygun olduğu, istatistiksel testlere koşulan örneklemin seçilen evreni tam olarak temsil ettiği ve son olarak da anket verilerinin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve testlerin araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

3.2. Çalışmanın Bulguları ve Yorumlar

Bu bölümde çalışmaya dair elde edilen veriler incelenmiş, demografik ve iş bilgilerine göre dağılımları gösterilmiş, hipotez testleri koşulmuş ve son olarak da katılımcılara yöneltilen anket sorularına verilen yanıtların her birinin akademik verimlilik üzerine etkisi araştırılarak sunulmuştur.

3.2.1. Öğretim Üyelerinin Demografik ve Mesleki Özellikleri

Anket çalışmasından elde edilen veriler, katılımcıların ünvan, cinsiyet, medeni hal, çocuk sahipliği durumu, mesleki çalışma süresi ve yazılan makale sayısı gibi demografik ve mesleki özelliklerine göre sınıflandırılmış ve frekans dağılımları incelenerek bu bölümün devamında tablolandırılmıştır.

Araştırmanın yapıldığı Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde anket uygulamasına dahil edilen araştırmanın hedef kitlesini ünvanları profesör, doçent ve yardımcı doçent

olan, toplamda 650 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Bu kitle göz önüne alınarak yapılan istatistiki hesaplamalar sonucunda, uygulamada analize tabi tutulacak örneklem ise 242 öğretim üyesi olarak belirlenerek, demografik ve mesleki dağılımları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 6: Öğretim Üyelerinin Akademik Ünvanlarına Göre Dağılımı

Ünvan	Sayı (n)	Oran (%)
Profesör (Prof)	85	35.12
Doçent (Doç)	45	18.60
Yardımcı Doçent (Yrd. Doç)	112	46.28

Tablo 6’da görüldüğü üzere 242 öğretim üyesinin yaklaşık % 35’ini profesör ünvanına sahip olan öğretim üyeleri oluşturmakta (n=85), yine yaklaşık % 19’unu doçent (n=45), % 46’sını ise yardımcı doçent ünvanına sahip öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Tabloda dikkat çeken bir diğer unsur ise öğretim üyeleri içerisinde doçent ünvanına sahip olanların gerek sayısal gerekse oransal olarak diğer ünvanlara göre oldukça az olmasıdır.

Tablo 7’de ise anket uygulamasına katılan öğretim üyelerinin cinsiyet özelliklerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre ankete katılan 242 öğretim üyesinin yaklaşık % 18’i kadınsa (n=44), % 82’si erkek akademisyen (n=198) olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 7: Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özelliklerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı (n)	Oran (%)
Kadın	44	18.18
Erkek	198	81.82

Tablo 7’de dikkat çeken bir başka unsur olarak kadın öğretim üyelerinin erkek öğretim üyelerinden oldukça az sayıda olması gösterilebilir. İncelemeye değer bir durum olan bu farkın, evren için, ünvanlar arasında nasıl değiştiğini ise aşağıdaki Tablo 8’de görmek mümkündür.

Tablo 8: Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Cinsiyet Özelliklerine Göre Çapraz Dağılımı

Cinsiyet Ünvan	Kadın		Erkek	
	Sayı (n)	Oran (%)	Sayı (n)	Oran (%)
Profesör	29	12.58	198	87.42
Doçent	26	20.73	97	79.27
Yardımcı Doçent	98	33.25	202	66.75

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretim üyelerinin cinsiyet özellikleri, akademik ünvan derecesine göre farklılık göstermektedir. Buna göre oransal olarak bakıldığında kadın öğretim üyesi ile erkek öğretim üyesi arasındaki farkın en düşük olduğu ünvan derecesinin yardımcı doçentlik ünvanı olduğu görülmektedir. Zira yardımcı doçentlik ünvanına sahip öğretim üyelerinin yaklaşık % 67’si erkek (n=202) iken, % 33’ü kadın (n=98) akademisyenlerden oluşmaktadır. Buna karşın doçent ünvanına sahip öğretim üyelerinin yaklaşık % 79’u erkek (n=97), % 21’i ise kadın (n=26) akademisyenlerden oluşurken profesörlerde bu fark daha da açılmakta ve erkek akademisyen oranı % 87’lerin de üzerine çıkmaktadır (n=198). Bu oransal farklılıklara bakarak denilebilir ki yeni nesil diye tabir edilebilecek olan düşük düzeyli akademik ünvana sahip öğretim üyeleri gittikçe kadınlar lehine artan bir oransal yapıya ulaşmaktadırlar.

Bir diğer demografik özellik olarak araştırmaya dahil edilen öğretim üyelerinin medeni durumları ise aşağıdaki şekilde tablolaştırılmıştır.

Tablo 9: Öğretim Üyelerinin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı (n)	Oran (%)
Evli	193	79.75
Bekar	49	20.25

Tablo 9’da görüldüğü üzere araştırma için belirlenen örneklem gurubunun yaklaşık % 80’i evli (n=193) iken, % 20’si ise (n=49) bekarıdır. Burada belirtmek gerekir ki bekar diye tabir edilen seçenek hiç evlenmemiş anlamına gelmekle birlikte evlenip herhangi bir

sebepten evlilik halinin son bulduğu durumlar için de geçerli olan bir seçenektir. Bu bilgi ışığında öğretim üyelerinin ünvanlarına göre medeni hallerinin incelendiği Tablo 10 daha anlamlı olarak değerlendirilebilir.

Tablo 10: Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Medeni Durumlarına Göre Çapraz Dağılımı

Medeni Durum Ünvan	Evli		Bekar	
	Sayı (n)	Oran (%)	Sayı (n)	Oran (%)
Profesör	75	88.24	10	11.76
Doçent	40	88.89	5	11.11
Yardımcı Doçent	78	69.64	34	30.36

Görüldüğü üzere evli öğretim üyesi oranının en yüksek olduğu akademik ünvan gurubunu yaklaşık % 89 ile doçentler (n=40) oluşturmaktadır. Doçentlerin hemen ardından yaklaşık % 88’lik evlilik oranı ile profesörler (n=75), yine yaklaşık % 70 ile yardımcı doçentler (n=78) gelmektedir. Bununla beraber evli ve bekar öğretim üyelerinin ünvana ve cinsiyet özelliklerine göre medeni hallerine daha detaylı bir şekilde bakmak gerekirse Tablo 11’deki gibi bir dağılım ortaya çıkacaktır.

Tablo 11: Öğretim Üyelerinin Ünvanları, Cinsiyet Özellikleri ve Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum		Evli		Bekar	
Ünvan	Cinsiyet	Sayı (n)	Oran (%)	Sayı (n)	Oran (%)
Profesör	Kadın	4	100	0	0
	Erkek	71	87.65	10	12.35
Doçent	Kadın	13	76.47	4	23.53
	Erkek	27	96.43	1	3.57
Yardımcı Doçent	Kadın	17	73.91	6	26.09
	Erkek	61	68.54	28	31.46

Medeni durumla bağlantılı olarak düşünülebilecek olan çocuk sahipliği durumu ise Tablo 12’de özetlenmiştir. Buna göre ankete katılan öğretim üyelerinin yaklaşık % 29’u (n=69) “çocuğunuz var mı” sorusuna “hayır yok” cevabını vermiştir. Buna karşın % 71’i (n=173) ise bu soruya “evet var” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 12: Öğretim Üyelerinin Çocuk Sahipliğine Göre Dağılımı

Çocuk Sahipliği	Sayı (n)	Oran (%)
Hayır Yok	69	28.51
Evet Var	173	71.49

Sözü edilen çocuk sahipliği oranları, ünvan dağılımına göre detaylı olarak bakıldığında ise Tablo 13’deki gibi bir dağılım ortaya koymaktadır.

Tablo 13: Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Çocuk Sahipliği Durumuna Göre Çapraz Dağılımı

Çocuk Sahipliği Ünvan	Hayır Yok		Evet Var	
	Sayı (n)	Oran (%)	Sayı (n)	Oran (%)
Profesör	10	11.76	75	88.24
Doçent	6	13.33	39	86.67
Yardımcı Doçent	53	47.32	59	52.68

Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde görev yapan ve araştırmanın örneklemini oluşturan 242 kişilik öğretim üyesi gurubunun içinde en yüksek çocuk sahipliği oranı yukarıdaki tabloda da açıkça görüldüğü üzere yaklaşık % 88 ile profesör ünvanına sahip olan akademisyenlere aittir (n=75). Profesörleri yaklaşık % 87’lik bir oranla doçentler (n=39) oldukça yakından takip ederken, yaklaşık % 53 ile yardımcı doçentler (n=59) en düşük orana sahiptirler. Eğer öğretim üyelerinin çocuk sahibi olup olmamaları durumunu ünvanlarının yanı sıra cinsiyet özelliklerini de katarak değerlendirmek gerekirse, ortaya çıkan sonuçlar Tablo 14’teki gibi oluşacaktır.

Tablo 14: Öğretim Üyelerinin Ünvanları, Cinsiyet Özellikleri ve Çocuk Sahipliğine Göre Dağılımı

Çocuk Sahipliği		Hayır Yok		Evet Var	
Ünvan	Cinsiyet	Sayı (n)	Oran (%)	Sayı (n)	Oran (%)
Profesör	Kadın	0	0	4	100
	Erkek	10	12.35	71	87.65
Doçent	Kadın	5	29.41	12	70.59
	Erkek	1	3.57	27	96.43
Yardımcı Doçent	Kadın	7	30.43	16	69.57
	Erkek	46	51.69	43	48.31

Anket çalışmasında yer alan meslekteki çalışma süresinin yıl olarak istendiği zorunlu soruya katılımcı öğretim üyeleri kesin cevaplar vermişlerdir. Buna göre 242 katılımcı öğretim üyesinin tamamının yaş ortalaması 19.14 yıl çıkmıştır. Bununla beraber en düşük çalışma süresinin 2 yıl (yardımcı doçent), en yüksek çalışma süresinin ise 41 yıl (profesör) olduğu gözlemlenmiştir. Ünvana göre daha detaylı bir şekilde bakmak gerekirse Tablo 15’teki gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15: Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre Çalışma Süreleri

Ünvan	n	Tplm	SS	Ort	Düşük	1.Çyrk	Mdyn	3.Çyrk	Yüksek
Prof.	85	2263	5.34	26.62	18	22.5	26	29	41
Doç.	45	868	5.67	19.29	7	15	19	23	32
Yrd.Doç.	112	1501	5.43	13.4	2	10	13	16.75	32

Not: Tabloda belirtilen **n**: frekansı, **SS**: standart sapmayı, **Düşük**: en düşük çalışma süresini, **1.Çyrk ve 3.Çyrk**: birinci ve üçüncü çeyrekleri, **Mdyn**: medyanı, **Yüksek**: en yüksek çalışma süresini göstermektedir.

Beklendiği gibi en yüksek çalışma süresi ortalaması 26.62 yıl ile profesör ünvanına sahip öğretim üyelerine aitken, ikinci sırada 19.29 yıl ile yine beklenildiği gibi doçent ünvanına sahip öğretim üyeleri gelmektedir. Son olarak da 13.4 yıl ile yardımcı doçentler en düşük çalışma süresi ortalamasına sahiplerdir.

Bu çalışmada sosyal sermayenin göstergeleri arasında sayılan ve ölçülenmesi hedeflenen bir diğer önemli konu ise öğretim üyelerinin üyesi olduğu sivil topluluk sayısıdır. Öğretim üyeleri, kendilerine bu yönde sorulan “varsa üyesi olduğunuz sivil topluluk sayısı” şeklindeki soruya, “1. Yok, 2. 1 adet, 3. 2 adet ve 4. 3 adet veya daha fazla” şeklinde oluşturulan 4 farklı şıktan birini işaretleyerek cevap vermişlerdir. Sonuçlar aşağıdaki Tablo 16’da gözler önüne serilmiştir.

Tablo 16: Öğretim Üyelerinin Üyesi Oldukları Sivil Topluluk Sayıları

Sivil Topluluk	Yok	1 adet	2 adet	3 veya daha fazla
Sayı (n)	52	74	61	55
Oran (n)	21.49	30.58	25.21	22.73

Tablo 16’da görüldüğü üzere araştırmaya dahil olan öğretim üyelerinin yaklaşık % 21’i (n=52) hiçbir sivil topluluğa üye değilken, yaklaşık % 31’i (n=74) 1, % 25’i (n=61) 2 ve son olarak % 23’ü (n=55) ise 3 veya daha fazla sivil topluluğa üye olduğu görülmektedir. Bu cevaplar öğretim üyelerinin ünvanları ve cinsiyet özellikleri açısından daha detaylı olarak değerlendirildiğinde ise aşağıdaki Tablo 17 ve Tablo 18’deki gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 17: Öğretim Üyelerinin Ünvanları ve Üyesi Oldukları Sivil Topluluk Sayısına Göre Çapraz Dağılımı

Siv.Top.	Yok		1 adet		2 adet		3 veya daha fazla	
Ünvan	n	%	n	%	n	%	n	%
Profesör	11	12.94	29	34.12	24	28.24	21	24.71
Doçent	8	17.78	12	26.67	9	20.00	16	35.56
Yrd.Doçent	33	29.46	33	29.46	28	25.00	18	16.07

Not: Tabloda gösterilen **Siv.Top.**: sivil topluluğu, **n**: frekansı temsil etmektedir.

Tablo 18: Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özellikleri ve Üyesi Oldukları Sivil Topluluk Sayısına Göre Çapraz Dağılımı

Siv.Top.	Yok		1 adet		2 adet		3 veya daha fazla	
Cinsiyet	n	%	n	%	n	%	n	%
Kadın	18	40.91	12	27.27	5	11.36	9	20.45
Erkek	34	17.17	62	31.31	56	28.28	46	23.23

Tablo 17 ve Tablo 18’den açıkça görülebileceği gibi üye olunan sivil topluluk sayısı oranları, öğretim üyelerinin ünvanlarına ve cinsiyet durumlarına göre belirgin farklılıklar sergilemektedir. Örneğin profesör ünvanına sahip akademisyenlerin yalnızca yaklaşık % 13’ü sözü edilen soruya “hiç yok” cevabını verirken, bu oran doçentlerde yaklaşık % 18’e, yardımcı doçentlerde ise % 29’a kadar çıkmaktadır. Dolayısıyla denebilir ki akademik ünvan arttıkça en az bir sivil topluluğa üye olma oranı da artmaktadır.

Sözü edilen sonuçlarda görülen farka benzer bir fark da öğretim üyelerinin cinsiyet özelliklerine göre sivil topluluğa üyeliği tablosunda görülmektedir. Buna göre çalışmaya katılan kadın öğretim üyelerinin yaklaşık % 41’i herhangi bir sivil topluluğa üye olmadıklarını belirtirken, erkek öğretim üyelerinde bu oran % 17’lere kadar gerilemektedir. Dolayısıyla katılımcılar içerisinde en az bir sivil topluluğa üye olan öğretim üyesi oranı açısından erkek akademisyenler kadın meslektaşlarına göre daha aktiftir yorumu yapılabilir.

Böylelikle uygulanan anket çalışmasının, kısaca demografik özellikler diye tabir edilen ve katılımcı öğretim üyelerinin gerek kişisel gerekse mesleki bilgilerinin derlendiği bu bölümünde elde edilen bulgular frekans dağılımları, yüzde ağırlıkları ve ortalama değerleri açısından incelenmiş ve sonuçlar özetlenmiştir. Ancak daha sonraki bölümlerde sosyal sermayenin stoğu değerlendirilirken ele alınacak olan ve anketin ikinci bölümünü oluşturan yargılardan bazıları bu bölümde tek başlarına, katılımcı öğretim üyelerinin demografik özellikleri ile karşılaştırılmaya değer bir şekilde ilgi çekicidir.

Örneğin anket çalışmasının ikinci bölümünde yer alan ilk yargı “insanlara güvenirim” genel yargısıdır. Bu yargıya “1. Hiç katılmıyorum” ve “5. Tamamen katılıyorum” olacak şekilde derecelendirilmiş 5 şıktan birini işaretleyen öğretim üyeleri

ünvanlarına ve cinsiyet özelliklerine göre aşağıdaki Tablo 19 ve Tablo 20’deki gibi dağılmışlardır.

Tablo 19: Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre “İnsanlara Güvenirim” Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı

“İnsanlara Güvenirim”	Ünvan	Profesör	Doçent	Yrd. Doçent
(1) Hiç Katılmıyorum	n	2	1	0
	%	2.35	2.22	0
(2) Katılmıyorum	n	3	2	10
	%	3.53	4.44	8.93
(3) Kararsızım	n	12	12	37
	%	14.12	26.67	33.04
(4) Katılıyorum	n	54	27	59
	%	63.53	60.00	52.68
(5) Tamamen Katılıyorum	n	14	3	6
	%	16.47	6.67	5.36

Tablo 19’da görüldüğü gibi katılımcı öğretim üyeleri arasında insanlara güven ile ilgili yargıya “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” cevabını verenlerin oranı ünvana göre farklılıklar göze çarpmaktadır. Buna göre profesör ünvanına sahip öğretim üyelerinin toplamda yaklaşık % 80’i genel olarak insanlara güvenirken, bu oran doçentlerde toplam % 67 seviyesinde, yardımcı doçentlerde ise % 58 seviyesinde gerçekleşerek nisbeten düşük olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla denebilir ki insanlara duyulan genel güven düzeyi öğretim üyelerinin ünvanı profesörlükten yardımcı doçentliğe indikçe azalmaktadır.

Katılımcı akademisyenlerin insanlara genel güveninin ölçüldüğü, sözü edilen yargıya verilen yanıtlar, öğretim üyelerinin cinsiyet özelliklerine göre de dramatik farklılıklar göstermektedir. Aşağıdaki Tablo 20’de gözlemlenen bu farklılıklar oldukça dikkat çekicidir. Zira kadın akademisyenlerin toplamda ancak % 43 kadarı “insanlara güvenirim” yargısına “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” seçeneklerini işaretlerken, erkek akademisyenlerde bu oran yaklaşık % 73 olarak gözlemlenmiştir.

**Tablo 20: Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özelliklerine Göre “İnsanlara Güvenirim”
Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı**

“İnsanlara Güvenirim”	Cinsiyet	Kadın	Erkek
(1) Hiç Katılmıyorum	Sayı (n)	1	2
	Oran (%)	2.27	1.01
(2) Katılmıyorum	Sayı (n)	4	11
	Oran (%)	9.09	5.56
(3) Kararsızım	Sayı (n)	20	41
	Oran (%)	45.45	20.71
(4) Katılıyorum	Sayı (n)	15	125
	Oran (%)	34.09	63.13
(5) Tamamen Katılıyorum	Sayı (n)	4	19
	Oran (%)	9.09	9.60

Anket çalışmasında dikkat çeken bir diğer yargı ise “meslektaşlarıma güvenirim” yargısıdır. Öğretim üyelerinin bu yargıya katılıp katılmamaları durumunun ünvanlarına ve cinsiyetlerine göre dağılımı aşağıdaki Tablo 21 ve Tablo 22’de gösterilmiştir.

**Tablo 21: Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre “Meslektaşlarıma Güvenirim”
Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı**

“Meslektaşlarıma Güvenirim”	Ünvan	Profesör	Doçent	Yrd. Doçent
(1) Hiç Katılmıyorum	n	3	2	3
	%	3.57	4.44	2.68
(2) Katılmıyorum	n	7	5	15
	%	8.33	11.11	13.39
(3) Kararsızım	n	16	12	44
	%	19.05	26.67	39.29

(4) Katılıyorum	n	50	25	47
	%	59.52	55.56	41.96
(5) Tamamen Katılıyorum	n	8	1	3
	%	9.52	2.22	2.68

Tablo 21’de görüldüğü gibi “meslektaşlarıma güvenirim” yargısına “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” cevabını vererek genel olarak katıldığını ifade eden profesörlerin oranı tüm akademik ünvanlar içerisinde toplam yaklaşık % 69 ile ilk sırada yer almaktadır. Profesörleri yaklaşık % 58’lik bir katılım oranı ile doçentler izlerken, en son olarak da meslektaşlarına nispeten en düşük güven düzeyine sahip olan yardımcı doçentler gelmektedir. Yardımcı doçentlerin meslektaşlarına genel güven oranı ise yaklaşık % 45 olarak ölçümlenmiştir.

“Meslektaşlarıma güvenirim” yargısı, verilen yanıtlar açısından incelenmesi gereken ilginç sonuçlar doğurması bakımından anket çalışmasının en önemli yargılarından birisidir. Gerek sosyal sermaye stoğunun ölçülmesinde gerekse demografik karşılaştırmalarda kullanılması bakımından bu yargıya katılım oranları oldukça ilgi çekicidir. Tablo 22’de öğretim üyelerinin cinsiyet özelliklerine göre “meslektaşlarıma güvenirim” yargısına katılım düzeyleri karşılaştırılmıştır. Buna göre katılımcı kadın akademisyenlerin meslektaşlarına genel güven oranı toplam yaklaşık % 48 iken, bu oran erkek öğretim üyelerinde yaklaşık % 57 olarak ölçümlenmiştir. Dolayısıyla denebilir ki erkek akademisyenler, kadın öğretim üyelerine oranla meslektaşlarına daha fazla güvenmektedirler.

Tablo 22: Öğretim Üyelerinin Cinsiyet Özelliklerine Göre “Meslektaşlarıma Güvenirim” Yargısına Katılım Düzeyleri Açısından Dağılımı

“Meslektaşlarıma Güvenirim”	Cinsiyet	Kadın	Erkek
(1) Hiç Katılmıyorum	Sayı (n)	2	6
	Oran (%)	4.55	3.05
(2)	Sayı (n)	7	20

Katılmıyorum	Oran (%)	15.91	10.15
(3) Kararsızım	Sayı (n)	14	58
	Oran (%)	31.82	29.44
(4) Katılıyorum	Sayı (n)	20	102
	Oran (%)	45.45	51.78
(5) Tamamen Katılıyorum	Sayı (n)	1	11
	Oran (%)	2.27	5.58

3.2.2. Çalışmanın Hipotezlerine Dair Bulgular

Tez çalışmasının bu bölümünde çalışmanın temelini oluşturan ve araştırılmak istenen hipotezler test edilmiştir. Gerekli testlerin koşumuyla elde edilen bulgular tablolara yansıtılmıştır.

3.2.2.1. Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğu

Anket çalışmasıyla elde edilen veriler dikkate alınarak geliştirilen ilk hipotez; Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde görev alan, profesör, doçent ve yardımcı doçent ünvanlarına sahip olan tüm öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğunun yüksek olduğu savıdır.

Buna göre, 5'li likert ölçeğinde yer alan değerlerin ortancası olan 3 değeri bu savın ana kriteridir. Yani savın doğruluğu, öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğunun 3 değerinden yüksek olmasına bağlıdır. Bu bilgi ışığında SPSS 20.0 paket programında tek örnekli t testi koşulmuş ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi tablolaştırılmıştır.

Tablo 23: Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğu

	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Ort.
Sosyal Sermaye	242	3,398072	0,5546040	0,0356513

Tablo 23'te görüldüğü üzere katılımcı 242 öğretim üyesinin sosyal sermaye stoğu ortalama yaklaşık 3.40 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuç, ortalama 3 değerinden yüksek olduğu için, birinci hipotezin öne sürdüğü savı destekler niteliktedir.

Bununla beraber aşağıda yer alan Tablo 24'te ise görüldüğü gibi p değeri (çift kuyruk) 0.05 düzeyinden düşük çıkmıştır. Dolayısıyla yapılan testin anlamlı bir sonuç verdiğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda gerçekleşen değer ile gerek test edilen değer arasındaki doğrudan fark, gerekse %95 güven aralığında meydana gelen en düşük ve en yüksek seviyeler arasındaki farklar da yine aşağıda açıkça görülmektedir.

Tablo 24: Birinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Test Değeri = 3					
	t	sd	“p” Anlamlılık (çift kuyruk)	Ortalamadan Fark	95% Güven Düzeyinde Aralıkların Ortalamadan Farkı	
					Düşük	Yüksek
Sosyal Sermaye	11,166	241	0,000	0,3980716	0,327844	0,468300

Not: Tabloda yer alan **t**: t istatistiğini, **sd**: serbestlik derecesini ifade etmektedir.

3.2.2.2. Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Çalışmanın ikinci hipotezi öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoklarında ünvanlarına göre bir farklılık olmadığı savıdır. Bu hipotezi test etmek amacıyla tek yönlü ANOVA testi koşulmuş ve ortaya çıkan sonuçlar aşağıda tablolastırılmıştır.

Tablo 25: Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
2,453	2	239	0,088

Not: Tabloda görülen **p**: anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 25'te görüldüğü üzere tek yönlü ANOVA testinin temel varsayımı olan varyansların homojenliği testi koşulmuş ve p değeri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla

varyanslar homojendir ve koşulan tek yönlü ANOVA testinden elde edilecek sonuçlar oldukça güvenilirdir denebilir.

Tablo 26: Öğretim Üyelerinin Ünvanlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Ünv.	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Düzeyinde Ortalamanın Aralığı		Minimum	Maksimum
					Düşük	Yüksek		
1*	85	3,493627	0,6097174	0,0661331	3,362114	3,625140	1,6667	4,8750
2*	45	3,329630	0,4877623	0,0727113	3,183090	3,476170	1,8333	4,3333
3*	112	3,353051	0,5303289	0,0501114	3,253752	3,452350	1,3750	4,5000
Tplm.	242	3,398072	0,5546040	0,0356513	3,327844	3,468300	1,3750	4,8750

Not: Tabloda görülen Ünv.: akademik ünvanı, 1*: profesörleri, 2*: doçentleri, 3*: yardımcı doçentleri temsil etmektedir.

Öğretim üyelerinin ünvanlarına göre sosyal sermaye stoklarının dağılımı yukarıdaki Tablo 26’da sunulmuştur. Buna göre 1* ile gösterilen profesörlerin (n=85) sosyal sermaye stoğu yaklaşık 3.50 çıkarken, bu skor doçentlerde (2*) yaklaşık 3.33, 3* ile temsil edilen yardımcı doçentlerde (n=112) ise 3.35 olarak ölçülmüştür. Dolayısıyla doğrudan sosyal sermaye skorlarına bakılarak öğretim üyelerinin sosyal sermaye düzeylerinin ünvanlarına göre az da olsa farklılık gösterdiği ifade edilebilir. Dolayısıyla fark olmadığı yönünde öne sürülen sav reddedilebilir.

Tablo 27’de varyans analizi sonuçları görülmektedir. Bu analize göre ise p değeri 0.05 değerinden büyük olduğu için sıfır hipotezi istatistiki olarak reddedilemez. Diğer bir ifadeyle sözü edilen sermaye stoğu akademisyenlerin ünvanlarına göre istatistiki olarak farklılık arz etmemektedir. Dolayısıyla araştırmanın bu ikinci savı istatistiki olarak kabul edilse de skora bakılarak reddedilebilir ve sosyal sermaye düzeyinin ünvanlara göre değiştiği söylenebilir.

Tablo 27: İkinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Guruplar Arası	1,214	2	0,607	1,990	0,139

Gurup İçi	72,914	239	0,305		
Toplam	74,128	241			

3.2.2.3. Öğretim Üyelerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Anket çalışmasından elde edilen verilerle incelenmek istenen üçüncü hipotez öğretim üyelerinin sosyal sermaye düzeylerinin cinsiyet özelliklerine göre değişmediği savıdır. Bu savı test etmek amacıyla bağımsız örnekler t testi uygulanmış ve ortaya çıkan sonuçlar Tablo 28 ve Tablo 29’da analiz edilmiştir.

Tablo 28: Öğretim Üyelerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

	Cinsiyet	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması
Sosyal Sermaye	1*	44	3,333333	0,4455131	0,0671636
	2*	198	3,412458	0,5760359	0,0409371

Not: Tabloda gözlemelenen 1*: kadın akademisyenleri, 2*: erkek akademisyenleri ifade etmektedir.

Tablo 28’de görüldüğü üzere sosyal sermaye düzeyi açısından 1* ile temsil edilen kadın öğretim üyelerinin (n=44) sosyal sermaye stoğu yaklaşık 3.30 iken, bu oran 2* ile temsil edilen erkek akademisyenlerde yaklaşık 3.40’a yükselmiştir. Dolayısıyla sadece ortalama değerlerine bakarak değerlendirme yapılırsa öğretim üyelerinin sosyal sermaye skorları cinsiyet özelliklerine göre çok az da olsa farklılık göstermektedir denebilir. Sözü edilen fark erkek akademisyenler lehine gerçekleşmiştir ve sonuç olarak fark yoktur yönünde öne sürülen sav bu bağlamda reddedilebilir. Ancak bu yönde bir karar vermeden önce elbette ki t testi istatistiklerine de bakılmalıdır. Bu amaçla koşulan test Tablo 29’da ortaya konmuştur.

Tablo 29: Üçüncü Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Levene Varyans Testi		Bağımsız Örnekler t Testi				
	F	p	t	p (çift kuyruk)	Ortalamadan Fark	Standart Hata Farkı	95% Güven Düzeyinde Aralıkların

							Ortalamadan Farkı	
							Düşük	Yüksek
Eşit varyans	2,971	0,086	-0,856	0,393	-0,07912	0,0925	-0,2613	0,1031
Farklı varyans			-1,006	0,318	-0,07912	0,0787	-0,2357	0,0775

Tablo 29’da görüldüğü üzere Levene testi sonuçları varyansların eşit dağıldığını ($p>0.05$) vermektedir. Dolayısıyla parametrik hipotez testlerinin temel varsayımlarından birisi olan varyansların eşit olması koşulu sağlanmıştır.

Bununla beraber incelenmesi gereken bir diğer husus ise t testine ait anlamlılık düzeyi değeridir. Buna göre koşulan bağımsız örnekler t testinin anlamlılık düzeyi (p-çift kuyruk) 0.393 olarak ölçülmüştür ve bu düzey 0.05 seviyesinden büyüktür. Bu sonuca göre, daha önce yalnızca sosyal sermaye skorlarına bakılarak reddedilen, “öğretim üyelerinin sosyal sermaye stokları arasında cinsiyetlerine göre fark yoktur” hipotezi reddedilememektedir. Yani sözü edilen iki gurubun (kadın-erkek) sosyal sermaye stokları arasında istatistiki olarak fark yoktur.

3.2.2.4. Öğretim Üyelerinin Medeni Hallerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Tez çalışmasının dördüncü hipotezi öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğunun medeni hallerine göre değişmediği savı üzerine inşa edilmiştir. Sözü edilen savı test etmek amacıyla yine bağımsız örnekler t testi koşulmuş ve sonuçlar aşağıdaki Tablo 30 ve Tablo 31’de özetlenmiştir.

Tablo 30: Öğretim Üyelerinin Medeni Hallerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

	Medeni Hal	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması
Sosyal Sermaye	1*	193	3,465889	0,5228317	0,0376342
	2*	49	3,130952	0,5996599	0,0856657

Not: Tabloda görülen 1*: evli akademisyenleri, 2*: bekar akademisyenleri ifade etmektedir.

Tablo 31: Dördüncü Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Levene Varyans Testi		Bağımsız Örnekler t Testi					
	F	p	t	p (çift kuyruk)	Ortalamadan Fark	Standart Hata Farkı	95% Güven Düzeyinde Aralıkların Ortalamadan Farkı	
							Düşük	Yüksek
Eşit varyans	1,190	0,276	3,884	0,000	0,3349371	0,08623	0,16506	0,50481
Farklı varyans			3,580	0,001	0,3349371	0,09357	0,14821	0,52166

Tablo 30’da dördüncü hipoteze dair sosyal sermaye skorları görülmektedir. Buna göre 1* ile temsil edilen evli öğretim üyelerinin (n=193) ortalama sosyal sermayesi yaklaşık 3.47 düzeyinde gerçekleşmişken, 2* ile temsil edilen bekar öğretim üyelerinin (n=49) ortalama sosyal sermayesi yaklaşık 3.13 seviyesinde çıkmıştır. Bu skorlara bakarak evli akademisyenlerin bekar akademisyenlere nazaran sosyal sermayelerinin az bir farkla da olsa fazla olduğu söylenebilir.

Bu yargı tek başına skorlara bakarak varılabilecek bir yargı değildir. Bu yargıyı desteklemesi beklenen t testi istatistiklerine de bakılması gerekir. Yine yukarıdaki Tablo 31’de sözü edilen bu testin sonuçları tablolastırılmıştır.

İlk olarak Levene varyans testinin anlamlılık düzeyinin (p) yüksek olduğuna dikkat çekmek gerekir. Zira bu düzeyin 0.05 değerinden düşük olması durumunda eşit olmayan varyans varsayımı gerçekleşecek ve yapılan t testinin “varyansların eşit olması” koşulu sağlanamamış olacaktı. Dolayısıyla bu test için sözü edilen koşul karşılanmıştır (p>0.05).

İkinci olarak koşulan t testinin anlamlılık düzeyine (p-çift kuyruk) bakılmalıdır. Görüldüğü üzere t testinden elde edilen p değeri ‘0.05’ değerinden küçük çıkmıştır. Dolayısıyla test edilen H_0 hipotezi reddedilebilir. Yani öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğu arasında medeni hallerine göre istatistiksel olarak da fark vardır denebilir.

3.2.2.5. Öğretim Üyelerinin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğunun çocuk sahibi olma durumlarına göre değişmediği savı çalışmanın beşinci hipotezini oluşturmaktadır. Bu sava uygun olarak bağımsız örnekler t testi koşulmuştur. Elde edilen sonuçlar bu başlık altında yer alan Tablo 32 ve Tablo 33'te sunulmuştur.

Tablo 32: Öğretim Üyelerinin Çocuk Sahipliğine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

	Çocuk Durumu	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması
Sosyal Sermaye	1*	69	3,200483	0,6081585	0,0732137
	2*	173	3,476879	0,5126856	0,0389788

Not: Tabloda görülen 1*: çocuksuz akademisyenleri, 2*: çocuklu akademisyenleri ifade etmektedir.

Tablo 32'de görüldüğü üzere çocuk sahibi olmayan öğretim üyelerinin (1*) ortalama sosyal sermayesi yaklaşık 3.20 olarak ölçülmüşken, çocuk sahibi olan öğretim üyelerinin (2*) ortalama sosyal sermaye skoru yaklaşık 3.48 olarak ölçülmüştür. Bu durumda denebilir ki çocuk sahibi olan akademisyenlerin sosyal sermaye stoğu çocuk sahibi olmayanlara göre küçük bir farkla da olsa fazladır. Dolayısıyla test edilen savın doğru olmadığı yargısına varılabilir. Sözü edilen yargıya istatistiki olarak da ulaşıp ulaşılmadığı ise aşağıdaki t testi sonuçlarını gösteren Tablo 33'te incelenebilir.

Tablo 33: Beşinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Levene Varyans Testi		Bağımsız Örnekler t Testi					
	F	p	t	p (çift kuyruk)	Ortalamadan Fark	Standart Hata Farkı	95% Güven Düzeyinde Aralıkların Ortalamadan Farkı	
							Düşük	Yüksek
Eşit varyans	2,197	0,140	-3,585	0,000	-0,2763955	0,07709	-0,4283	-0,1245

Farklı varyans			-3,332	0,001	-0,2763955	0,08294	-0,4408	-0,1120
-----------------------	--	--	--------	-------	------------	---------	---------	---------

Levene varyans testinde görüldüğü üzere elde edilen p değeri 0.140 olarak ölçülmüştür. Dolayısıyla t testinin temel varsayımı olan varyansların eşitliği varsayımı karşılanmıştır. Öte yandan test edilen H_0 hipotezinin reddedilip edilmeyeceğiyle ilgili kararı vermek için kullanılacak olan çift kuyruklu p değeri tabloda açıkça görüldüğü üzere “0.00” olarak ölçülmüştür. Bu değer “0.05” değerinden küçük olduğu için sözü edilen hipotez reddedilebilir. Yani daha önce yalnızca sosyal sermaye skorlarına bakılarak varılan yargı istatistiksel olarak da desteklenmiştir.

3.2.2.6. Öğretim Üyelerinin Çalışma Sürelerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Araştırmanın altıncı hipotezi, öğretim üyelerinin, anket çalışmasında elde edilen sosyal sermaye düzeylerinin, çalışma sürelerine göre değişmediği savıdır. Bu savı test etmek amacıyla öncelikle veriler toplanarak örnek sayısına bölünmüş böylece ortalama çalışma süresi (19 yıl) elde edilmiştir. Daha sonra ortalamanın altında çalışma süresine sahip öğretim üyelerine 1, ortalamanın üzerindeki ise 2 değeri atanarak veriler düzenlenmiştir. Son olarak sözü edilen düzenlenmiş verilere bağımsız örnekler t testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki Tablo 34 ve Tablo 35’teki gibi tablolandırılmıştır.

Tablo 34: Öğretim Üyelerinin Mesleki Çalışma Sürelerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

	Çalışma Süresi	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması
Sosyal Sermaye	1*	127	3,344816	0,5379317	0,0477337
	2*	115	3,456884	0,5690056	0,0530600

Not: Tabloda görülen 1*: ortalamanın altında çalışma süresine sahip akademisyenleri, 2*: ortalamanın üzerinde çalışma süresine sahip akademisyenleri ifade etmektedir.

Tablo 35: Altıncı Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Levene Varyans Testi		Bağımsız Örnekler t Testi					
	F	p	t	p (çift kuyruk)	Ortalamadan Fark	Standart Hata Farkı	95% Güven Düzeyinde Aralıkların Ortalamadan Farkı	
							Düşük	Yüksek
Eşit varyans	0,616	0,433	-1,575	0,117	-0,1120678	0,07117	-0,25227	0,02813
Farklı varyans			-1,570	0,118	-0,1120678	0,07137	-0,25268	0,02854

Tablo 34’te görüldüğü üzere 2* ile temsil edilen ortalamadan fazla çalışma süresine sahip olan öğretim üyelerinin sosyal sermaye skoru yaklaşık 3.46 olarak ölçülürken, 1* ile temsil edilen ortalamadan az çalışma süresine sahip akademisyenlerin sosyal sermaye skoru yaklaşık 3.34 olarak ölçülmüştür. Buradan, mesleki çalışma süresi fazla olan akademisyenlerin, az olanlara göre daha yüksek düzeyde sosyal sermayeye sahip oldukları çıkarımını yaparak, bu bölümde öne sürülen sav reddedilebilir.

Diğer yandan Tablo 35’te gözlemlenen çift kuyruklu p anlamlılık değeri 0.05 değerinden büyük çıkmıştır. Bu durumda öğretim üyelerinin çalışma süreleri bakımında sosyal sermaye stoklarında fark olmadığını ifade eden H_0 hipotezini reddetmek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla denebilir ki sosyal sermaye skorları açısından akademisyenlerin çalışma sürelerine göre çok az da olsa bir farklılık mevcutken istatistiksel olarak böyle bir farklılıktan bahsetmek mümkün değildir.

3.2.2.7. Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Durumlarına Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Tez çalışmasına ait hipotezlerden yedincisi, öğretim üyelerinin sosyal sermaye stokları arasında, bir çok araştırmacı ve teorisyen tarafından sosyal sermaye göstergesi olarak da sayılan, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumlarına göre fark olmadığı hipotezidir. Bu savın test edilmesi amacıyla bağımsız örnekler t testi uygulanmıştır. Bu test

uygulanmadan önce, katılımcıların sivil toplum üyeliğini ölçen; “1. Yok, 2. Bir, 3. İki ve 4. Üç veya daha fazla” olmak üzere dört şıktan oluşan veriler, üyeliğin olup olmadığını ölçen “1. Yok” ve “2. Var” olmak üzere iki şıka indirgenmiştir.

Tablo 36’da görüldüğü üzere en az bir sivil topluluğa üye olan öğretim üyelerinin (2*) sosyal sermaye stoğu yaklaşık 3.52 ölçülmüştür. Buna karşın her hangi bir sivil topluluğa üye olmayan öğretim üyelerinin (1*) sosyal sermaye stoğu ise yaklaşık 2.96 olarak ölçülmüştür. Dolayısıyla denebilir ki sivil topluluk üyeliği bağlamında öğretim üyelerinin sosyal sermaye skorları arasında fark vardır. Yani çalışmanın yedinci hipotezi bu sonuçlara bakılarak reddedilmelidir.

Tablo 36: Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluk Üyeliğine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

	Siv. Top. Üyeliği	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması
Sosyal Sermaye	1*	52	2,955128	0,5738519	0,0795789
	2*	190	3,519298	0,4843528	0,0351386

Not: Tabloda görülen **1***: hiçbir sivil topluluğa üyeliği olmayan akademisyenleri, **2***: en az bir sivil topluluğa üyeliği olan akademisyenleri ifade etmektedir.

Tablo 36’nın değerlendirilmesiyle varılan yargı aşağıda görülen Tablo 37’de ortaya konulan sonuçlar tarafından da desteklenmektedir. Çünkü tabloda görüldüğü gibi çift kuyruklu p değeri (0.00), 0.05’ten düşük çıkmış ve yukarıda sözü edilen farkın varlığını savunan H_0 hipotezinin istatistiksel olarak da reddedildiği sonucuna varılmıştır. Bununla beraber t testinin temel varsayımı olan varyansların eşitliği şartı da Levene testiyle elde edile p değerinin (0.213), 0.05 referans değerinden küçük çıkmasıyla karşılanmıştır.

Tablo 37: Yedinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Levene Varyans Testi		Bağımsız Örnekler t Testi					
	F	p	t	p (çift kuyruk)	Ortalamadan Fark	Standart Hata Farkı	95% Güven Düzeyinde Aralıkların Ortalamadan Farkı	
							Düşük	Yüksek

Eşit varyans	1,559	0,213	-7,142	0,000	-0,5641700	0,07899	-0,7198	-0,4086
Farklı varyans			-6,485	0,000	-0,5641700	0,08699	-0,7376	-0,3908

3.2.2.8. Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Düzeylerine Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Teste tabi tutulan sekizinci hipotez “öğretim üyelerinin sivil toplum kuruluşlarına üyelik düzeylerine göre sosyal sermaye stokları arasında fark yoktur” savı üzerine kurulmuştur. Bu iddiayı test etmek üzere tek yönlü ANOVA testi uygulanmış ve sonuçlar aşağıda Tablo 38, Tablo 39, Tablo 40 ve Tablo 41 şeklinde tablolaştırılmıştır.

Tablo 38: Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Boyutuna Göre Sosyal Sermaye Stoğu

Siv. Top.	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Düzeyinde Ortalamanın Aralığı		Minimum	Maksimum
					Düşük	Yüksek		
1*	52	2,955128	0,5738519	0,0795789	2,795367	3,114890	1,3750	4,2083
2*	74	3,304617	0,4136262	0,0480831	3,208788	3,400447	2,0417	3,9583
3*	61	3,558060	0,4428103	0,0566960	3,444651	3,671469	1,9167	4,7500
4*	55	3,765152	0,4955021	0,0668135	3,631199	3,899105	2,3333	4,8750
Tplm.	242	3,398072	0,5546040	0,0356513	3,327844	3,468300	1,3750	4,8750

Not: Tabloda görülen **Siv. Top.:** sivil toplum üyeliğini, **1*:** üyelik olmadığı, **2*:** bir üyeliği, **3*:** iki üyeliği, **4*:** üç veya daha fazla üyeliği temsil etmektedir.

Tablo 38’de görüldüğü gibi, akademisyenlerin üyesi oldukları sivil toplum kuruluşu sayısının tespiti için sorulan soruya 1* ile temsil edilen “yok” yani sıfır cevabını veren öğretim üyelerinin (n=52) sosyal sermayesi yaklaşık 2.96 olarak ölçülmüştür. 2* ile temsil edilen ve “bir üyelik” cevabını veren akademisyenlerin (n=74) sosyal sermayesi yaklaşık 3.30 olarak ölçülürken bu düzey 3* ile temsil edilen “iki üyelik” cevabını veren akademisyenlerde (n=61) yaklaşık 3.56’ya, 4* ile temsil edilen “üç veya daha fazla üyelik” cevabını veren akademisyenlerde (n=55) ise 3.77’ler seviyesine tırmanmıştır. Dolayısıyla

sivil topluluğa üyelik sayısı arttıkça sosyal sermaye skorlarının arttığı gözlemlendiği gibi hipotezin de ileri sürdüğü sosyal sermaye farkı da açıkça görülebilmektedir.

Bununla beraber aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi Levene test istatistiği değeri ($p=0.112$), 0.05'ten büyük olduğu için tek yönlü varyans analizinin temel varsayımı olan varyansların homojen olması koşulunun sağlandığına da dikkat çekmek gerekmektedir.

Tablo 39: Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
2,018	3	238	0,112

Yukarıda doğrudan sosyal sermaye skorlarına bakarak vardığımız yargıyı aşağıdaki tabloya dökülen ANOVA test istatistiği değerleri de desteklemektedir. Zira anlamlılık (p) değeri 0.05 değerinden küçük gerçekleşmiş ve sıfır hipotezi olarak tanımlanan öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoklarında sivil topluluk üyeliği düzeyine göre fark yoktur savı istatistiki olarak reddedilmiştir.

Tablo 40: Sekizinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Guruplar Arası	19,821	3	6,607	28,955	0,000
Gurup İçi	54,307	238	0,228		
Toplam	74,128	241			

Sözü edilen farklılığın, hangi cevap gurupları arasında gerçekleştiği ise Bonferroni ve Tukey ile gerçekleştirilen Post Hoc testlerinin sonucuyla anlaşılmaktadır. Sözü edilen testlerin sonuçları aşağıda tablolştırılmıştır.

Tablo 41: Sekizinci Hipoteze Ait Post Hoc Değerleri

Bağımlı Değişken: Sosyal Sermaye							
	(I) Sivil.Top.	(J) Sivil.Top.	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p	95% Güven Aralığında	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Tukey HSD	1	2	-0,3494889*	0,0864385	0,000	-0,573129	-0,125849
		3	-0,6029319*	0,0901596	0,000	-0,836200	-0,369664
		4	-0,8100233*	0,0923950	0,000	-1,049074	-0,570972
	2	1	0,3494889*	0,0864385	0,000	0,125849	0,573129
		3	-0,2534430*	0,0826086	0,013	-0,467174	-0,039712
		4	-0,4605344*	0,0850427	0,000	-0,680563	-0,240506
	3	1	0,6029319*	0,0901596	0,000	0,369664	0,836200
		2	0,2534430*	0,0826086	0,013	0,039712	0,467174
		4	-0,2070914	0,0888223	0,094	-0,436899	0,022716
	4	1	0,8100233*	0,0923950	0,000	0,570972	1,049074
		2	0,4605344*	0,0850427	0,000	0,240506	0,680563
		3	0,2070914	0,0888223	0,094	-0,022716	0,436899
Bonferroni	1	2	-0,3494889*	0,0864385	0,000	-0,579458	-0,119520
		3	-0,6029319*	0,0901596	0,000	-0,842801	-0,363063
		4	-0,8100233*	0,0923950	0,000	-1,055839	-0,564207
	2	1	0,3494889*	0,0864385	0,000	0,119520	0,579458
		3	-0,2534430*	0,0826086	0,014	-0,473223	-0,033663
		4	-0,4605344*	0,0850427	0,000	-0,686790	-0,234279
	3	1	0,6029319*	0,0901596	0,000	0,363063	0,842801
		2	0,2534430*	0,0826086	0,014	0,033663	0,473223
		4	-0,2070914	0,0888223	0,123	-0,443402	0,029220
	4	1	0,8100233*	0,0923950	0,000	0,564207	1,055839
		2	0,4605344*	0,0850427	0,000	0,234279	0,686790
		3	0,2070914	0,0888223	0,123	-0,029220	0,443402

*. Ortalama fark 0.05 seviyesinde anlamlıdır.

Not: Tabloda görülen **Sivil.Top:** sivil toplum cevap gurubunu, 1: üyelik olmadığı, 2: bir üyeliği, 3: iki üyeliği, 4: üç veya daha fazla üyeliği ifade etmektedir.

3.2.2.9. Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluklara Üyelik Durumlarına Göre Yazdıkları Ortalama Makale Sayısı

Sivil toplum kuruluşlarına üyelik bir çok teorisyen ve araştırmacı tarafından sosyal sermaye göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bununla beraber yıllık ortalama makale sayısı, bu çalışmada, sosyal sermaye ile ilişkisi ölçümlenen akademik verimliliğin temel

göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu gösterge, öğretim üyelerinin anket çalışması sırasında elde edilen toplam makale sayısı, meslekteki çalışma sürelerine bölünerek elde edilmiş ve bu sayede mesleki çalışma süresinin makale sayısı üzerindeki etkisi ortadan kaldırılarak daha objektif bir veri seti elde edilmiştir.

Bu varsayımlardan hareketle çalışmanın dokuzuncu hipotezi, öğretim üyelerinin sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumlarına göre yıllık ortalama makale sayısında bir fark yoktur savı temelinde oluşturulmuştur. Bu savı test etmek amacıyla tıpkı yedinci hipotezde olduğu gibi öncelikle veriler sivil toplum kuruluşuna üyelik vardır veya yoktur şeklinde iki guruba ayrılarak düzenlenmiştir. Daha sonra da hipotezin test edilmesi için bağımsız örnekler t testi koşulmuştur. Elde edilen sonuçlar bölümün devamında tablolastırılmıştır.

Tablo 42: Öğretim Üyelerinin Sivil Topluluk Üyeliğine Göre Yıllık Ortalama Makale Sayısı

	Siv. Top. Üyeliği	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması
Ortalama Makale	1*	52	1,263077	1,4839237	0,2057832
	2*	190	1,982263	1,3391617	0,0971530

Not: Tabloda görülen **1***: hiçbir sivil topluluğa üyeliği olmayan akademisyenleri, **2***: en az bir sivil topluluğa üyeliği olan akademisyenleri ifade etmektedir.

Yukarıdaki Tablo 42’de görüldüğü üzere 1* ile temsil edilen hiçbir sivil topluluğa üyeliği olmayan öğretim üyelerinin (n=52) yıllık ortalama makale sayısı yaklaşık 1.26 iken, bu değer, yine tabloda 2* ile gösterilen ve en az bir sivil topluluğa üyeliği bulunan öğretim üyelerinde (n=190) ise yaklaşık 1.98 olarak gerçekleşmiştir. Bu skorlara bakılarak öğretim üyelerinin yıllık ortalama makale sayıları arasında sivil topluluklara üyelik durumuna göre fark vardır yorumu yapılabilir. Yani dokuzuncu hipotezin ortaya attığı sav bu skorlara göre reddedilebilir. Bu yargı istatistiki olarak da desteklenmektedir. Koşulan t testinin sonuçları ve yorumları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tablo 43: Dokuzuncu Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Levene Varyans Testi		Bağımsız Örnekler t Testi					
	F	p	t	p (çift kuyruk)	Ortalamadan Fark	Standart Hata Farkı	95% Güven Düzeyinde Aralıkların Ortalamadan Farkı	
							Düşük	Yüksek
Eşit varyans	3,346	0,069	-3,351	0,001	-0,7191862	0,21460	-1,14193	-0,296445
Farklı varyans			-3,160	0,002	-0,7191862	0,22756	-1,17249	-0,265881

Tablo 43’te gözlemlendiği üzere öncelikle Levene varyans eşitliği testinde elde edilen p değeri 0.05’ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla t testinin temel varsayımı olan varyansların eşitliği şartı karşılanmış ve t testinin uygun olduğu anlaşılmıştır.

İkinci olarak, hipotezin test edilmesi sonucunda çift kuyruklu p anlamlılık değerinin 0.001 ile sıfıra yakın olduğu tabloda net bir şekilde görülmektedir. Bu değer 0.05’ten küçük olduğu için test edilen sıfır hipotezi istatistiki olarak reddedilmek durumundadır. Yani öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısında sivil topluluklara üyelik durumlarına göre istatistiksel olarak da anlamlı bir fark vardır denebilir.

3.2.2.10. Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğuna Göre Yazdıkları Ortalama Makale Sayısı

Çalışmanın onuncu ve aynı zamanda en önemli hipotezi öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısına pozitif yönde etkisi olduğu savı üzerine kurulmuştur. Bu sav bu tez çalışmasının da ortaya çıkış amacıdır aynı zamanda. Dolayısıyla bu hipotez, çalışmanın temel hipotezidir denebilir.

Bu hipotezin test edilebilmesi için tahmin edilen basit doğrusal regresyon modeli şu şekilde kurulmuştur:

$$\hat{y} = \beta_0 + \beta_1 * x \quad (1)$$

Buna göre $\hat{y}$ tahmin edilen ortalama makale sayısını (bağımlı değişken) gösterirken β_0 ve β_1 hipotezin doğruluğunu ölçmeye yarayacak olan regresyon parametrelerini (katsayılar) ve x ise sosyal sermaye stoğunu (bağımsız değişken) temsil etmektedir. Oluşturulan bu regresyon modelini tahminlemek için doğrusal regresyon analizi yapılmış ve ortaya çıkan sonuçlar aşağıda tablolastırılmıştır.

Tablo 44: Onuncu Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

Bağımlı Değişken: Ortalama Makale Sayısı					
	Karelerin Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Regresyon Mod.	53,001	1	53,001	30,332	0,000
Hata Terimleri	419,363	240	1,747		
Toplam	472,364	241			
Bağımsız Değişken: Sosyal Sermaye Stoğu					

Oluşturulan regresyon modelinin bir bütün olarak anlamlı olup olmadığının test edildiği Tablo 44'te görüldüğü üzere p değeri 0.05'ten küçük gerçekleşmiştir. Dolayısıyla yıllık ortalama makale sayısının yani bir başka deyişle akademik verimliliğinin öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğuyla açıklandığı bu regresyon modeli istatistiki olarak anlamlıdır.

Regresyon modelinin doğru kurulduğuna dair veriler elde edildikten sonra, oluşturulan model tahminlenmiş ve elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 45'te sunulmuştur.

Tablo 45: Öğretim Üyelerinin Sosyal Sermaye Stoğuna Göre Yıllık Ortalama Makale Sayısı

Regresyon Modeli		Standartlaşmamış Katsayılar		Standartlaşmış Katsayılar	t	p
		β	Std. Hata	Beta		
(1)	Sabit Terim (β_0)	-1,046	0,529		-1,978	0,049

	Sosyal Sermaye (β_1)	0,846	0,154	0,335	5,507	0,000
--	--	--------------	-------	-------	-------	--------------

Tablo 45’te görüldüğü üzere bağımsız değişken katsayısı (β_1) 0.846 olarak ölçülmüştür. Yani oluşturulan regresyon modelinde sosyal sermaye açıklayan değişkeninin ortalama makale açıklanan değişkeni üzerinde pozitif yönde 0.846 birimlik bir etkisi söz konusudur. Bir diğer değişle öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoklarında yaşanacak 1 birimlik artış, yıllık ortalama makale sayısını yaklaşık 0.8 birim artıracaktır. Anlamlılık düzey değeri (p) 0.000 olarak ölçümlenmesi de bu sonucu istatistiki olarak desteklemiştir. Dolayısıyla tez çalışmasının ileri sürdüğü temel hipotez kabul edilmiştir.

Son olarak bu pozitif ilişkinin seviyesini aşağıdaki Tablo 46’da verilmiştir. Görüldüğü üzere R^2 ile gösterilen determinasyon katsayısı 0.112 olarak ölçülmüştür. Bu katsayı regresyon modelindeki bağımlı değişkenin yüzde kaçının bağımsız değişken tarafın açıklandığını gösterir ve görüldüğü gibi oldukça düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir. Bağımsız değişkenin açıklayıcılık kuvvetinin düşük olması bir sorun olmakla birlikte çalışmada öne sürülen hipotez bağlamında negatif bir etkisi söz konusu değildir. Zira çalışmada öne sürülen hipotez bu yönde pozitif bir ilişkinin varlığı savı üzerine kurulmuştur ve bu hipotez istatistiki olarak reddedilememektedir.

Tablo 46: Modelin Determinasyon Katsayısı Değeri

Regresyon Modeli	R	R^2	Düzeltilmiş R^2	Tahminin Std. Hatası
(1)	0,335	0,112	0,109	1,3218723

3.2.2.11. Öğretim Üyelerinin Genel Güven Düzeylerine Göre Yazdıkları Ortalama Makale Sayısı

Tez çalışmasının onbirinci hipotezi öğretim üyelerinin ankette yer alan “insanlara güvenirim” yargısına katılım düzeylerine göre yazdıkları ortalama makale sayısında bir değiştiği savı üzerine kurulmuştur. Katılımcı öğretim üyeleri sözü edilen yargıya katılıp katılmadıklarını (1) hiç katılmıyorumdan, (5) tamamen katılıyorum kadar değişen beş şıktan birini seçmek suretiyle belirtmişlerdir. Bu seçimlere göre yazılan ortalama makale

sayısının değişip değişmediği tek yönlü ANOVA testiyle sınanmış ve elde edilen bulgular aşağıda tabloleştirilmiştir.

Tablo 47: Öğretim Üyelerinin Genel Güven Düzeyine Göre Ortalama Makale Sayısı

Gen. Güv.	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Düzeyinde Ortalamanın Aralığı		Minimum	Maksimum
					Düşük	Yüksek		
1*	3	1,080000	0,5428628	0,3134220	-0,268546	2,428546	0,6500	1,6900
2*	15	0,908667	0,5224785	0,1349034	0,619328	1,198006	0,2900	2,3800
3*	61	1,373934	1,4739338	0,1887179	0,996442	1,751426	0,0000	11,0000
4*	140	1,968786	1,2907660	0,1090896	1,753096	2,184475	0,2400	8,1100
5*	23	2,869565	1,5279204	0,3185934	2,208843	3,530288	0,0000	6,7600
Tplm.	242	1,827727	1,4000060	0,0899958	1,650448	2,005006	0,0000	11,0000

Not: Tabloda görülen **Gen. Güv.:** genel güven düzeyini, **1*:** hiç katılmıyorum, **2*:** katılmıyorum, **3*:** kararsızım, **4*:** katılıyorum, **5*:** tamamen katılıyorum cevaplarını temsil etmektedir.

Tablo 47’de görüldüğü üzere öğretim üyelerinin genel güven düzeyinin ölçülmeye çalışıldığı bu anket sorusuna 1* ile temsil edilen hiç katılmıyorum yanıtını veren yani genel olarak insanlara hiç güvenmediğini ifade eden öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale değeri 1.08 olarak ölçülmüştür. Bu oran insanlara güvenmediğini belirten (2*) öğretim üyelerinde biraz azalmakla birlikte (Ort.=0.9087) yanıtlar kararsızımdan (3*) tamamen katılıyorduma (5*) doğru gittikçe yıllık ortalama makale sayısı da yaklaşık 1.37’den yaklaşık 2.83’e kadar artmaktadır. Buna göre denebilir ki genel güven düzeyi arttıkça yıllık ortalama makale sayısı da artmaktadır. Bu yargı çalışmanın onbirinci hipotezini destekler niteliktedir.

Tablo 48: Varyansların Homojenliği Testi

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
1,793	4	237	0,131

Tek yönlü ANOVA testinin temel varsayımlarından birisi bilindiği üzere varyansların eşit olduğudur. Tablo 48’de görüldüğü üzere Levene anlamlılık değeri 0.131

olarak gerçekleşmiş ve 0.05'ten büyük çıkmıştır. Dolayısıyla varyansların homojenliği koşulu sağlanmıştır denebilir.

Tablo 49'da ise daha önce öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısında genel güven düzeylerine göre fark olduğuna dair ulaşılan yargının istatistiksel olarak doğru olup olmadığı test edilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi ANOVA test istatistiği ($p < 0.05$) sözü edilen yargıyı desteklemektedir. Yani yazılan yıllık ortalama makale sayısında genel güven düzeyine göre fark yoktur şeklinde kurulan H_0 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 49: Onbirinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Guruplar Arası	54,659	4	13,665	7,753	0,000
Gurup İçi	417,705	237	1,762		
Toplam	472,364	241			

Yukarıda istatistiki olarak kanıtlanan farklılığın hangi cevap gurupları arasında gerçekleştiğini Bonferroni ve Tukey testlerinin Tablo 50'de gösterilen sonuçlarına bakarak değerlendirmek mümkündür.

Tablo 50: Onbirinci Hipoteze Ait Post Hoc Değerleri

Bağımlı Değişken: Ortalama Makale							
	(I) Gen. Güv.	(J) Gen. Güv.	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p	95% Güven Aralığında	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Tukey HSD	1	2	0,1713333	,8396349	1,000	-2,136734	2,479401
		3	-0,2939344	,7850999	0,996	-2,452091	1,864222
		4	-0,8887857	,7746470	0,781	-3,018208	1,240637
		5	-1,7895652	,8149343	0,185	-4,029733	0,450603
	2	1	-0,1713333	,8396349	1,000	-2,479401	2,136734
		3	-0,4652678	,3826104	0,742	-1,517023	0,586488
		4	-1,0601190*	,3606755	0,029	-2,051578	-0,068660
		5	-1,9608986*	,4405982	0,000	-3,172056	-0,749741
	3	1	0,2939344	,7850999	0,996	-1,864222	2,452091
		2	0,4652678	,3826104	0,742	-0,586488	1,517023

		4	-0,5948513*	,2036712	0,031	-1,154722	-0,034981
		5	-1,4956308*	,3248413	0,000	-2,388585	-0,602676
	4	1	0,8887857	,7746470	0,781	-1,240637	3,018208
		2	1,0601190*	,3606755	0,029	0,068660	2,051578
		3	0,5948513*	,2036712	0,031	0,034981	1,154722
		5	-0,9007795*	,2986939	0,024	-1,721857	-0,079702
	5	1	1,7895652	,8149343	0,185	-0,450603	4,029733
		2	1,9608986*	,4405982	0,000	0,749741	3,172056
		3	1,4956308*	0,3248413	0,000	0,602676	2,388585
		4	0,9007795*	0,2986939	0,024	0,079702	1,721857
Bonferroni	1	2	0,1713333	0,8396349	1,000	-2,207819	2,550486
		3	-0,2939344	0,7850999	1,000	-2,518559	1,930690
		4	-0,8887857	0,7746470	1,000	-3,083791	1,306220
		5	-1,7895652	0,8149343	0,291	-4,098727	0,519597
	2	1	-0,1713333	0,8396349	1,000	-2,550486	2,207819
		3	-0,4652678	0,3826104	1,000	-1,549416	0,618880
		4	-1,0601190*	0,3606755	0,036	-2,082113	-0,038125
		5	-1,9608986*	0,4405982	0,000	-3,209358	-0,712439
	3	1	0,2939344	0,7850999	1,000	-1,930690	2,518559
		2	0,4652678	0,3826104	1,000	-0,618880	1,549416
		4	-0,5948513*	0,2036712	0,038	-1,171965	-0,017738
		5	-1,4956308*	0,3248413	0,000	-2,416087	-0,575175
	4	1	0,8887857	0,7746470	1,000	-1,306220	3,083791
		2	1,0601190*	0,3606755	0,036	0,038125	2,082113
		3	0,5948513*	0,2036712	0,038	0,017738	1,171965
		5	-0,9007795*	0,2986939	0,028	-1,747145	-0,054414
	5	1	1,7895652	0,8149343	0,291	-0,519597	4,098727
		2	1,9608986*	0,4405982	0,000	0,712439	3,209358
		3	1,4956308*	0,3248413	0,000	0,575175	2,416087
		4	0,9007795*	0,2986939	0,028	0,054414	1,747145

*. Ortalama fark 0.05 seviyesinde anlamlıdır.

Not: Tabloda görülen **Gen.Güv.:** genel güven cevap gurubunu, **1:** hiç katılmıyorum, **2:** katılmıyorum, **3:** kararsızım, **4:** katılıyorum, **5:** tamamen katılıyorum cevaplarını ifade etmektedir.

3.2.2.12. Öğretim Üyelerinin Mesleki Güven Düzeylerine Göre Yazdıkları Ortalama Çok Yazarlı Makale Sayısı

Çalışmanın anket uygulaması aşamasında öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğunu ölçmeye yönelik derlenen bilgilerden birisi de akademisyenlerin meslektaşlarına güven düzeyidir. Ankette yer alan “meslektaşlarıma güvenirim” yargısına katılım düzeyinin yıllık ortalama çok yazarlı makale sayısına etkisi olup olmadığı bu başlık altında incelenen onikinci hipotezin konusunu oluşturmaktadır. Bu hipotezin sınanması amacıyla

elde edilen ve düzenlenen verilere tek yönlü ANOVA testi koşulmuştur. Elde edilen bulgular bölümün devamındaki Tablo 51 ve Tablo 52’de tablolatırılmıştır.

Tablo 51’de görüldüğü üzere cevap guruplarına göre yıllık ortalama çoklu makale sayısı değişiklik arz etmektedir. Buna göre meslektaşlarına en az güven duyan (1*) akademisyenlerin yıllık ortalama çok yazarlı makale sayısı yaklaşık 0.69 olarak gerçekleşmişken, bu değer akademisyenlerin meslektaşlarına güven düzeyi arttıkça kademe kademe artmış ve meslektaşlarına en çok güvenen (5*) öğretim üyelerinin çok yazarlı makale sayısı yıllık ortalama 1.70 düzeyinde ölçümlenmiştir. Bu sonuçlar akademisyenlerin yazdıkları yıllık ortalama çok yazarlı makale sayısında meslektaşlarına duydukları güven düzeyine göre farklılık oluştuğunu açıkça gözler önüne sermiştir.

Tablo 52’de ise yukarıda varılan yargının istatistiksel olarak da doğru bir yargı olduğunu yani öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama çok yazarlı makale sayısında meslektaşlarına güven düzeylerine göre bir fark yoktur şeklinde kurulan H_0 hipotezi reddedilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 51: Öğretim Üyelerinin Mesleki Güven Düzeyine Göre Çok Yazarlı Makale Sayısı

Mes. Güv.	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Düzeyinde Ortalamanın Aralığı		Minimum	Maksimum
					Düşük	Yüksek		
1*	9	0,688001	0,2255501	0,0751834	0,514628	0,861374	0,2683	0,9714
2*	27	1,030239	1,8959064	0,3648674	0,280243	1,780235	0,0000	10,0000
3*	72	0,823876	0,4557167	0,0537067	0,716788	0,930964	0,0500	2,2857
4*	122	1,380599	1,2381799	0,1120995	1,158668	1,602529	0,0000	8,1111
5*	12	1,698036	0,9962053	0,2875797	1,065077	2,330995	0,0000	3,4583
Tplm.	242	1,165855	1,1613150	0,0746522	1,018801	1,312909	0,0000	10,0000

Not: Tabloda görülen **Mes. Güv.:** mesleki güven düzeyini, **1*:** hiç katılmıyorum, **2*:** katılmıyorum, **3*:** kararsızım, **4*:** katılıyorum, **5*:** tamamen katılıyorum cevaplarını temsil etmektedir.

Tablo 52: Onikinci Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Guruplar Arası	19,997	4	4,999	3,884	0,004
Gurup İçi	305,029	237	1,287		
Toplam	325,025	241			

3.2.2.13. Öğretim Üyelerinin Tek Başına Makale Yazma Tutumlarına Göre Yazdıkları Ortalama Tek Yazarlı Makale Sayısı

Araştırmanın onüçüncü ve sonuncu hipotezi öğretim üyelerinin tek başına makale yazma tercihlerine göre yazdıkları yıllık ortalama tek yazarlı makale sayısında fark yoktur şeklinde kurulmuştur. Tıpkı bir önceki hipotezi test ederken olduğu gibi bu hipotezi de test ederken tek yönlü ANOVA yöntemi uygulanmış ve sonuçlar aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 53: Öğretim Üyelerinin Mesleki Güven Düzeyine Göre Çok Yazarlı Makale Sayısı

Tek. Mak. Ter.	n	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Düzeyinde Ortalamanın Aralığı		Minimum	Maksimum
					Düşük	Yüksek		
1*	46	0,768208	0,9113623	0,1343730	0,497567	1,038850	0,0000	4,4400
2*	85	0,627467	0,6446973	0,0699272	0,488409	0,766525	0,0000	2,6957
3*	43	0,715360	0,7071907	0,1078456	0,497719	0,933001	0,0000	2,5417
4*	42	0,565954	0,3244942	0,0500705	0,464834	0,667073	0,0000	1,1905
5*	26	0,652262	0,6476507	0,1270148	0,390671	0,913854	0,0000	2,5000
Tplm.	242	0,661825	0,6732299	0,0432769	0,576576	0,747074	0,0000	4,4400

Not: Tabloda görülen **Tek. Mak. Ter.:** tek yazarlı makale yazma tutumu düzeyini, **1*:** hiç katılmıyorum, **2*:** katılmıyorum, **3*:** kararsızım, **4*:** katılıyorum, **5*:** tamamen katılıyorum cevaplarını temsil etmektedir.

Tablo 54: Onüçüncü Hipoteze Ait Test İstatistiği Değerleri

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalamanın Karesi	F	p
Guruplar Arası	1,133	4	0,283	0,621	0,648
Gurup İçi	108,098	237	0,456		
Toplam	109,230	241			

Tablo 53’te görüldüğü üzere öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama tek yazarlı makale sayısında, ankette yer alan “tek yazarlı makale yazmayı tercih ederim” yargısına katılım düzeylerine göre küçük farklılıklar olmakla birlikte bu farklar anlamlı bir değişimi ifade etmemektedir. Zira Tablo 54’teki p değerinin 0.05’ten büyük olarak ölçümlendiği için H_0 hipotezi reddedilememektedir. Son olarak çalışmanın test edilen tüm hipotezleri ve ulaşılan sonuçlar aşağıdaki Tablo 55’te özetlenmiştir.

Tablo 55: Hipotezler ve Sonuçları Özet Tablosu

Hipotez		Sonuç
1. Hipotez	Öğretim üyelerinin sosyal sermayesi yüksektir.	Kabul
2. Hipotez	Öğretim üyelerinin akademik ünvanlarına göre sosyal sermayelerinde fark yoktur.	Kabul
3. Hipotez	Öğretim üyelerinin cinsiyet özelliklerine göre sosyal sermayelerinde fark yoktur.	Kabul
4. Hipotez	Öğretim üyelerinin medeni hallerine göre sosyal sermayelerinde fark yoktur.	Red
5. Hipotez	Öğretim üyelerinin çocuk sahibi olup olmamalarına göre sosyal sermayelerinde fark yoktur.	Red
6. Hipotez	Öğretim üyelerinin mesleki tecrübelerine göre sosyal sermayelerinde fark yoktur.	Kabul
7. Hipotez	Öğretim üyelerinin sivil topluluklara üye olup olmamalarına göre sosyal sermayelerinde fark yoktur.	Red
8. Hipotez	Öğretim üyelerinin sivil topluluklara üyelik düzeylerine göre sosyal	Red

	sermayelerinde fark yoktur.	
9. Hipotez	Öğretim üyelerinin sivil topluluklara üye olup olmamalarına göre yazdıkları yıllık ortalama makale sayısında fark yoktur.	Red
10. Hipotez	Öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısına pozitif yönlü bir etkisi yoktur.	Red
11. Hipotez	Öğretim üyelerinin yıllık ortalama makale sayısında genel güven düzeyine göre fark yoktur.	Red
12. Hipotez	Öğretim üyelerinin yıllık ortalama çok yazarlı makale sayısında mesleki güven düzeylerine göre fark yoktur.	Red
13. Hipotez	Öğretim üyelerinin yıllık ortalama tek yazarlı makale sayısında tek başına makale yazma tutumu düzeylerine göre fark yoktur.	Kabul

3.2.3. Anket Çalışmasına Ait Regresyon Analizleri

Çalışmanın anket uygulamasında katılımcılara 10 tanesi demografik olmak üzere toplam 34 soru yöneltilmiştir. Katılımcı akademisyenlerin sosyal sermayelerinin ölçülmesi amacıyla yönlendirilen 24 soruluk ölçek bir bütün olarak ele alındığında önceki bölümlerde sunulan sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu bölümde ise çalışmanın konusu gereği akademik verimliliği etkileyen sosyal sermaye unsurları ayrı ayrı incelenmiş ve akademik verimliliğe bireysel olarak ne düzeyde etki ettikleri regresyon analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar ise aşağıdaki Tablo 56’da ortaya konmuştur.

Tablo 56: Anket Sorularına Ait Regresyon Analizi Sonuçları

	Yargı	β	p (β)	P (ANOVA)	R ²
1	İnsanlara güvenirim.	0,587	,000	,000	.107
2	Meslektaşlarıma güvenirim.	0,450	,000	,000	,082
3	Bölge halkına güvenirim.	0,456	,000	,000	,071
4	Tanıdığım insanlar bana güvenir.	0,397	,003	,003	,036
5	Kamu kurumlarına (eğitim, sağlık, güvenlik) güvenirim.	0,625	,000	,000	,110

6	Sivil Toplum Kuruluşlarına güvenirim.	0,517	,000	,000	,096
7	Medyaya güvenirim.	0,497	,000	,000	,097
8	Çalıştığım kuruma güvenirim.	0,402	,001	,001	,042
9	Farlı din, ırk, mezhep veya siyasi görüşe sahip olduğunu bildiğim birine güvenirim.	0,328	,006	,006	,031
10	Meslektaşlarımla güncel konulardaki fikirlerimi rahatça paylaşıyorum.	0,251	,035	,035	,018
11	Meslektaşlarımla siyasi konulardaki fikirlerimi rahatça paylaşıyorum.	0,243	,005	,005	,032
12	Ailem ile akşam yemek sofrasında buluşuruz.	0,225	,028	,028	,020
13	Akrabalarım ile sık sık görüşürüz.	0,190	,042	,042	,017
14	Arkadaşlarımla sık sık görüşürüz.	0,241	,015	,015	,024
15	Meslektaşlarımla iş dışında sık sık görüşürüz.	0,276	,004	,004	,035
16	Çevremde herhangi kişisel sorunumu rahatça paylaşp fikir danışabileceğim kimselere kolayca ulaşabilirim.	0,205	,050	,050	,016
17	Üniversitede veya fakültede beni de ilgilendirebilecek bir durum (karar, tartışma vb.) olduğunda arkadaşlarımla bunu resmi olmayan yollarla bana iletirler.	0,247	,010	,010	,027
18	Üniversitede veya fakültede beni de ilgilendiren bir durum (karar, toplantı vb.) olduğunda dekanlık veya bölüm başkanlığı bunu resmi yollarla bana iletirler.	0,149	,186	,186	,007
19	Kurumumda, üniversite veya fakülte ile ilgili sorunların tartışıldığı toplantılar düzenlenir.	0,312	,001	,001	,047
20	Sinema, konser gibi sosyal etkinliklere sık sık katılırım.	0,231	,009	,009	,028

21	Yoksullar, özürlüler veya yaşlılar için düzenlenen yardım faaliyetlerine bizzat katılıyorum.	0,280	,001	,001	,047
22	Kalabalık sosyal etkinlik ve toplantılardan keyif alırım.	0,302	,001	,001	,049
23	Bilgisi daha az olsa da yakın arkadaşım ile makale yazmayı, daha az tanıdığım bir meslektaşım ile makale yazmaya tercih ederim.	0,183	,028	,028	,020
24	Tek başıma makale yazmayı, ortak yazarlı makale yazmaya tercih ederim.	-0,312	,000	,000	,080

Tablo 56’da görüldüğü üzere anketin ihtiva ettiği yargıların akademik verimlilik üzerine etkisi beklenildiği gibi çeşitli düzeylerde gerçekleşmiştir. Anketin ilk yargısı katılımcı akademisyenlerin insanlara olan genel güven düzeyini ölçmeye yönelik oluşturulmuştur. Buna göre akademisyenlerin bu yargıya katılım düzeylerinin akademik verimliliğe pozitif yönlü ($\beta = 0,587$) bir etkisi olduğu ve bu sonucun istatistiki olarak da anlamlı olduğu ($p = 0,000$) görülmektedir. Ancak determinasyon katsayısının (R^2) diğer değişkenlere oranla yüksek olmasına karşın düşük çıkmıştır. Buna göre “insanlara güvenirim” yargısının akademik verimliliği açıklama oranı yaklaşık % 11 olarak ölçülmüştür.

Anket çalışmanın bir diğer ilginç yargısı “meslektaşlarıma güvenirim” yargısıdır. Yapılan regresyon analizine göre bu yargının da akademik verimliliğe yine bir önceki yargı olan “insanlara güvenirim” yargısına benzer şekilde pozitif yönlü etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. İstatistiksel olarak da anlamlı olan bu sonuca göre “meslektaşlarıma güvenirim” yargısının akademik verimliliği açıklama oranı ise yaklaşık % 8 gibi düşük bir oran olarak ölçülmüştür.

Sözü edilen iki yargının akademik verimliliği anketin bütünüyle benzer şekilde etkilemesinin temel nedeni sosyal sermaye ölçümü için kullanılan temel olgunun güven olgusu olmasıdır. Güven olgusu ilişkilerin temelinde yatan unsur olarak sosyal sermayenin yapısını oluşturmaktadır. Hal böyle iken anket çalışmasının dokuzuncu sorusuna kadar

olan temel güven sorularının akademik verimliliğe etkisi beklendiği üzere nispeten yüksek çıkmıştır. Bununla birlikte temel güven ile ilgili yargıların akademik verimliliği açıklama oranları da yine anketin diğer yargılarına oranla dikkat çekici bir şekilde yüksek gerçekleşmiştir.

Bir başka ilgi çekici nokta ise anketin yirmidördüncü ve son yargısı olan “tek başıma makale yazmayı ortak yazarlı makale yazmaya tercih ederim” yargısına katılım düzeyinin akademik verimliliğe negatif yönde etki etmesidir. Bu yargının bağımlı değişkeni açıklama oranı da nispeten yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla diğer yargılar arasından akademik verimliliği ters yönlü etkileyen kuvvetli bir yargı olarak sıyrıldığı görülmektedir. Bu durum göstermektedir ki tek başıma makale yazmayı tercih eden akademisyenlerin genel olarak makale yazmak konusunda eğilimleri oldukça düşüktür. Bunun sebebi olarak güven temelinde akademik ilişkileri zayıf olan öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinin düşük olması ve bu durumun da akademik verimliliğe yani yıllık ortalama makale sayısına olumsuz etki etmesi gösterilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada sosyal sermaye kavramının geçmişten bugüne oluşum ve gelişim süreci incelenmiş ve kavrama ait yaklaşımlar ve tartışma konuları ortaya konmuştur. Bu yapılırken kavramın görece yeni olması dolayısıyla gerek kavramsallaştırma gerekse böylesi bir istatistiki çalışma için gerekli olan ölçümlendirme konularında var olan güçlükler göz ardı edilmemiştir. Bunun için kavramın tüm yönleri ele alınmış ve kavrama dair, zaman zaman birbirinin aksini söylese de, ortaya koyulan tüm fikirler incelenmiştir. Sonuç olarak günümüzde kavramın gelişim sürecini tamamladığı pek söylenemese de anlamsal olarak temel bir uzlaşa olduğu görülmektedir.

Çalışmanın amacı Karadeniz Teknik Üniversitesi'ndeki profesör, doçent ve yardımcı doçent ünvanına sahip öğretim üyelerinin sosyal sermaye stoğunun ortaya çıkarılması ve bunun sözü edilen öğretim üyelerinin akademik verimliliğine etkisinin olup olmadığını incelemektir. Bunun için sözü edilen üniversitedeki öğretim üyeleriyle elektronik posta yoluyla anket uygulaması yapılmış ve elde edilen veriler Ardahan Üniversitesi anket sistemi ile demografik olarak, SPSS 20.0 paket programı ile de öne sürülen 13 hipotez istatistiki olarak değerlendirilmiştir.

Ankete katılan ve değerlendirmeye alınan 242 öğretim üyesinin 85'i profesör (%35), 45'i doçent (%19) ve 112'si ise yardımcı doçent (%46) olmuştur. Yine bu katılımcıların 44'ü kadın (%18) iken 198'i erkek (%82) akademisyendir. Sözü edilen bu cinsiyet oranları akademik ünvan düştükçe kadın akademisyenler lehine değişmektedir. Bunun nedeni olarak günümüzde kadınların her alanda olduğu gibi akademisyenlikte de işgücüne katılımının artması gösterilebilir. Yeni nesil akademisyenlerde kadın-erkek oranının birbirine oldukça yakın olduğu da bir başka gözlem olarak dikkat çekmektedir.

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde sıralanan ve çeşitli istatistiki testlere koşulan 13 hipotezin sonuçlarına göre, öncelikle Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde görev alan akademik personelin sosyal sermaye stoğu ortalamadan yüksektir denebilir. Bununla beraber sözü edilen akademisyenlerin ünvanlarına göre bakıldığında ise profesörlerin

sosyal sermaye stoğunun diğer iki ünvana göre daha yüksek çıktığı gözlemlenmektedir. Ancak akademisyenlerin ünvanlarına göre sosyal sermayelerinde fark olmadığına dair ortaya atılan ve test edilen sıfır hipotezi istatistiki olarak reddedilememektedir.

Cinsiyet özelliklerine göre sosyal sermaye skorlarına bakıldığında ise erkek akademisyenler lehine bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ancak burada ortaya çıkan fark istatistiki olarak anlamlı bir fark değildir. Bir başka testin sonucuna göre evli akademisyenlerin sosyal sermaye stoğu bekarlara göre yüksek çıkarken aynı şekilde çocuğu olan akademisyenlerin de olmayanlara göre sosyal sermaye düzeyleri daha yüksek ölçümlenmiştir. Her iki sonucun da istatistiki olarak anlamlı olması dikkate değerdir. Buna göre evlenmenin ve çocuk sahibi olmanın sosyal sermayeyi artırdığı yorumu yapılabilir.

Evliliğin ve çocuk sahibi olmanın sosyal sermayeyi artırmasının sebebi olarak evli ve çocuk sahibi olan akademisyenlerin ev içerisinde sorgusuz güven esaslı, gönüllü, kaçınılmaz ve sürekli bir iletişim ortamına sahip olmaları nedeniyle ev dışında da sosyalleşmeye daha yatkın olmaları ve çoğu zaman da eş ve çocukları sebebiyle yeni insanlarla tanışmak durumunda kalıp iletişim ağlarını genişletmeleri gösterilebilir. Bu sonuçların tüm toplumu kapsayan geniş çaplı araştırmalarla desteklenmesi şartıyla, evlenmenin ve çocuk sahibi olmanın teşvik edilmesi sosyal sermaye oluşumu adına yararlı olabilir. Bu konuda üniversite ve fakülte yönetimleri aileler için sosyal imkanları artırarak, kampüs alanı içerisinde eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerini yaygınlaştırarak ve fakültelerde kreş imkanları sunarak özellikle çocuklu akademisyenler için çalışma hayatını kolaylaştırabilirler.

Yapılan bir başka analizde ise öğretim üyelerinin çalışma sürelerinin ortalaması 19 yıl olarak ölçülmüş ve bu çalışma süresinin üstünde çalışma süresine sahip öğretim üyelerinin sosyal sermayesinin diğerlerine göre az bir farkla da olsa yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bununla beraber en az bir sivil toplum kuruluşuna üye olan akademisyenlerin hiçbir sivil toplum kuruluşuna üye olmayan akademisyenlere oranla açık arayla daha yüksek sosyal sermaye stoğuna sahip olduğu da yapılan testlerde ortaya çıkmış, aynı zamanda üyesi olunan sivil topluluk sayısının artışıyla sosyal sermaye stoğunun da arttığı yine bir başka hipotez testinde ölçümlenmiştir. Bu farklılık istatistiki olarak da desteklenmektedir.

Sivil topluluk üyeliklerinin sosyal sermayeyi artırmasının nedeni evli ve çocuk sahibi olan akademisyenlerin sosyal sermayelerinin yüksek çıkmasıyla benzerdir. Zira bir akademisyenin en az bir sivil topluluğa üye olması demek mesleki ve ailevi ortamı dışında farklı kişilik özelliklerine sahip insanlarla doğrudan ve sürekli iletişim halinde olması demektir. Bu da sonuçta ileride fayda getirebilecek bir tanışıklık sağlayarak sosyal sermaye artışına yol açacaktır. Buna göre üniversitelerde oluşturulacak olan çeşitli sivil toplulukların desteklenmesi, varsa önündeki bürokratik engellerin kaldırılması, hatta bu türden toplulukların kurulmasına öncülük edilmesi ve akademisyenlerin bu türden sivil topluluklara katılmalarının teşvik edilmesi sosyal sermaye artışı için önerilebilir.

Bu tez çalışmasının temel hipotezi öğretim üyelerinin yazdıkları yıllık ortalama makale sayısının sosyal sermaye stoklarıyla ilişkisi olduğu üzerine kurulmuştur. Buna göre anket çalışmasından elde edilen veriler regresyon analizine tabi tutulmuş ve sonuç olarak bu ilişkinin varlığını kanıtlayan sonuçlar elde edilmiştir. Yani öğretim üyelerinin sosyal sermaye stokları onların akademik verimliliğini olumlu yönde etkilemektedir. Bir başka deyişle akademisyenlerin sosyal sermayelerinde yaşanacak bir yükseliş, yazdıkları yıllık ortalama makale sayısını da artıracaktır. Böylelikle çalışmanın temel hipotezi kabul edilmiş ve çalışma amacına ulaşmıştır. Buna göre yukarıda sayılan önerilerle sosyal sermayeleri artırılan öğretim üyelerinin nihayetinde üniversitelere akademik performans katkısı sağlayacağını vurgulamak mümkündür.

Akademik verimliliğin bağımlı değişken, anket çalışmasındaki yargıların her birinin de ayrı ayrı bağımsız değişken olarak alındığı basit regresyon modellerinin analizi sonuçları göstermektedir ki özellikle güven olgusu, ister genel güven olsun ister özelde kurum, kuruluş veya meslektaşlara duyulan güven olsun, sosyal sermayenin en belirleyici unsurudur. Dolayısıyla üniversite yönetimlerinin özellikle odaklanması gereken konu akademisyenler arasında hatta akademisyenler ile toplum ve üniversite dışı kurumlar arasında bir güven bağının oluşturulması meselesidir. Güven oluşumunun en kolay yolu sağlıklı iletişim ve etkileşimin tesis edilmesidir. Bunun yolu ise öncelikle akademisyenler arası iletişimi ve dolayısıyla güveni artıracak ortamın sağlanmasıdır. Herhangi bir vesileyle yapılacak gayriresmi toplantılar, çeşitli sosyal organizasyonlar, gönüllü yardım faaliyetleri, eğlence ve spor aktiviteleri gibi öncelikle kurum içerisinde sağlıklı bir iletişimi oluşturacak etkinliklere ön ayak olunması en temel öneriler arasındadır. Zira bu türden organizasyon ortak tanışıklığı artıracak, ortak bir dil meydana gelmesine neden olacak ve iletişim

kanallarının açık olmasını sağlayarak akademisyenler arasında güven temeline dayalı sağlıklı ilişkiler kurulmasına yol açacaktır.

Güven olgusu tartışmaya yer bırakmaksızın sosyal sermayenin en önemli yapı taşıdır. İlişkiler, ağbağlar veya katılım olguları ancak güven olgusuyla birlikte değerlendirildiğinde anlamlı olacaktır. Zira anket çalışmasının içerdiği yargılar ayrı ayrı analiz edildiğinde güven olgusunun doğrudan işlendiği yargılar dışındaki yargıların akademik verimliliği açıklama gücünün ve oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Buna göre anketin bir bütün olarak akademik verimliliği etkileme oranı ile güven olgusunu doğrudan işleyen özellikle birinci, ikinci, beşinci, altıncı ve yedinci yargıların ayrı ayrı akademik verimliliği etkileme gücü ve oranı benzeşmektedir.

Son olarak gelecekte bu konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalarda farklı üniversitelerin ayrı ayrı ele alınarak öğretim üyelerinin sosyal sermayelerinin belirlenmesi, Türkiye’deki üniversitelerin bir bakıma sosyal sermaye haritasının ortaya çıkarılmasını sağlayabilir. Bununla beraber Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde sosyal sermayenin farklı boyutlarıyla ele alındığı bir çalışma bu çalışmanın sonuçlarıyla kıyaslanarak incelenebilir. Ayrıca bu çalışmada öğretim üyeleri olarak kısıtlanan anakütlenin, yeni yapılacak çalışmalarda araştırma ve öğretim görevlilerini ve dahi memur ve işçileri de içine alacak şekilde genişletilmesi üniversitenin bir bütün olarak sosyal sermaye stoğunun ortaya konması açısından fayda sağlayacağı açıktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Adler, Paul S. ve Kwon, Seok-Woo (2002), “Social Capital: Prospects for a New Concept”, **The Academy of Management Review**, 27 (1), 17-40.
- Altay, Asuman (2007), “Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi”, **Ege Akademik Bakış**, 7 (1), 337-362.
- Anık, Mehmet (2011), “Sosyal Sermaye Kavramı Işığında Ziya Gökalp’in Düşünceleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 12 (2), 89-103.
- Arıcıoğlu, Atilla M. ve Ergin, Recibe A. (2009), “Güven ya da Sosyal Sermaye Nedir?: Konya Sanayi Bölgesinde Sahip/Yöneticiler Üzerine Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21, 25-43.
- Aydemir, Mehmet A. (2011), **Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Arastırma)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydemir, Mehmet A. ve Tecim, Erhan (2012), “Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 28, 43-59.
- Aydıntan, Belgin ve diğerleri (2010), “Örtülü Bilgi Paylaşım Niyeti Üzerinde Sosyal Sermaye ve Denetim Merkezi Odaklılığının Rolü: Hekimlikte Bir Alan Araştırması”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 12 (1), 1-26.
- Bandias, Susan (2010), “Building Indigenous Social Capital in an Online World”, **Journal of Media and Communication ANZCA Special Edition (April)**, 38-51.

- Başak, Suna ve Öztaş, Nail (2010), “Güven Ağbağları, Sosyal Sermaye ve Toplumsal Cinsiyet”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 12 (1), 27-56.
- Bilgin, Necdet ve Kaynak, Ramazan (2008), “Sosyal Sermaye Faktörlerinin İş Başarısına Etkisi: Üniversite Çalışanları Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 32 (1), 29-38.
- Bourdieu, Pierre (1986), **Forms of Capital**, Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, ed: John G. Richardson, Greenwood Press, Westport, CT, 241-258, <http://econ.tau.ac.il/papers/publicf/Zeltzer1.pdf> (11.12.2012).
- Bowles, Samuel ve Gintis, Herbert (2002), “Social Capital and Community Governance”, **The Economic Journal**, 112, 419-436.
- Coleman, James S. (1988), “Social Capital in the Creation of Human Capital”, **The American Journal of Sociology**, 94, 95-120.
- Collier, Paul (1998), “Social Capital and Poverty”, **Social Capital Initiative Working Paper**, 4, <http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/Social-Capital-and-Poverty.pdf> (02.01.2013).
- Çalışkan, Durmuş (2010), **Yenilikçi Oluşumlarda Sosyal Sermayenin Rolü ve Burdur İli Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çolak, Ömer F. ve Bekmez, Selahattin (2007), **Kayıtdışı Ekonomi ve Siyasal Tercihler**, Ankara: Nobel Basımevi.
- Demir, Gözde Ö. (2009), **Üniversite Öğrencilerinin Kimlik Gelişiminde Sosyal ve Kimlik sermayelerinin Rolü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Helen (2010), **EU Innovation Policy: The Role of Social Capital**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sabancı Üniversitesi.

- Demiral, Mehmet (2007), “Türkiye’de Sosyal Sermaye Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’nın Sürdürülebilir Sosyo-Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü”, **Akademik Bakış**, 13, 1-26.
- Devamoğlu, Sevil (2008), **Sosyal Sermaye Kuramı Açısından Türkiye’de Demokrasi Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deviren, Figen ve Babb, Penny (2005), “Young People and Social Capital”, **Office for National Statistics/Children and Young Persons Unit Phase 2**, Londra: Office for National Statistics Yayınları.
- Downing, Arthur (2012), “Social Capital in Decline: Friendly Societies in Australia, 1850-1914”, Esteves, Rui ve Ploeckl, Florian (Ed.), **University of Oxford Discussion Papers in Economic and Social History**, 105, 1-45.
- DPT (2001), **Sekizinci 5 Yıllık Kalkınma Planı: Nitelikli İnsangücü Meslek Standartları Düzeni ve Sosyal Sermaye Birikimi Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara: DPT Yayınları.
- Duman, Betül ve Alacahan, Osman (2011), “Sosyal Sermaye/Güven Boyutunda Etniklik”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 10 (1), 181-208.
- Durlauf, Steven N. (2002), “On the Emprics of Social Capital”, **The Economic Journal**, 112, 459-479.
- Ekşi, Hülya (2009), **Sosyal Sermaye -Önemi, Üretimi ve Ölçümü- Üzerine Bir Alan Araştırması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekşi Oğuz, Hülya ve diğerleri (2011), “Sosyal Sermayenin Ölçümü: Türkiye Deneyimi”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, 6 (1), 8-40.
- Erbil, Cihat (2008), **Sosyal Sermayeye Örgütsel Bir Yaklaşım: Bir Model Önerisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdenebat, Bat-Orshikh (2006), **Avrupa’da Doğudan Batıya İşgücü Hareketliliği ve Sosyal Sermaye: 1990 Sonrası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, Emre (t.y.), “Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği”, http://www.urbanhobbit.net/PDF/Sosyal%20Sermaye_emre%20erdogan.pdf (14.02.2013).

Erselcan, Feray (2009a), **Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma: Sivas, Kayseri, Yozgat Bölgesinde Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

————— (2009b), “Disiplinlerarası Ortak Bir Çalışma Alanı Olarak Sosyal Sermaye”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 35 (2), 248-256.

Ersözlü, Alpay (2008), **Sosyal Sermayenin Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Doyumuna Etkisi (Tokat İli Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Franke, Sandra (2005), “Measurement of Social Capital Reference Document for Public Policy Research, Development, and Evaluation”, **Policy Research Initiative Project: Social Capital as a Public Policy Tool**, Kanada.

Fukuyama, Francis (2000), “Social Capital and Civil Society”, **IMF Working Paper**, 74, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm> (03.01.1984).

————— (2001), “Social Capital, Civil Society and Development”, **Third World Quarterly**, 22 (1), 7-20.

Göksel, Aykut ve diğerleri (2010), “Örgütlerde Bilgi Paylaşım Davranışı: Sosyal Sermaye Boyutundan Bir Bakış”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 65 (4), 88-109.

Grootaert, Christiaan ve van Bastelaer, Thierry (2001), “Understanding and Measuring Social Capital: A Synthesis of Findings and Recommendations from the Social Capital Initiative”, **The World Bank Social Development Department Social Capital Working Paper Series: Social Capital Initiative Working Paper**, 24.

- Gültepeataç Ayalp, Buket (2010), **Sosyal Sermaye ve Değer İlişkisi: Özel Bir Lise Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hanifan, Lyda J. (1916), “The Rural School Community Center”, **Annals of the American Academy of Political and Social Science**, 67, 130-138.
- Hermans, Julie ve Ledere, Thomas (2008), “The paradox of social capital: a look through the individual rationality”, **Année Académique 2008-2009**, 9 (23), 1-11.
- Hobbs, Graham (2000), “What is Social Capital? A Brief Literature Overview”, **Economic and Social Research Foundation**, <http://free-doc-lib.com/book/what-is-social-capital-caledonia-centre-for-social-development-1.pdf> (13.02.2013).
- Hume, David (1896), **A Treatise of Human Nature**, Selby-Bigge, L. A. (Ed.), Oxford: Clarendon Press.
- İnal Çekiç, Tuba S. Ç. (2009), **Kırsal Kalkınma Açısında Sosyal Sermayenin Öğeleri: Şanlıurfa-Hilvan Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kaasa, Anneli (2007), **Effects of Different Dimensions of Social Capital on Innovation: Evidence from Europa at the Regional Level**, Tartu: Tartu University Yayınları.
- Kapu, Hüsnü (2008), “Sosyal Sermaye ve Organizasyonların Öngörü Yeteneğini Geliştirme Gücü”, **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 22 (1), 259-288.
- Karabey, Canan N. (2009), **Girişimcilikte Fırsat Tanımlamayı Etkileyen Bireysel Faktörler: Beşeri ve Sosyal Sermaye Perspektifi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaçay, Habib (2008), **Sosyo-Ekonomik Kalkınmada Fiziki, Beşeri ve Sosyal Sermaye: Vakıflar Genel Müdürlüğü Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karagül, Mehmet (2012), “Ahilik ve Sosyal Sermaye Bağlamında İş Ahlakı ve Üretim İlişkisi”, **Akademik Bakış Dergisi**, 32, 1-16.

Karagül, Mehmet ve Masca, Mahmut (2005), “Sosyal Sermaye Üzerine Bir İncelenme”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1, 37-52.

Keeley, Brian (2007), **Human Capital How What You Know Shapes Your Life**, OECD Insights,
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/human-capital_9789264029095-en, (17.12.2013).

Keskin, Musa (2008), **Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma: Erzurum Ticaret ve sanayi Odası Üyelerinde Sosyal Sermaye Düzeyi ve Belirleyicilerinin Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KOSGEB (2005), **Ekonomik Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü**, Ankara: KOSGEB Yayınları.

Köseoğlu, Gamze (2007), **Social Capital Development Among Tenant Firms and Between Tenant Firms and the Host University in Business Incubators: A Case of a Turkish Business Incubator**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi.

Krebs, Valdis (2008), “Social Capital: the Key to Success for the 21st Century Organization”, **IHRIM Journal**, 12 (5), 38-42.

Kuhn, Steven (2009), “Prisoner’s Dilemma”, Edward, Zalta N. (Ed.), **The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2009 Edition)** içinde,
<http://plato.stanford.edu/archives/spr2009/entries/prisoner-dilemma/> (07.01.2013).

Kuşçu, Kemal M. (2006), **İş Yaşamında Sosyal Sermayenin Çalışanın Fiziksel ve Ruhsal Sağlığındaki Yeri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Lin, Nan (1999), “Building a Network Theory of Social Capital”, **Connections**, 22 (1), 28-51.

Marx, Karl (2000), **Das Kapital: A Critique of Political Economy**,
http://books.google.com.tr/books?id=6TfTS9ITW7UC&printsec=frontcover&dq=das+kapital&hl=tr&sa=X&ei=xY4sUcbTB9H4sgbVuoGgAQ&redir_esc=y (21.01.2013).

- Mayer, Peter (2003), “The Wider Economic Value of Social Capital and Volunteering in South Australia”, **Politics Department University of Adelaide**, Güney Avustralya.
- Nahapiet, Janine ve Ghoshal, Sumantra (1998), “Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage”, **The Academy of Management Review**, 23 (2), 242-266.
- Narayan, Deepa ve Pritchett, Lant (1999), “Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania”, **Economic Development and Cultural Change**, 47 (4), 871-897.
- OECD (2001), **The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital**, Paris: OECD Yayınları.
- Ostrom, Elinor (2000), “Social Capital: A Fad or a Fundamental Concept?”, Dasgupta, Partha ve Serageldin, İsmail (Ed.), **Social Capital A Multifaceted Perspective içinde** (172-214),
<http://books.google.com.tr/books?id=6PZ8bvQQmxEC&printsec=frontcover&dq=dasgupta+serageldin&hl=en&sa=X&ei=1tp0UfjONpGu7Ab5-IC4DQ&ved=0CCkQ6AewAA>
(11.02.2013).
- Önder, Fahrettin M. (2008), “Şirketler Yerel Bazda Sosyal Sermayenin İçinde Olabilirler mi?”, **Yerel Siyaset**, 25, 8-11.
- Ören, Kenan (2007), “Sosyal Sermayede Güven Unsuru ve İşgücü Performansına Etkisi”, **Kamu-İş**, 9 (1), 71-90.
- Özbay, Basri (2006), **Sosyal Sermaye Açısından Ortaöğretimde Ders Geçme ve Kredi Sistemi’nin Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Aytül A. (2007), **Sosyal Ağ Özellikleri Bakış Açısıyla Sosyal Sermaye ve Bilgi Yaratma İlişkisi: Akademisyenler Üzerinde Yapılan Bir Alan Araştırması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- (2008), “Sosyal Ağ Özellikleri Bakış Açısıyla Sosyal Sermaye ve Bilgi Yaratma İlişkisi: Akademisyenler Üzerinde Yapılan Bir Alan Araştırması”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 8 (2), 81-102.
- Öztaş, Nail (2007), “Sosyal Sermayenin Ağbağ Kuram(lar)ı: Dayanışmacı ve Aracı Sosyal Sermaye”, **Amme İdaresi Dergisi**, 40 (3), 79-98.
- Paldam, Martin ve Svendsen, Gert T. (t.y.), “Missing social capital and the Transition in Eastern Europe”, http://pure.au.dk/portal/files/32301600/00-5_gts.pdf (22.12.2012).
- Paşamehmetoğlu, Ayşın (2010), **Kültürel Değerlerde Farklılaşmanın Sosyal Sermayeye Etkileri: Ankara Mobilyacılar Sitesi (Siteler) ve Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM) Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pelling, Mark (2011), “Climate change and social capital”, **UK Government’s Foresight Projec Raporu: International Dimensions of Climate Change**, 5, Londra.
- Portes, Alejandro (1998), “Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology”, **Annual Review of Sociology**, 24, 1-24.
- Poundstone, William (1992), **Prisoner's Dilemma**, New York: Anchor Books.
- PRI (2005), **Social Capital in Action: Thematic Policy Studies**, Kanada: PRI Yayınları.
- Productivity Commission (2003), **Social Capital: Reviewing the Concept and its Policy Implications**, Canberra.
- Putnam, Robert D. (1993), “The Prosperous Community Social Capital and Public Life”, **The American Prospect**, 4 (13), 35-42.
- (1994), “Social Capital and Public Affairs”, **Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences**, 47 (8), 5-19.
- (1995a), “Bowling Alone: America’s Declining Social Capital”, **Journal of Democracy**, 6 (1), 65-78.
- (1995b), “Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America”, **PS: Political Science and Politics**, 28 (4), 664-683.

- Quan-Haase, Anabel ve Wellman, Barry (2002), “How does the Internet Affect Social Capital”, Huysman, Marleen and Wulf, Volker (Ed.), **IT and Social Capital**, 4, http://homes.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/internetsocialcapital/Net_SC-09.PDF (18.01.2013).
- Sabatini, Fabio (2005a), “The Empirics of Social Capital and Economic Development: a Critical Perspective”, **Department of Communication Working Paper**, 31, http://wp.comunite.it/data/wp_no_31_2007.pdf (03.01.2013).
- (2005b), “The Role of Social Capital in Economic Development. Investigating the Causal Nexus through Structural Equations Models”, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=901361 (20.01.2013).
- Sağsan, Mustafa ve diğerleri (2010), “Küresel Krizin Aşılmasında Alternatif Bir Yol: Sosyal Sermayede Enformasyon Edinimi ve Kullanım Kapasitesi”, **Bilgi Dünyası**, 11 (1), 140-154.
- Sander, Thomas H. ve Lowney, Kathleen (2006), “Social Capital Building Toolkit (Version 1.2)” **Saguaro Seminar: Civic Engagement in America, John F. Kennedy School of Government, Harvard University**, <http://www.hks.harvard.edu/saguaro/pdfs/skbuildingtoolkitversion1.2.pdf> (23.01.2013).
- Schneider, Jo A. (2004), “The Role of Social Capital in Building Healthy Communities”, **Annie E. Casey Foundation Policy Paper**, <http://www.aecf.org/upload/publicationfiles/cc3622h755.pdf>, (21.01.2013).
- Siisiäinen, Martti (2002), “**Two Concepts of Social Capital: Bourdieu vs. Putnam**”, ISTR Fourth International Conference: The Third Sector: For What and for Whom?, <http://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/7661/siisiainen.pdf> (25.01.2013).
- Smith, Adam (2010), **Milletlerin Zenginliği**, (Çev. Haldun Derin), 4. Baskı, İstanbul: Kültür Yayınları.
- Sobel, Joel (2002), “Can We Trust Social Capital?”, **Journal of Economic Literature**, 40, 139–154.

- Solow, Robert M. (2000), “Notes on Social Capital and Economic Performance”, Dasgupta, Partha ve Serageldin, İsmail (Ed.), **Social Capital A Multifaceted Perspective içinde** (6-10), <http://books.google.com.tr/books?id=6PZ8bvQQmxEC&printsec=frontcover&dq=dasgupta+serageldin&hl=en&sa=X&ei=1tp0UfjONpGu7Ab5-IC4DQ&ved=0CCkQ6AewAA> (11.02.2013).
- Stevens, Margaret (2012), “Human Capital and Competition: Strategic Complementarities in Firm-Based Training”, **Department of Economics Discussion Paper Series**, 629, 1-30.
- Stone, Wendy (2001), “Measuring Social Capital: Towards a Theoretically Informed Measurement Framework for Researching Social Capital in Family and Community Life”, **Australian Institute of Family Studies**, 24, 1-38.
- Stone, Wendy ve Hughes, Jody (2002), “Social Capital: Empirical Meaning and Measurement Validity”, **Australian Institute of Family Studies**, 27, 1-41.
- Stutzman, Fred ve diğerleri (2012), “Privacy in Interaction: Exploring Disclosure and Social Capital in Facebook”, http://fredstutzman.com/papers/ICWSM2012_Stutzman.pdf (05.01.2013).
- Şavkar, Erman (2011), **Sosyal Sermayenin Unsurları ve Ekonomik Kalkınmayla İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekel, Suna (t.y.), “Sosyal Sermaye ve Ticari Örgütler”, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/tekul.pdf> (03.03.2013).
- Töremen, Fatih (2002), “Okullarda Sosyal Sermaye: Kavramsal Bir Çözümleme”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 32, 556-573.
- Tunçcan Ongan, Nilgün (2013), “Sosyal Uyum-Sosyal Sermaye Eksenli Kalkınma Yaklaşımının Sınıfsal Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme”, **Çalışma ve Toplum**, 1, 211-228.
- Tüysüz, Nurettin (2011), **Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması**, 2827, Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.

UNESCO (2002), **Social Capital and Poverty Reduction: Which role for the civil society organizations and the state?**, Paris: UNESCO Yayınları.

Uphoff, Norman (2000), “Understanding Social Capital: Learning from the Analysis and Experience of Participation”, Dasgupta, Partha ve Serageldin, İsmail (Ed.), **Social Capital A Multifaceted Perspective içinde** (215-249), <http://books.google.com.tr/books?id=6PZ8bvQQmxE&printsec=frontcover&dq=dasgupta+serageldin&hl=en&sa=X&ei=1tp0UfjONpGu7Ab5-IC4DQ&ved=0CCkQ6AewAA>, (11.02.2013).

Walter, William (2002), “Social Capital and Political Sociology: Re-imagining Politics?”, **Sociology**, 36 (2), 377-397.

Winter, Ian (2000), “Towards a Theorised Understanding of Family Life and Social Capital”, **Australian Institute of Family Studies**, 21, 1-18.

Woolcock, Michael (1998), “Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework”, **Theory and Society**, (27), 151-208.

————— (2002), “Social Capital in Theory and Practice: Reducing Poverty by Building Partnerships between States, Markets and Civil Society”, **UNESCO: Social Capital and Poverty Reduction Raporu içinde** (20-44), UNESCO Yayınları.

Woolcock, Michael ve Narayan, Deepa (2000), “Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy”, **World Bank Research Observer**, 15 (2), 1-26.

Yarcı, Selman (2011), “Pierre Bourdieu’da Sosyal Sermaye Kavramı”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, 6 (1), 125-135.

Yatkin, Ahmet (2009), “Sosyal Sermaye Unsurlarının Kamu Yönetiminde Hizmet Verimliliği ve Vatandaş Tatmini Üzerine Uygulanabilirliği (Elazığ Valiliği Örnekleme Araştırması)”, **e-Journal of New World Sciences Academy**, 4 (2), 193-213.

Yavuz, Seren (2012), **İşletmelerde Sosyal Sermayenin Ölçülmesi ve Raporlanmasına Yönelik Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yetim, Nalan (2002), “Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği”, **Ege Academic Review**, 2 (2), 79-92.

Zinnbauer, Dieter (2007), “What can Social Capital and ICT do for Inclusion?”, <ftp://ftp.jrc.es/pub/EURdoc/eur22673en.pdf> (05.01.2013).

EKLER

EK 1: Anket

Birinci Bölüm

Değerli katılımcı, bu bölümde tez çalışmasında kullanılmak üzere demografik ve mesleki sorular yöneltilmektedir.

1.) Ünvanınız: Prof. Dr. ☐ Doç. Dr. ☐ Yrd. Doç. Dr. ☐

2.) Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

3.) Medeni haliniz: Evli ☐ Bekar ☐

4.) Çocuğunuz var mı: Hayır Yok ☐ Evet Var ☐

5.) Meslekte Kaçınıcı Yılıınız:

6.) Tek Yazarlı Makale Sayısı: ☐ Sosyal Bilimler:

☐ Fen Bilimleri:

☐ Sağlık Bilimleri:

7.) Çok Yazarlı Makale Sayısı: ☐ Sosyal Bilimler:

☐ Fen Bilimleri:

☐ Sağlık Bilimleri:

8.) Uluslararası Yayınlanan Tek Yazarlı Makale Sayısı: ☐ SSCI:

☐ SCI:

☐ AHCI:

9.) Uluslararası Yayınlanan Çok Yazarlı Makale Sayısı: ☐ SSCI:

☐ SCI:

☐ AHCI:

10.) Varsa Üyesi Olduğunuz Sivil Topluluk Sayısı: (dernek,vakıf,kulüp,siyasi parti,cemaat,sendika vb.)

☐ Yok

☐ 1

☐ 2

☐ 3 veya daha fazla

İkinci Bölüm

Bu bölümde güven ve ilişkiler kapsamında sosyal sermaye ölçümü yapılmaktadır. Siz de aşağıdaki yargılara ne ölçüde katıldığınızı yanındaki kutucukları işaretleyerek belirtiniz.

Yargı	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.) İnsanlara güvenirim.					
2.) Meslektaşlarıma güvenirim.					
3.) Bölge halkına güvenirim.					
4.) Tanıdığım insanlar bana güvenir.					
5.) Kamu kurumlarına (eğitim,sağlık,güvenlik) güvenirim.					
6.) Sivil Toplum Kuruluşlarına güvenirim.					
7.) Medyaya güvenirim.					
8.) Çalıştığım kuruma güvenirim.					
9.) Farlı din, ırk, mezhep veya siyasi görüşe sahip olduğunu bildiğim birine güvenirim.					
10.) Meslektaşlarımla güncel konulardaki fikirlerimi rahatça paylaşıyorum.					
11.) Meslektaşlarımla siyasi konulardaki fikirlerimi rahatça paylaşıyorum.					
12.) Ailem ile akşam yemek sofrasında buluşuruz.					
13.) Akrabalarım ile sık sık görüşürüz.					
14.) Arkadaşlarım ile sık sık görüşürüz.					
15.) Meslektaşlarım ile iş dışında sık sık görüşürüz.					
16.) Çevremde herhangi kişisel sorunumu rahatça paylaşıp fikir danışabileceğim kimselere kolayca ulaşabilirim.					

17.) Üniversitede veya fakültede beni de ilgilendirebilecek bir durum (karar, tartışma vb.) olduğunda arkadaşlarım bunu resmi olmayan yollarla bana iletirler.					
18.) Üniversitede veya fakültede beni de ilgilendiren bir durum (karar, toplantı vb.) olduğunda dekanlık veya bölüm başkanlığı bunu resmi yollarla bana iletirler.					
19.) Kurumumda, üniversite veya fakülte ile ilgili sorunların tartışıldığı toplantılar düzenlenir.					
20.) Sinema, konser gibi sosyal etkinliklere sık sık katılırım.					
21.) Yoksullar, özürlüler veya yaşlılar için düzenlenen yardım faaliyetlerine bizzat katılırım.					
22.) Kalabalık sosyal etkinlik ve toplantılardan keyif alırım.					
23.) Bilgisi daha az olsa da yakın arkadaşım ile makale yazmayı, daha az tanıdığım bir meslektaşım ile makale yazmaya tercih ederim.					
24.) Tek başıma makale yazmayı, ortak yazarlı makale yazmaya tercih ederim.					

ÖZGEÇMİŞ

Samet TÜZEMEN, 03.01.1984 tarihinde Erzurum’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum’da tamamladı. 2007 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Bölümü’nden mezun oldu. 2010 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Ekonometri Bölümü’nde yüksek lisans eğitimine başladı ve aynı yıl Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. Halen aynı kurumda çalışmaya devam eden Samet, ileri düzeyde İngilizce ve orta düzeyde İspanyolca bilmektedir. Samet evlidir.